

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

katedra germanistiky

MOŽNOSTI PRÁCE S INTERNACIONALISMY VE VÝUCE

NĚMČINY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

diplomová práce

**The possibilities of working with internationalisms in German lessons at primary
school**

Knihovna JU - PF

3 1 1 5 1 7 2 1 7 5

Vypracovala:

Hana Chmelová

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Možnosti práce s internacionalismy ve výuce němčiny na základní škole* vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a pokynů vedoucí mé diplomové práce a že jsem použila pouze pramenů, jež uvádím v seznamu použité literatury.

V Českých Budějovicích dne 2.prosince 2005

.....*Hana Chmelová*.....
podpis

Abstract

Diplomová práce se zabývá problematikou vztahů mezi rodiči a učiteli v mateřské škole. První část práce je zaměřena na teoretický výklad problematiky, druhá část na empirický výzkum. V empirické části jsou uvedeny výsledky výzkumu, který byl proveden v mateřské škole v Brně. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v tabulkách a grafích. Závěr práce shrnuje hlavní zjištění a doporučení pro praxi.

Děkuji vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Haně Andrášové Ph.D. za odborné vedení, pomoc a průběžné konzultace poskytnuté během zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá internacionalismy a germanismy z didaktického hlediska. První část práce je zaměřena na teoretický výklad slovní zásoby, strategií učení a důležitých pojmů. V druhé části práce jsem se snažila uvést získané poznatky do kontextu reálné výuky německého jazyka na základní škole. Věnovala jsem se možnostem práce se slovní zásobou v různých typech cvičení v učebnicích, ale i návrhům efektivního a zajímavého nacvičování slovní zásoby v hodinách. Neopomněla jsem zmínit návrhy na využití a práci s internacionalismy ve výuce a také jsem se věnovala germanismům, které jsou ve slovní zásobě češtiny hojně zastoupeny a souvisí úzce s problematikou mezinárodních slov. Mým úkolem bylo rovněž provést analýzu několika různých učebnic němčiny z hlediska zastoupení internacionalismů. Výsledek analýzy a jeho grafické znázornění jsou shrnuty v praktické části práce. Abecední výčet mezinárodních slov z každého dílu jednotlivých učebnic je uveden v příloze diplomové práce. Závěr práce tvoří abecední seznam slov německého původu ve slovní zásobě češtiny, který obsahuje na 2250 pojmů.

Annotation

The diploma work is concerned with internationalisms and germanisms from the didactic point of view. The first part of the work is concentrated on the theoretical explanation of vocabulary, learning strategies and important terms. In the second part of the diploma work I tried to set the acquired knowledge into context of real German lessons at primary school. I devoted both to the possibilities of working with vocabulary in various types of exercises in textbooks and to suggestions of effective and interesting practice of vocabulary during the lessons. I did not forget to mention suggestions for acquire, use and work with internationalisms in the lessons. I devoted to germanisms too, which occur frequently in the Czech vocabulary. Another task was to make an analysis of a few various German textbook courses to find out the occurrence of internationalisms in them. Both the result and its graphic representation are resumed in the practical part of the diploma work. The alphabetical list of international words together with the alphabetically arranged list of words of the German origin in the Czech vocabulary, which contains about 2250 entries, are placed at the end of the diploma work – in the enclosure.

OBSAH

Úvod	8
1. Teoretická část	10
1.1. <u>Slovní zásoba</u>	11
1.1.1. Obecně o slovní zásobě	11
1.1.2. Jednotky slovní zásoby	13
1.1.3. Změny ve slovní zásobě	14
1.1.4. Slova přejatá	15
1.1.5. Proč se užívají cizí slova	16
1.2. <u>Internacionalismy</u>	18
1.2.1. Vymezení pojmu „internacionalismus“	18
1.2.2. Charakteristika mezinárodní slovní zásoby	19
1.2.3. Germanismy	21
1.2.4. Falsche Freunde	22
1.3. <u>Kontakty mezi češtinou a němčinou</u>	23
1.3.1. Postavení němčiny v našich zemích v průběhu historického vývoje	23
1.3.2. Slovní zásoba německého původu v současné češtině	25
1.4. <u>Strategie učení</u>	28
1.4.1. Vymezení důležitých pojmů (autoregulace učení, metakognice)	28
1.4.2. Strategie učení, taktiky učení	29
1.4.3. Funkce učebních strategií	30
1.4.4. Přímé a nepřímé učební strategie	31
1.4.5. Strategie potřebné pro užívání jazyka	39
1.4.6. Zjišťování učební kompetence žáků	41
2. Praktická část	46
2.1. <u>Slovní zásoba</u>	47
2.1.1. Proč je slovní zásoba jazyka důležitá	47
2.1.2. Praktické tipy pro nacvičování slovní zásoby	53

2.1.3. Možnosti práce se slovní zásobou s použitím učebnice – typy cvičení	57
2.2. <u>Internacionalismy a germanismy</u>	106
2.2.1. Jak je možno pracovat s internacionalismy ve výuce (jejich využití a osvojení)	106
2.2.2. Analýza čtyř různých učebnic z hlediska zastoupení internacionalismů včetně grafického znázornění	109
2.2.3. Falsche Freunde v českoněmeckém kontextu	112
3. <u>Přílohy</u>	120
3.1. <u>Rozbor učebnic z hlediska obsahu internacionalismů</u>	121
3.1.1. Start mit Max 1. díl	121
3.1.2. Start mit Max 2. díl	122
3.1.3. Heute haben wir Deutsch 1. díl	123
3.1.4. Heute haben wir Deutsch 2. díl	124
3.1.5. Heute haben wir Deutsch 3. díl	125
3.1.6. Wer? Wie? Was? 1. díl	126
3.1.7. Wer? Wie? Was? 2. díl	127
3.1.8. Wer? Wie? Was? 3. díl	129
3.1.9. Das Deutschmobil 1. díl	131
3.1.10. Das Deutschmobil 2. díl	133
3.1.11. Das Deutschmobil 3. díl	135
3.2. <u>Přehled slov německého původu ve slovní zásobě českého jazyka podle Českého etymologického slovníku</u>	137
Závěr	164
Zusammenfassung	167
Seznam použité literatury	171

Úvod

Snad každý si je v dnešní době vědom důležitosti cizích jazyků. Znalost světových jazyků je nutná pro uplatnění se v nejrůznějších oborech, při práci v nadnárodních firmách i pro úspěšné studium na mnohých vysokých školách. Proto je věnována jejich výuce velká pozornost už od prvního stupně základní školy.

Osvojit si cizí jazyk není však pro učící se jednoduchá záležitost, neboť na cestě k vytouženému cíli čeká nejedno úskalí. Proto se stále hledají nové způsoby výuky, nové možnosti, jak zefektivnit a zpříjemnit vyučování cizím jazykům. Z mnoha variant mohu jmenovat např. zapojení písní a jazykových her do výuky, práce s videm, počítačem apod.. Další možností, jak usnadnit učícím se proces učení je práce s internacionalismy. Jedná se o slova, kterým učící se rozumí, aniž by bylo nutné je překládat a přitom si nenásilnou formou rozšiřují slovní zásobu.

Slovní zásobě a práci s ní jsem věnovala podstatnou část své diplomové práce. Jsem totiž přesvědčena o tom, že pokud je učící se seznámen s tím, jak se může naučit slovní zásobu efektivně a pokud možno ne pořád stejným nudným způsobem, přispívá to značnou měrou k úspěšnému osvojení jazyka i zachování pozitivního přístupu k procesu učení. Snažila jsem se zohlednit problematiku internacionalismů, kterou jsem si také zvolila za téma diplomové práce. Někdy hraje totiž velkou roli nejenom způsob, jakým se jako učitelé rozhodneme seznámit učící se s novou slovní zásobou, ale také samotný výběr slovní zásoby. A internacionalismy zde mohou sehrát pozitivní úlohu. Koho z nás by nepotěšilo zjištění, že i když se učí cizí jazyk, tak už vlastně některá slovíčka zná? A toho je třeba umět využít.

Práce je rozdělena do tří částí: teoretické, praktické a poslední část tvoří přílohy.

Teoretická část má čtyři kapitoly. První se věnuje charakteristice slovní zásoby. Druhá kapitola pojednává o internacionalismech. Východiskem je vymezení tohoto pojmu. Značná část se věnuje obecné charakteristice a rozdělení mezinárodní slovní zásoby, dále pak jsou vymezeny pojmy jako germanismy nebo tzv. falsche Freunde. Ve třetí kapitole jsem se snažila nastínit, jak byla slovní zásoba češtiny ovlivňována němčinou v průběhu historického vývoje. Čtvrtá kapitola se podrobně zabývá strategiemi učení a navíc obsahuje dotazník, v kterém se učící se může dozvědět, jaký je učební typ a na základě vyhodnocení dotazníku také doporučení, díky nimž může zlepšit svůj způsob učení se cizím jazykům.

Praktická část se skládá ze dvou kapitol. První kapitola je převážně věnována možnostem práce se slovní zásobou. Zabývá se typologií cvičení s konkrétními příklady z učebnic němčiny pro základní školy i dalšími praktickými tipy pro nacvičování slovní zásoby.

Druhá kapitola se zaměřuje na internacionalismy, jak je možno s nimi pracovat ve výuce. Dále obsahuje rozbor čtyř různých učebnic němčiny z hlediska zastoupení internacionalismů. Pozornost je věnována i problematice tzv. falsche Freunde v českoněmeckém kontextu.

Poslední část diplomové práce tvoří přílohy. Obsahují abecedně seřazené internacionalismy pro každý díl učebnice němčiny zvlášť. Jako druhou přílohu jsem zařadila abecední seznam 2247 slov německého původu ve slovní zásobě češtiny podle Českého etymologického slovníku. U většiny slov je uvedeno i vysvětlení významu.

V celé diplomové práci užívám většinou obecné označení „učící se“ pro žáky a studenty obou rodů.

1. Teoretická část

1.1. Slovní zásoba

1.1.1. Obecně o slovní zásobě

Slovní zásoba tvoří pojmenovávací složku komunikativního aktu.

Slovní zásoba tvoří společně s gramatikou, pravopisem a výslovností čtyři roviny jazykového systému. Slovní zásoba a gramatika se vzájemně prolínají. Projevuje se to už ve složení slovní zásoby. Vedle velkého množství slov významových má každý jazyk relativně malý počet slov gramatických (funkčních, pomocných, strukturních), kterými se vyjadřují vztahy mezi pojmy vyjádřenými slovy významovými. Z didaktického hlediska lze považovat za prolínání slovní zásoby a gramatiky to, že ve výuce neoperujeme mnohdy jako s lexikálním prvkem jen s jednotlivými slovy nebo se slovy v jejich základním tvaru.

Slovní zásoba současných kulturních jazyků se odhaduje obvykle na víc než půl miliónu slov. Slovní zásoba současného německého jazyka obsahuje 300 000 – 500 000 slov. (Lazar, 1980, s. 129) Tento údaj kolísá, neboť se jedná o otevřený systém, ve kterém se odrážejí společenské situace a který se neustále mění.

Jednotlivec ovšem neovládá slovní zásobu svého jazyka zdaleka celou, vždy jen různě velkou její část. Rozsah slovní zásoby jednotlivce závisí na mnoha okolnostech, na stupni jeho rozhledu a vzdělání, na sčtetlosti, znalosti světa a života, ale i na jeho paměti a jazykovém nadání. Slovní zásoba jednotlivce, tzv. **i d i o l e k t**, kolísá podle věku a vzdělání člověka mezi několika sty až několika desítkami tisíců výrazů. Přitom je třeba rozlišovat mezi **aktivní – produktivní** a **pasivní – receptivní slovní zásobou**. Aktivní slovní zásoba zahrnuje výrazy, které jedinec skutečně užívá v komunikaci. U vzdělaného člověka představuje 6000-9000 slov, za základ se považuje 1000-1500 slov. Pasivní slovní zásoba obsahuje všechna slova, která jsme se jednou naučili, rozumíme jim, avšak neužíváme je produktivně při mluvení a psaní. Pasivní slovní zásoba je vždy podstatně větší než aktivní. Číselné odhady o poměru aktivní a pasivní slovní zásoby se pohybují mezi 1 : 2 až 1 : 5, zdá se však, že rozdíl může být ještě daleko větší.

Do slovní zásoby jednotlivce zahrnujeme nejen aktivní a pasivní, ale i **potenciální slovní zásobu**. K potenciální slovní zásobě patří slova, která jsou studentovi zcela nová, ale na základě předchozí zkušenosti dokáže vyvodit jejich význam a rozumí jim. Tato složka individuální slovní zásoby má pro studenta velký význam, neboť na ní závisí úroveň jeho porozumění slyšenému a čtenému.

Pro cizojazyčné vyučování je především potřebné určit rozsah a výběr lexikálních jednotek, tzv. **l e x i k á l n í m i n i m u m**. Tady je obzvlášť důležité vymezit produktivní a receptivní slovní fond. Pro stanovení výběru slovní zásoby je třeba zvážit i časovou možnost (počet hodin) a vyučovací podmínky. Všeobecně se lexikální minimum vymezuje takto: (Lazar, 1980, s. 130)

- Spodní hranice slovní zásoby pro základní dorozumění je 750 – 1 000 lexikálních jednotek.
- Základní slovní zásoby pro dorozumění v běžných životních situacích je 1 500-2 000 lexikálních jednotek.
- Slovní zásoba potřebná pro dorozumění ve vyšších kulturních a politických otázkách se pohybuje mezi 3 000-4 000 lexikálních jednotek.

Hendrich (1988, s.133) vymezuje lexikální minimum obdobně. Rozlišuje čtyři druhy lexikálního minima (dále již pouze LM):

- Elementární LM – zahrnuje 800-1 000 slov, potřebných pro dorozumění se v základních situacích. Odpovídá nynějšímu cíli při výuce západním jazykům na druhém stupni základní školy.
- Základní LM – je nutné pro komunikaci v běžných situacích a při četbě lehčích textů. Čítá 1 400-2 000 slov. To odpovídá přibližně cíli stanovenému pro západní jazyky na gymnáziích.
- Souborné LM – umožňuje dorozumění v kulturní, politické a ekonomické oblasti. Jeho rozsah činí asi 5 000-6 000 slov. Poměrně vysoká úroveň znalosti slovní zásoby cizího jazyka zajišťuje čtení průměrně těžké beletrie, novin a populárně vědeckých textů.
- Odborné čtecí LM – obsahuje obecně odbornou slovní zásobu nezbytnou pro čtení odborné literatury všech oborů. Udává se asi 2 300 slov.

Co tedy rozumíme pod pojmem lexikální minimum?

Podle Hendricha (1988, s.133) lexikálním minimem je nazván účelně vybraný soubor lexikálních prostředků potřebných pro dosažení vytčeného cíle v ovládnutí cizího jazyka.

Tato kapitola byla zpracována podle: Hendrich, 1988, s. 130 - 133

1.1.2. Jednotky slovní zásoby

Pokud se učíme vyjadřovat spisovným jazykem správně, výstižně a souvisle, potřebujeme k tomu ovládat tyto složky: slovní zásobu, mluvnickou stavbu, slohovou výstavbu textu jako celku, výslovnost a pravopis.

Znalost slovní zásoby má základní důležitost. O tom se přesvědčil každý, kdo se začal učit některému cizímu jazyku: abychom mohli sdělit něco třeba zcela jednoduchého, musíme znát především „slovíčka“, to znamená j e d n o t k y s l o v n í z á s o b y - označení, pojmenování věcí, vlastností, dějů a vztahů. Ta dosazujeme do vět podle mluvnických pravidel.

Lexikální jednotky jsou několikerého typu podle toho, jakého druhu je jejich význam.

Jednotkami slovní zásoby nejsou jen různá jednotlivá slova, nýbrž i některá ustálená s p o j e n í d v o u i v í c e s l o v; především taková, jež mají jako celek zvláštní význam, který se nedá přesně vyrozumět z významu složek těchto spojení. Takovým spojením, původně zpravidla obrazným, říkáme s p o j e n í f r a z e o l o g i c k á (frazelogické obraty) a jejich souboru f r a z e o l o g i e . Vedle spojení nevětných, zvaných zpravidla r ě c e n í (*mit den Wölfen heulen, eine Schlange am Busen nähren*), se do frazeologie zahrnují i některé typy spojení větných, jako jsou pořekadla, přísloví (*Ohne Fleiß kein Preis.*) nebo pranostiky (*Januar ohne Schnee tut Bäumen und Pflanzen weh.*).

Složená slova jsou hodně zastoupena mezi odbornými názvy, termíny, např. *Leichtathletik, Wildkatze*. Takovým pojmenováním říkáme kompozita.

Daleko největší část slovní zásoby tvoří slova nebo slovní spojení, která určité jevy pojmenovávají, jsou ustáleným p o j m e n o v á n í m těchto jevů a vyjadřují se jimi pojmy, které jsme si o jevech utvořili (např. *Sonne, Schere, Würfel*).

V jazyce však jsou – v menším počtu – ještě označení jiného druhu.

Jsou to především slova zájmenné povahy, která plně nepojmenovávají, nýbrž na nějaké jevy p o u k a z u j í. Buď doprovázejí přímé ukázání na něco, jako např. zájmeno *dieser*, nebo odkazují na něco předcházejícího nebo následujícího (*damals, wenn...*), poukazují k mluvčímu (*ich*) či k adresátovi řeči (*du*). Zvláštní slova jsou citoslovce. Nemají pojmovou určitost ani vlastní gramatický tvar. Jsou výrazem pocitů (*au*), výzvodným signálem (*hallo*) nebo napodobují zvuky (*miau*).

Dále jsou v jazyce tzv. slova *g r a m a t i c k á*, a to spojky, částice a předložky. Mají sice význam, ale uplatňují jej jen v gramatických konstrukcích, jejichž jsou součástí.

V jazyce jsou ještě tzv. *v l a s t n í j m é n a*, jako *Peter, Thiele, München*. Nezahrnují se do slovní zásoby, protože nemají obecný význam: slouží k rozlišování jednotlivých osob, osad atd. Výjimkou jsou vlastní jména, která nabyly také určitého obecného významu, jako *Hans* nebo *Röntgen*.

Tato kapitola byla zpracována podle: Hlavsa, 1995, s. 46 - 48

1.1.3. Změny ve slovní zásobě

Aby mohl jazyk dobře sloužit jako nástroj sdělování a výměny informací ve společnosti, musí se přizpůsobovat změnám v hospodářském, politickém i kulturním životě, v lidském poznání atd. Nejrychleji a nejbezprostředněji se tyto změny odrážejí ve slovní zásobě. Děje se tak různým způsobem:

- **Změny významu slov:** Mění se význam slov. Rozsah významu některých slov se rozšiřuje (slovo *Tier* je označení pro všechna zvířata, ještě za Luthera označovalo pouze čtyřnohá zvířata žijící v divočině), řidčeji zužuje (*Vieh* nyní znamená dobytek, dříve to byl souhrnný výraz pro všechna zvířata). Začne-li se slovo užívat jako termín, jeho význam se specializuje (*Kanal* televizní). Některá slova dostávají nový význam přenesením na jiné jevy, a to buď na základě podobnosti, tj. metaforicky (*Netz – Stromnetz, Eisenbahnnetz, Verkehrsnetz*) nebo na základě věcné souvislosti, tj. metonymicky (*dicht – wasserdicht*)
- **Tvoření nových pojmenování:** Vytvářejí se nová slova a pojmenování víceslovná pro označení nových věcí, vztahů, institucí atd.. Tak v šedesátých a sedmdesátých letech vznikla např. slova *abschminken, Banker, Datenschutz, Hochleistungssport, Intercity-Verkehr*. Některá nová slova nebo slovní spojení byla vytvořena z domácích složek, avšak podle vzoru jiného jazyka (říkáme jim *k a l k y*), tak *Wolkenkratzer* je podle anglického *skyscraper*, čeština vytvořila *mrakodrap* podle německého vzoru.
- **Přejímání slov:** Pojmenovací možnosti jazyka se rozšiřují také *p ř e j í m á n í m s l o v z j i n ý c h j a z y k ů*. Odrážejí se v něm kontakty němčiny

s jazyky jinými a podmínky hospodářského, politického i kulturního vývoje národa v jednotlivých etapách. Ve starých dobách se do německého jazyka přejímalo nejvíce slov z latiny (*Straße, Altar, Schule*). Od 16. do 19. století bylo typické přejímání výrazů z francouzštiny hlavně v oblastech módy, umění, architektury. Dvacáté století se vyznačuje přejímáním z angličtiny, v posledních několika desetiletích zejména z americké angličtiny.

- **Ústup a zánik slov:** Užívání některých slov se zřetelně omezuje nejčastěji proto, že označované jevy zanikly (*Brückenzoll, Maut*), když se změnily postoje lidí k nim, vztahy lidí mezi sebou atd. (*Knecht, Pedell, Dienstmagd*). Taková slova však obvykle nezanikají, neboť jsou potřebná pro vyjadřování o minulé době. Některá se užívají ironicky nebo pohrdavě např. *alter Knabe, alte Weib* atd. K slovům staršího jazyka sahají často autoři literárních děl s historickou tematikou, v nichž se snaží evokovat dobové prostředí.

Tato kapitola byla zpracována podle: Schippan, 1992, s. 243 - 262

1.1.4. Slova přejatá

Slova cizího původu je možno dělit na dvě skupiny, a to na

1. **s l o v a z d o m á c n ě l á** (Lehnwörter), tj. slova, která byla do němčiny přejata z jiného jazyka, ale již se po stránce hláskové a tvarové přizpůsobila německému jazyku, takže si jejich cizí původ uživatelé jazyka ani neuvědomují (např. *Straße, Wein, Pflaster*);
2. **s l o v a c i z í** (Fremdwörter), tj. slova přejatá, která si dosud v různé míře zachovala svůj původní ráz a která současní uživatelé německého jazyka cítí jako cizí. Prvky cizosti najdeme v pravopisné, morfologické a hláskové podobě cizího slova (např. *Ingenieur, Jeans, Toilette*). V situacích, kdy se tyto původně nesklonné výrazy začínou skloňovat, stávají se již slovy přejatými.

Tato kapitola byla zpracována podle: Schippan, 1992, s. 263

1.1.5. Proč se užívají cizí slova

Mezi cizími slovy jsou mnohá slova, která bývají společná téměř všem evropským jazykům, jsou to slova mezinárodní. (např. *Organismus, Republik, Telefon, Physik, Penicillin, Laser*).

V mnohých jiných případech máme v němčině k dispozici slovo mezinárodní vedle slova domácího původu. Tuto dvojí možnost je třeba umět využívat:

- a) V odborném jazyku je vhodné užívat mezinárodní slova, usnadňuje to mezinárodní srozumitelnost ve vědě, technice a kultuře. Bylo by proto neúčelné, ba nevýhodné vytvářet německá pojmenování např. pro všechny druhy rostlin, hmyzu, pro chemické prvky a látky, složky atomu atd.
- b) Naproti tomu je nevhodné užívat nadbytečně cizí slova v přednáškách, denním tisku a vůbec v publikacích určených pro širší vrstvy posluchačů nebo čtenářů. Je třeba myslet na to, aby cizí slova nesnižovala srozumitelnost projevu. Význam mnohých slov cizího původu znají někteří lidé jen přibližně a mlhavě. Zamění např. slova *effektiv* (působící silným dojmem nebo okázalý, vypočítaný na vnější účinek) a *effektiv* (účinný, výkonný) apod.
- c) Někdy se užívá cizí slovo úmyslně proto, aby bylo nesrozumitelné. Např. lékaři je užívají, aby jim neodborník nerozuměl a zbytečně se nevzrušoval nebo nepletl do léčby.
- d) Někdy se cizímu slovu dává přednost před domácím slovem, které navozuje nepříjemné nebo trapné pocity, srov. např. *debil* (schwachsinnig), *korpulent* (dick, beleibt), *mystifizieren* (betrügen, belügen).
- e) Jindy se slovo mezinárodní od domácího liší tím, že je pojmenováním vznešenějším nebo vybranějším, srov. *Suite* (svita) – *Gefolge* (družina) nebo *(Um)zug* (průvod), *Restaurant* – *Gasthaus*.
- f) Opakování téhož slova v bezprostřední blízkosti, není-li k tomu zvláštní důvod, se pokládá za slohovou neumělost. Lze tedy někdy vhodně využít dvojici synonym, jako *Schriftsteller* a *Autor*, *Gruppe* a *Team*, *Kraft* a *Energie*.
- g) Slova významem blízká domácí a cizí se někdy spojují v několikanásobný výraz, jestliže jde o zesílení významu. Tak je tomu v případech jako věnovat něčemu všechnu sílu a energii (*Kraft und Energie*) atd.

h) Cizí slova jsou někdy pocíťována jako výrazově silnější než slova domácího původu: *attraktiv – anziehend, sensibel – empfindsam*.

Je tedy patrné, že cizí slova jsou v jazyce potřebná. Jsou obohacením jazyka, přirozeným důsledkem mezinárodních kontaktů a není správné ani rozumné odmítat je. Není však vhodné jejich nadužívání, zneužívání a jejich významově nepřesné užívání.

Tato kapitola byla zpracována podle: Hlavsa, 1995, s. 94- 96, Schippan, 1992, s. 263 - 268

1.2. Internacionalismy

1.2.1. Vymezení pojmu „internacionalismus“

V literatuře najdeme různé definice tohoto termínu.

Ve slovnících jazykovědných termínů (Hauser, Lotko) najdeme např. následující definice :

Hauser (2001, s. 82) vymezuje mezinárodní slovo takto: Internacionalismus je slovo, které se vyskytuje ve většině jazyků kulturních národů: *stadion, bible, automobil, volt, uranium, rokfór, kimono, islám, armáda*. Často jsou to odborné výrazy (např. názvy fyzikálních jednotek, chemických prvků), obecné pojmy kulturní, politické atd.

Lotkova (2000, s. 51) charakteristika internacionalismu je následující. Je to slovo (výraz) užívané ve více nepříbuzných jazycích určitého kulturního areálu, a to buď nadnárodní (např. *atlet*) nebo charakteristické pro určité místo (např. *tundra*) nebo uměle vytvořené zvláště z řeckých a latinských kořenů (např. *centimetr*).

Schippan (1992, s. 265) rozumí pod internacionalismy taková slova, která se používají mezinárodně, přizpůsobují se ve své morfematické, zvukové a ortografické podobě jazykům, které je přijímají a jsou ve stejném významu používány, často jako termíny. Např. něm. *Theater*, angl. *theatre*, franc. *théâtre*, rus. *teatr*.

Schaeder (1990, s. 34 - 36) označuje internacionalismus za lexém vyznačující se těmito charakteristickými vlastnostmi:

- Internacionalismus je odvozen z jednoho konkrétního jazyka, nebo vznikl pomocí řeckých a latinských morfémů na základě slovtvorných pravidel.
- Internacionalismus se vyskytuje současně v několika jazycích, převážně se jedná o příbuzné jazyky z jedné jazykové rodiny.
- Slova tvořící internacionalismus mají stejný nebo podobný význam, stejnou nebo podobnou formu (tzn. jejich výslovnost, pravopis a gramatická podoba se v různé míře obměňují).
- Internacionalismu rozumíme, aniž bychom jej překládali.

Schaeder se mj. zabýval otázkou, v jaké míře musí nastat shoda v pravopise, výslovnosti a významu u slov z různých jazyků, abychom mohli hovořit o internacionalismu. Obecně mohou podle něj nastat tyto případy shody:

1. skupina

Slova shodující se v cizím i rodném jazyce ve významu, pravopise i znění představují ideální typ internacionalismu. Ani začátečníkům nedělají problémy, proto je dobré zařadit je v co největší míře do vyučování.

2. skupina

Tato slova se shodují ve významu a výslovnosti. Psaná podoba se odlišuje.

3. skupina

U těchto výrazů nastává shoda ve významu i v psaní, vyslovují se však jinak.

4. skupina

Tyto internacionalismy nemají stejný význam. Vyslovujeme a píšeme je ale shodně.

5. skupina

Tuto skupinu tvoří dvojice se stejnou výslovností, odlišným pravopisem a různým významem.

6. skupina

Do poslední skupiny náleží výrazy mající stejnou psanou podobu v obou jazycích. Vyslovují se ale odlišně i význam mají různý.

Druhou a třetí skupinu tvoří internacionalismy nižšího stupně. Čtvrtá, pátá a šestá skupina obsahuje tzv. falsche Freunde (viz níže).

1.2.2. Charakteristika mezinárodní slovní zásoby

Každý jazyk vstupuje do kontaktu s ostatními jazyky díky pěstování nejrůznějších politických, kulturních, ekonomických a jiných vztahů mezi národy. Jazyk je tedy ovlivňován cizími jazyky a zároveň sám působí na své okolí. V důsledku vzájemného působení jazyků jsou mnohdy přejata z cizích jazyků do původní slovní zásoby slova nová, která jsou označována jako internacionalismy, pokud si zachovají stejný či podobný význam a stejnou či podobnou formu jako ve výchozím jazyce.

Rozlišujeme několik skupin internacionalismů podle oblasti lidského působení, kde se používají:

- Internacionalismy označující každodenní skutečnosti. Sem patří např. tyto skupiny slov:

- jednotky míry: *Hektar, Gramm, Kilometer*
- hudební nástroje: *Triangel, Gitarre, Violoncello*
- druhy látek: *Brokat, Flannell*
- tance: *Polka, Mazurka, Foxtrott*
- rostliny: *Orchidee, Kaktus, Krokus*
- budovy: *Museum, Kathedrale, Synagoge*
- zvířata: *Lama, Leopard, Gorilla*

Při podrobnějším pohledu na skupiny zjistíme, že tato slova původně označovala většinou skutečnosti mimoevropského světa a postupně v Evropě zdomácněla.

- Internacionalismy všeobecně používané v odborné slovní zásobě. Sem patří následující skupiny slov:

- literatura: *Autor, Drama, Poesie*
- hudba: *Note, Oper, Operette*
- politika: *Demokratie, Parlament, Nation*
- umění: *Aquarell, Grafik, Plastik*
- technika: *Dynamo, Motor, Instrument*
- hospodářství: *Export, importieren, Produkt*
- zeměpis: *Globus, Atlas, Kontinent*

I označení odborných disciplín jsou vyjádřena mezinárodním výrazem (např. *Psychologie, Theologie, Medizin*).

Do této skupiny řadíme také dvojice slov označující dvoustranné skutečnosti, které se navzájem doplňují:

aktiv – passiv

defensiv – offensiv

deduktiv – induktiv

individuell – kollektiv

Jedná se o adjektiva a adverbia, pomocí pravidel slovotvorby z nich můžeme vytvořit i substantiva.

- Internacionalismy označující onomastická pojmenování. Jsou to jména v užším slova smyslu a označení, která se jménům blíží. Ve většině jazyků se shodují např. názvy:
 - měsíců: *April, Mai, September*
 - zemí: *Italien, Spanien, Schweden*
 - kontinentů: *Afrika, Amerika, Europa*
 - planet: *Mars, Venus, Jupiter*
 - drahokamů a polodrahokamů: *Diamant, Opal, Rubin*
 - drog: *Haschisch, Heroin, Kokain*
 - temperamentů: *melancholisch, cholerisch, sanguinisch*

Mluvíme-li o mezinárodní slovní zásobě a přejímání slov, můžeme vymezit části slovní zásoby, kde k přejímání slov dochází častěji než v jiných oblastech lexika. Jedná se především o politickou, ekonomickou, technickou a vědeckou sféru. Přejímání slov přibývá též na poli komerční reklamy, zábavy, módy a ve sportu. A naopak se setkáváme s oblastmi, ve kterých najdeme jen velmi málo cizích slov. To je charakteristické pro slovní zásobu tradiční literatury, legislativy a právnické lexikum.

Co se týče slovních druhů, i zde je míra přejímání různá. Silnou tendenci nalezneme u jmen. V málo případech se setkáme s mezinárodními slovy u uzavřených slovních druhů, tj. u zájmen, předložek, spojek, částic a pomocných sloves. Jen velmi málo se jich nachází mezi příslovci. Adjektiva a ostatní slovesa stojí někde uprostřed této pomyslné stupnice.

Tato kapitola byla zpracována podle: Braun, 1990, s. 18-27

1.2.3. Germanismy

V důsledku sousedství českých zemí s německými oblastmi docházelo již od raného středověku k ovlivňování češtiny němčinou. Do češtiny pronikla četná německá slova nebo přes němčinu i slova latinská, řecká a francouzská. U mnohých slov, které

dnes používáme ve spisovné češtině, není jejich německý původ na první pohled patrný (*barva, cop*).

1.2.3. Co rozumíme tedy pod pojmem germanismus?

Lotko (2000, s. 41) ho vymezuje jako jazykový prvek přejatý z němčiny do jiného jazyka nebo podle němčiny v něm vytvořený.

Bok (1995, s. 110) vymezuje germanismus obdobně, jako slovo nebo jiný jazykový prvek převzatý z němčiny nebo podle němčiny vytvořený. Kromě značného počtu jednotlivých slov jsou to v menší míře i kalky (= slova utvořená z domácích prvků přesně podle cizojazyčné předlohy) a frazeologické obraty, pokud jsou vytvořeny podle německého vzoru. Patří sem např. *jednat se o něco, poukázat na skutečnost, být v obraze*.

1.2.4. Falsche Freunde (false friends, faux amis)

K problematice cizích a mezinárodních slov patří tzv. *falsche Freunde*. Tak se označují v jazykovědě lexémy, které podobně znějí, ale v cílovém jazyce mají jiný význam. (Hunold, CJ 1997/98, č. 5-6, s.97). Jedná se o slova, která mají ve dvou různých jazycích stejnou etymologii a obdobnou formu, která však získala v důsledku různého jazykového nebo civilizačního vývoje různý význam nebo různé stylové zabarvení. (Hendrich, s. 140)

Např. české slovo *sympatie* (německy *Sympathie*), které znamená citový poměr nebo náklonnost, svádí k podobnému překladu u anglického slova *sympathy*. Tam ale znamená soucítění s trpícím. Nebo polské slovo *sklep* neznamena podzemní místnost k ukládání věcí jako v češtině, ale je to označení pro obchod. (Lotko, s. 35)

1.3. Kontakty mezi češtinou a němčinou

1.3.1. Postavení němčiny v našich zemích v průběhu historického vývoje

Sousedství našich zemí s německými oblastmi vedlo od nejstarších dob českých dějin k velmi bohatým a rozmanitým stykům hospodářským, politickým i kulturním mezi oběma národy, což zanechalo výrazné stopy v češtině a jisté i v němčině. Značný vliv němčiny na češtinu se projevuje hlavně ve slovní zásobě a frazeologii.

Intenzita ovlivňování češtiny němčinou byla v různých obdobích historického vývoje různá.

V době předfeudální byl vliv němčiny na češtinu poměrně malý. Nejstarší terminologie náboženská je v češtině staroslověnského původu, protože křesťanství přicházející do Čech v 9. století z východofranské říše zde nezakořenilo a nakonec bylo přijato z Velké Moravy. Němčina zprostředkovala – většinou později – další náboženské termíny latinského původu. Sem patří např. výrazy: *oltář*, *klášter*, *žalm*, *almužna*.

Asi od konce 10. století se začali v Čechách usazovat Němci, ale jejich počet nebyl zřejmě nijak velký. Jednalo se o příslušníky kléru, obchodníky, řemeslníky a družiny německých manželek Přemyslovců. Od konce 12. století sílí proud německých přistěhovalců, který vrcholí v průběhu 13. století a na začátku 14. století. Nejvíce Němců přicházelo do země v souvislosti s tzv. kolonizací, tj. obděláváním a osidlováním dosud zemědělsky nevyužívaných oblastí a také po objevení bohatých ložisek stříbra (Kutná Hora, Jihlava) ve 13. století.

Podle některých odhadů tvořili Němci na počátku 14. století asi třetinu obyvatelstva Čech. Do slovní zásoby češtiny té doby proniklo mnoho germanismů; odhaduje se, že to byly 2-3% celkové slovní zásoby. Nejčastěji to byly výrazy z oblasti řemesel, městské správy, rytířství a válečnictví např.: *barvíř*, *hamr*, *halda*, *rychtář*, *purkmistr*, *rathúz*, *plac*, *rynk*, *oř*, *rek šurm*, *rytíř*, *léno*, *markrabě* apod. Dále pak slova jako *knedlík*, *hantuch*, *renlík*, *marštál*, *forman*, *mantlík*, *pancér* atd.

Husitství značně oslabilo postavení němčiny v Čechách, protože německý patriciát se ve své většině postavil proti husitům. Byl proto vyhnán, zlikvidován nebo uprchl. V této době se posílila autorita češtiny jako jazyka církve a vědy.

K opětovnému vzrůstu německého obyvatelstva v českém státě dochází v 16. století, zvláště v jeho 2. polovině. Habsburkové, kteří od roku 1526 vládou v Čechách,

obsazují významné zemské a dvorské úřady katolickými Rakušany a podporují příliv katolické německé šlechty do Čech.

Nejtěžším obdobím češtiny je doba pobělohorská. Germanizace postupuje v několika etapách. Ve 20. letech 17. stol. musí zemi opustit nekatolická šlechta a měšťanstvo, což jsou ve větší míře Češi. Do Čech a na Moravu přichází habsburská vojenská šlechta různých národností – jednak šlechta z románských katolických zemí, jednak německá šlechta z Rakouska a Bavorska. Tato nová šlechta zprvu používá hlavně románské jazyky, především italštinu, v dalších generacích přechází na němčinu a přispívá výrazně ke germanizaci země. Nová zemská ústava, tzv. Obnovené zřízení zemské, z roku 1627 formálně zrovnoprávnila němčinu s češtinou, čímž odstranila dosavadní povinnost jednat a korespondovat s vyššími úřady česky. To v praxi znamenalo vytlačování češtiny z funkce úředního jazyka a její postupné nahrazování němčinou. Germanizace vrcholí od poloviny 18. století, kdy Habsburkové usilují o vytvoření centralizovaného státu s jednotným systémem úřadů a škol a s jednotným úředním jazykem – němčinou. Němčina se zavádí do jednání úřadů všech stupňů, získává silné postavení ve školství, německé školy se zakládají i v čistě českých oblastech. Česky mluví už jen poddaný lid a nižší vrstvy městského obyvatelstva. Do mluvy městských vrstev proniká velké množství německých výrazů pro základní předměty a jevy denního života (výrazy pro nábytek, oděv, jídlo, terminologie vojenská, politická apod.)

Konec 18. století přináší předpoklady ke změně situace. Zrušení nevolnictví v roce 1781 vede mj. ke stěhování venkovského obyvatelstva do měst a k jejich počestování. Usilovná práce národních buditelů od přelomu 18. a 19. století přináší postupné, ale významné úspěchy. V počátcích národního obrození zůstává pro naše vzdělance jazykem vědy, německy píše např. Dobrovský a Palacký; českou odbornou terminologii je třeba teprve vytvořit. I když se při obohacování slovní zásoby nyní využívá slovotvorných postupů češtiny, přejímají se slova ze slovanských jazyků apod., jistý vliv němčiny trvá i nadále. Projevuje se nyní spíše vznikem kalků (např. *cestopis*, *zvěrolékař*, *zákonodárce*, *názor*, *barvotisk* apod.); slova zřejmě německá však začínají být vytlačována z odborných písemných projevů. S rozvojem industrializace, se vzestupem počtu a společenského a politického významu české buržoazie a dělnictva v 2. polovině 19. století roste rychle používání češtiny. V řadě měst se stává čeština úředním jazykem, ovšem jazykem centrálních rakouských úřadů, armády a pod. je

nadále němčina. Na přelomu 19. a 20. století dochází k různým místním i zemským jazykovým sporům.

Výrazný obrat v postavení obou jazyků přinesl vznik samostatného Československa v roce 1918. Německá menšina sice ztratila svůj výrazný vliv, měla však i nadále důležité postavení v hospodářství i v kultuře. V roce 1930 bylo v ČSR 3,2 milióny Němců, tj. 22% veškerého obyvatelstva státu.

Mnichovským diktátem byly nacistickému Německu odstoupeny oblasti, kde v roce 1910 žila nadpoloviční většina Němců. V protektorátu Čechy a Morava vytvořeném v březnu 1939 nastala tuhá germanizace (úředníci a zaměstnanci museli konat zkoušky z němčiny, němčině se vyučovalo už od 1. třídy apod.), která měla vést časem k úplnému poněmčení českého národa. Po porážce nacistického Německa bylo na Postupimské konferenci rozhodnuto o vystěhování německého obyvatelstva, které se zkompromitovalo spoluprací s fašismem, nakonec však došlo k téměř úplnému odsunu Němců. Jejich počet nadále klesal vystěhovalectvím jednotlivých rodin, což bylo umožněno od poloviny 60. let. V současné době se počet občanů německé národnosti u nás odhaduje asi na 50 – 70 tisíc obyvatel.

Tato kapitola byla zpracována podle: Bok, 1995, s. 105 - 109

1.3.2. Slovní zásoba německého původu v současné češtině

Slova nebo jiné jazykové prvky převzaté z němčiny nebo podle němčiny vytvořené nazýváme **germanismy**. Kromě značného počtu jednotlivých slov jsou to v menší míře i kalky a frazeologické obraty.

Již od raného středověku pronikala do češtiny četná německá slova nebo přes němčinu i slova latinská, řecká a francouzská. Mnohá z nich se hláskově přizpůsobila češtině, některá prodělala spolu s domácími slovy další hláskový vývoj. U řady z nich, především u těch, které byly pojaty do spisovné češtiny, jejich německý původ není dnes na první pohled patrný, např. *barva*, *cop*, *jeptiška* (z lat. přes němčinu: *abbatissa-eppetisse-jeptiška*), *kašna*, *mušet*, *rytíř*, *rukovat*, *stodola*, *šálek*, *šňůra*, *turnaj* (z francouzštiny přes němčinu), *váhy*, *židle* (z latiny přes němčinu: *sedile-sidel/sidele-židle*).

Četná slova německého původu, zvláště ta, pro něž existuje český ekvivalent (= výraz stejného významu), nebyla pojata do spisovné češtiny a užívá se jich pouze

v češtině obecné. Jejich počet se od vzniku samostatného Československa stále snižuje. Zatímco pro generaci narozenou koncem minulého století byly ještě běžné výrazy jako lajntuch (prostěradlo), hantuch (ručník), veškostn (prádelník), apatyka, šanovat (šetřit), vaštrok (necky) atd., dnes se tato slova používají už jen zřídka a stávají se nesrozumitelnými. Přesto však má obecná čeština i dnes značný počet slov německého původu – např. *jo, holt, furt, cimra, flaška, ruksak, dávat bacha* apod. Mnohá z nich mají hanlivé zabarvení, např. *barák, fotr, frajle, hajzl, ksicht, kšeft, švindl*.

Germanismy jsou hojné i ve slangu (nespisovném jazyce odborného zabarvení) různých zaměstnání. Zvláště četné jsou v hornictví, např. *fárat, hunt* (těžební vozík), *oprám* (skrývka, z něm. *Abraum*) apod., v železniční dopravě – *šibovat, štreka, samlák* (traťový vůz na sběrné zásilky) aj. Ústup termínů německého původu je však patrný i zde. Výrazy německého původu jsou běžnější v řemeslech a pracovních odvětvích s tradicí sahající do 19. století, kdy naše země patřily k Rakousku-Uhersku. U odvětví mladších, jako např. elektrikářství, je těchto výrazů méně a omezují se spíše na slova užívaná i v jiných oborech (např. označení základního nářadí).

Na všechny germanismy užívané v češtině mají stejný význam jako totéž slovo v dnešní spisovné němčině. Někdy je význam takového slova posunut, zúžen nebo rozšířen. Tak je tomu např. u slova *štafle* – odpovídající *Staffelei* označuje malířský stojan; zúžený význam má v češtině např. slovo *grunt* = základ, podstata, statek, které už nemá významy *dno* a *důvod* jako německé *Grund*. Význam se např. rozšířil u slova *maštal* – již neužívané slovo *marstal* označovalo pouze stáj pro koně (srv. *Mähre* = kobyla). V některých případech se v češtině udržel i starobylý význam, který se v němčině ztratil – *koflík* je odvozenina ze slova *kopf*, které ve střední horní němčině znamenalo i *pohár*.

Pevné zařazení germanismů do české slovní zásoby se projevuje i v tom, že se od nich pomocí českých slovotvorných prostředků vytvářejí odvozeniny – *posichrovat, zhuntovat, seštelovat, kastlík, dečka* apod..

Hlásková podoba mnoha slov přejatých z němčiny do češtiny prozrazuje, že byla vesměs **přejata z rakouské němčiny**, což odpovídá dlouholetému začlenění našich zemí do habsburské monarchie. Tato slova totiž mají mnohdy jasné znaky bavorsko-rakouských nářečí. Sem patří např. tzv. **ztemnění** (*Verdumpfung*) **a** v **o** ve slovech *fotr* (*Vater*), *ajznboňák* (*Eisenbahner*); výslovnost dvojhlásky *eu* /:oj/ jako /:aj/ ve slovech jako *šlajsna* (spis. *Schleuse*), *frajle* (spis. *Fräulein*); užívání neznělé souhlásky místo znělé **b** – **p**, **g** – **k**: *pešunk* (spis. *Böschung*), *kór* (spis. *gar*), *kvér* (spis. *Gewehr*); užití

jihoněmeckých (rakouských) zdobňovacích přípon – *štokrle*, *cukrle*, *pentle* (z *Bändel*). Jihoněmecký původ prozradí často převzatá lexikální varianta – *karfiol* (a ne tedy z *Blumenkohl*), veškostn (z *Wäschkasten* a ne z *Wäscheschrank*) apod..

Kromě slov, přejatých resp. přizpůsobených jsou součástí české slovní zásoby i kalky utvořené podle německého vzoru. Byly časté spíše v úřední terminologii, některé zanikly, např. *rychlowlak* (podle *Schnellzug*), jiné přetrvávají, např. *zapříčinit* (podle *verursachen*), *dávat pozor* (podle *Acht geben*). Existuje i několik případů, kdy ze složeného nebo odvozeného německého slova byla jedna část přeložena, druhá zůstala v německé, někdy zkomolené podobě, např. *vánoce* (z *Weihnachten*), *bavlna* (z *Baumwolle*), *nádhera* (ze střhn. *überherre*). Tato slova se označují jako hybridní.

Ke germanismům počítáme i ustálené slovní obraty, frazeologismy, pokud jsou vytvořeny podle německého vzoru.

Tato kapitola byla zpracována podle: Bok, 1995, s. 110 - 112

1.4. Strategie učení

1.4.1. Vymezení důležitých pojmů (autoregulace učení, metakognice)

Jedním z důležitých úkolů školy třetího tisíciletí by mělo být umožnění žákům nejen naučit se učivu (které zastarává), ale především vést žáky k tomu, aby se naučili, jak se mají učit a jak mají sami řídit své učení. Jde o relativně nový, u nás málo uvědomovaný cíl celoživotního snažení. Časem se snad u nás objeví v kurikulu škol i v kvalifikačních požadavcích na učitele, stane se součástí diagnostické a intervenční kompetence učitele – profesionála. Ve vyspělých zemích se už objevuje jak v pedagogicko-psychologické teorii, tak v pedagogické praxi. Mluví se o tzv. metakurikulu. Rozumí se jím spojení dvou typů kurikula: kurikula určitého vyučovacího předmětu s kurikulem typu „učit se, jak se učit a řídit své učení“. (Mareš, s.173)

Snahou všech zainteresovaných, tj. školy, rodiny i žáků samých by mělo být, aby žák postupně přebíral svůj rozvoj do vlastních rukou a nesl za výsledný stav spoluzodpovědnost. Cílem tedy je žákovo řízení vlastního učení, autoregulace učení. (Mareš, 171-172)

Jak tedy přesněji definovat autoregulaci v češtině? Vymezení pojmu podle amerického specialisty B.J. Zimmermanna z r.1989 je následující: **Autoregulace učení** je taková úroveň učení, kdy se člověk (žák, student) stává aktivním aktérem svého vlastního procesu učení jak po stránce činnostní a motivační, tak metakognitivní. Snaží se přitom dosáhnout určitých cílů (znalostí, dovedností, známek, společenského uznání, profesního uplatnění), iniciuje a řídí své vlastní úsilí, používá specifických strategií učení.

Dalším z důležitých pojmů je **metakognice**. Metakognice se obvykle používá ve významu poznatků, jež člověk získává o svých vlastních poznávacích procesech nebo poznávacích procesech jiných lidí, tedy „poznáváme, jak vlastně poznáváme“.

Později se výraz metakognice objevil ještě ve druhém, posunutém významu. Člověk, který sleduje sám sebe, jak postupuje, když něco poznává, něčemu se učí, tímto „monitorováním“ - ať chce nebo nechce – jistým způsobem zasahuje do průběhu těchto procesů, jež se budou asi odehrávat jinak, než kdyby probíhaly spontánně, nekontrolovaně. Proto A.L. Brown (1980) používá výraz metakognice ve významu usměrňování, řízení vlastních poznávacích procesů. (Mareš, 169)

Naučit žáka tomu, aby dokázal poznávat své vlastní poznávací procesy, je předstupněm toho, aby je dokázal později sám řídit. Je tedy logické, že předpokladem pro výuku, která má postupně naučit žáky autoregulaci učení, je výuka, která má vždy vést k metakognici.

1.4.2. Strategie učení, taktiky učení

V literatuře nacházíme různé definice těchto pojmů. Mareš je vymezuje následujícím způsobem (str. 58):

Taktiky učení neboli učební taktiky (learning tactics) jsou dílčí postupy, které – promyšleně uspořádány – vytvářejí vyšší celek, tj. strategie učení. Taktiky, nebo také taktické kroky, jsou dílčí postupy při učení, jež si žák uvědomuje; jsou to postupy záměrně vybírané a používané. Taktické kroky jsou pozorovatelné, registrovatelné, měřitelné akty činnosti žáka nebo učícího se systému (počítače ap.).

Strategie učení neboli učební strategie (learning strategies) jsou postupy většího rozsahu, jimiž žák uskutečňuje svébytným způsobem určitý plán při řešení dané úlohy, chce něčeho dosáhnout a něčeho jiného se zase vyvarovat. Strategie tedy mají mj. stránku úkolovou (zadaná úloha určitého obsahu, struktury, operační náročnosti), percepční (vnímání určité situace jako situace učební), stránku intencionální (stanovení záměru, plánu), stránku rozhodovací (volba postupu), stránku realizační (použití taktických kroků s využitím schopností a dovedností), stránku kontrolní a řídicí (vyhodnocování úspěšnosti a provádění případných korekcí), rezultativní (podoba dosaženého výsledku).

Pojem učební strategie je velmi frekventovaný, zejména při výzkumech žakovského učení v rámci konkrétních vyučovacích předmětů, při učení konkrétním partiím učiva. Má své rozsáhlé uplatnění v psychodidaktikách jednotlivých předmětů.

Autoři knihy *Lernerautonomie und Lernstrategien* Peter Bimmel und Ute Rampillon uvádějí následující definici (s.53):

Strategie učení (die Lerstrategie) je plán duševního jednání za účelem dosáhnutí cíle. Lidé učící se cizím jazykům ji používají k tomu, aby se naučili cizí řeči co možná nejlépe. Aby si učící se mohl přichystat nějakou učební strategii, musí mu být jasný jeho cíl. Dá se to vyjádřit ve formulaci: *Wenn(Když) ... dann(pak)*, např.: *Když je mým cílem zjistit význam slova, pak si jeho význam vyhledám ve slovníku.*

1.4.3. Funkce učebních strategií

Žákyně a žáci se musí ve škole učit nejenom cizím jazykům, ale především tomu, jak si mohou cizí jazyk nejefektivněji osvojit a používat. Strategie učení by proto měly patřit k nedílné součásti ve vyučování němčiny. Může se to dít následujícími způsoby:

- žáci ve třídě si pravidelně vyměňují informace o tom, jak pracují a postupují při řešení úloh
- cíleným tréninkem nových učebních strategií
- pomocí zadávání úkolů, ve kterých žáci a žákyně mohou experimentovat s novými strategiemi

Funkce učebních strategií jsou např. :

1. učit se efektivněji
2. motivace a sebedůvěra
3. nezávislost
4. samostatné další učení
5. přenos na jiné učební obory

Vysvětlení k funkcím učebních strategií:

1. Učící se, kteří disponují širokým repertoárem učebních strategií a kteří se naučili řídit vlastní učení sami, mají nejenom jasnou cílovou představu (tzn. vědí, co se mají nebo chtějí učit), ale také vědí, jak musí nejefektivněji postupovat, aby dosáhli svých cílů.
2. Používání učebních strategií může výrazně zvýšit šance na úspěch při osvojování cizího jazyka. Tím se zvýší motivace učícího se, zabývat se intenzivně cizím jazykem. Stejně tak se může zlepšit i sebedůvěra žáka, když ví, jak může postupovat při řešení úloh, které jsou nutné pro osvojení jazyka.
3. Kdo se naučil používat strategie učení, může i nadále sám řídit své procesy učení a je při osvojování jazyka méně závislý na učitelích, kteří nejsou vždy nablízku, aby mu pomohli, když je to zapotřebí.
4. Po škole se musí člověk učit dál. Kdo se ale ve škole naučil, jak si může osvojit něco nového, ten má rozhodující náskok před někým, kterému takovéto poznatky chybí.

5. Strategie, které se člověk naučil během hodin cizího jazyka, mohou být použity při učení se dalším cizím jazykům. Strategie sebeřízení (autoregulace) mohou být přeneseny i na jiné předměty.

Tato kapitola byla zpracována podle: Bimmel - Rampillon, 2000, s. 57

1.4.4. Přímé a nepřímé učební strategie

Učební strategie se neomezují na čistě kognitivní funkce jako např. rozbor vět nebo na naučení se nazpaměť významům slov. Zahrnují také jiné oblasti : plánování a uspořádání vlastního učení (řízení sebe samého), emocionální (afektivní) oblast (např. redukce stresu), stejně jako sociální oblast (např. spolupráce s jinými).

Učební strategie rozlišujeme na:

- **P ř í m é (kognitivní) s t r a t e g i e**

Zabývají se přímo učební látkou, v našem případě němčině. Jde o to, umět nově naučenou látku strukturovat, zpracovat a uložit do paměti takovým způsobem, aby se dala dobře uchovat a vyvolat z paměti zpět. Používání těchto strategií vytváří zpravidla pozorovatelný výsledek: naučená slova mohou být reprodukována/opakována, věta písemně rozebrána apod..

- **N e p ř í m é s t r a t e g i e**

Zabývají se způsobem učení (kdy? co? kde? jak?), pocity, které jsou spojeny s učením (= afektivní strategie) a se sociálním způsobem chování (= sociální strategie). Nemají žádný přímý vztah k učební látce, zato ale jejich používání přispívá nepřímo k zvládnutí předpokladů pro efektivní učení.

Přehled učebních strategií:

Přímé (kognitivní) strategie

1) **P a m ě ť o v é s t r a t e g i e** zahrnují:

- Vytvoření myšlenkových vztahů

- **Tvoření slovních skupin** Učící se si řadí významově příbuzná slova, se kterými se setkal v textech či slovíčkách, do skupin: Např. *Transportmittel: Auto, Flugzeug, Zug, Bus, Fähre, Fahrrad usw.*

- **Využití asociací s předchozími znalostmi** Každá asociace je dobrá (i ta sebeneobvyklejší), pokud má pro učícího se význam. Např. k zapamatování

slova *die Rechnung* mohou napomoci např. již známá slova *Restaurant* a *Kellner*.

- **Vynalézání kontextů** Učící se si může např. vymyslet krátký příběh, aby si zapamatoval slovesa, která spolu významově nesouvisí. Např. pro zapamatování si sloves se 3. pádem (dienen, jm. etw. Gutes tun, danken, vorschlagen, drohen usw.) může být dobrý následující nebo jakýkoli obdobný příběh. Ein König hatte einen Diener. Der diente ihm schon seit vielen Jahren. Der König wollte ihm etwas Gutes tun. Er dankte ihm und schlug ihm vor, ab sofort noch... Aber der Diener drohte dem König...

- **Kombinování** Učící se spojuje novým způsobem známé jazykové prvky (ústně nebo písemně). Např. zná slovíčko *Schlafzimmer* a *schlafen*, ze slovíčka *wohnen* je schopen odvodit *Wohnzimmer*. Nebo do známé větné konstrukce doplňuje obdobným způsobem nové prvky např.: Er geht in die Schule. – Er geht in die Disco.

...

- Použití obrazů a zvuků (hlásek)

- **Použití obrazů** Učící se si spojuje nějaké slovo či výraz s obrazem ve své mysli. Zvláště účinné jsou výtvary fantazie, které si učící se vymyslel sám. Např.: Aby si člověk udržel slovo Birne (hruška) ve významu Glühbirne (žárovka), může si představovat svítící hrušku - také v absurdních situacích, jako např. žárovku na prostřeném stole k snídani.

- **Vymyšlení slovních řetězců** Např. když chceme mluvit o nějakém určitém tématu (Wetter) je dobré, poznamenat si všechna slova, která nás k tomuto tématu napadají. Slova se spojují společně graficky. V centru stojí klíčové slovo, se kterým se spojují významově příbuzná slova. Při používání této strategie jsou zároveň tvořeny i slovní skupiny a asociace.

- **Využití zvukové podobnosti hlásek** Učící se si spojuje nová slova s již známými. Spojení je vystavěno na podobnosti hlásek mezi dvěma jazyky např. mateřštinou a cizím jazykem. Např. v Čj – *papír*, v Nj – *Papier*, ve Fj – *papier*, v Aj – *paper*, ve Šj – *papel*...

...

- Pravidelné a plánované opakování

- **Použití kartotéky se slovíčky** Pravidelné a dobře naplánované opakování slovíček je důležité. Z nových informací, které nejsou opakovány,

zapomene člověk během jedné hodiny asi 50% a v následujících 48 hodinách zase polovinu atd.. Nová slova a jazykové struktury by měly být opakovány nejdříve častěji a poté se stále většími mezcasy. Např. první opakování poté, co jsme se něco naučili, by mělo následovat po 30 minutách, další za jednu hodinu poté, pak za půl dne, další den, po třech dnech atd..

- Jednání

- **Herecké znázornění slov a výrazů** Učící se může nová slova a výrazy znázornit dramaticky. Dokonce i slovní druhy mohou být herecky znázorněny. Např.: *Ich bin zwar klein und kurz, aber unentbehrlich. Viele Wörter brachen mich...* (Artikel).

2) Strategie pro pracování s jazykem zahrnují:

- Strukturování

- **Označování** Učící se si strukturuje text pomocí podtrhávání, zakroužkování, vkládání symbolů, používáním barev a zvýrazňovačů atd. Tato strategie funguje nejlépe ještě v kombinaci s jinými možnostmi strukturování jako např.: označení míst v textu a použití těchto míst ke shrnutí.
- **Dělání si poznámek** Tato strategie může být využita jak receptivně (při čtení a poslechu), tak produktivně (jako první krok při psaní nebo přípravě rozhovoru). Této strategii jde výslovně o význam a porozumění a ne o to, zda jsou poznámky napsány správně. Řetězce slov (Wortigel) jsou dobrým prostředkem, jak si dělat poznámky k přečtenému textu. V řetězcích se dají dobře vyjádřit vzájemné souvislosti mezi klíčovými slovy a pojmy.
- **Vytvoření osnov, členění** Tato strategie je nejvíce užitečná při psaní textů v cizím jazyce. Učící se si dělá nejdříve poznámky ve formě hesel, to znamená, že zachytí své nejdříve ještě neuspořádané myšlenky k tématu, dříve než je formuluje. Pak rozdělí hesla podle hledisek a vyšších pojmů, které mu připadají důležité. Na základě tohoto členění napíše svůj text.
- **Shrnutí** Učící se shrne krátce nejdůležitější informace originálního textu. Jednoduchou formou shrnutí je vymýšlení nadpisu pro nějaký text. Krátký shrnující text v cizím jazyce je spíše něco pro pokročilé.

- Použití analyzování a pravidel

- **Analyzování slov** Učící se najde význam nových slov nebo výrazů tím, že je rozloží. Tato strategie je obzvláště užitečná u složenin a odvozených slov. Např.: *Eisenbahnknotenpunkt* (železniční uzel)
- **Srovnávání jazyků mezi sebou** Tuto strategii používá většina učících se sama od sebe: jsou analyzovány elementy cizí řeči (hlásky, slova, syntax), aby byly zjištěny obdoby a rozdíly k mateřské řeči. Tato strategie není bez rizika, protože se snadno může narazit na „falsche Freunde“. Např. v Nizozemsku neznámá *bellen* štěkat, ale zvonit na dveře.. apod.
- **Využití znalosti mateřského jazyka** Učící se používá znalosti své mateřštiny při osvojování cizí řeči. Tato strategie by měla být využívána jen s opatrností, neboť koncepty dvou jazyků jsou jen zřídka identické nebo paralelní, naopak. Měla by být použita k ozřejmění rozdílů mezi mateřským a cizím jazykem. Slovo jako *Café* je sice jednoduché přeložit, to ale ještě neznámá, že na základě překladu člověk něco ví o tom, jak se má v kavárně v různých kulturách chovat.
- **Využití pravidelnosti** Učící se sbírá a srovnává příklady z cizí řeči, aby objevil gramatické a jiné pravidelnosti.
- **Používání pravidel** Učící se používá vědomě pravidla, aby rozuměl cizí řeči nebo aby se sám v cizí řeči uměl vyjádřit. Příklady: Učící se použije formu perfekta u slovesa, které ještě v perfektu nezná. Potenciální riziko při používání této strategie je přílišné zevšeobecnění, tzn. použití pravidel v případech, kdy pravidlo neplatí – u perfekta např.: *Er hat gelest* v analogii s *Er hat gehört*.

...

- Cvičení / Procvičování

- **Rozpoznání ustálených obrátů a jejich používání** Němčina je bohatá na ustálené obraty, které se mohou učit bez další analýzy jejich lexikálních jednotek. Učící se mohou samostatně procvičovat v rozpoznávání těchto obrátů v textech a dále je pak používat v rozhovorech či v dopisech. Např. *Tut mir Leid* může být naučeno jako jednotka bez analyzování, že se jedná o sloveso *Leid tun*, které vyžaduje doplnění třetím pádem, popř. že *mir* je dativní formou osobního zájmena *ich*.

- **Rozpoznání a používání větného vzoru** V němčině se vyskytují také větné vzorce, které se mohou obměňovat. Učící se mohou pokoušet tyto konstrukce rozeznávat např. v dialozích nebo dopisech a používat je pak v rozhovorech či dopisech v jiných kontextech, jako např.: *Hast du Lust/Zeit, mit mir...?*
- **Komunikování v cizím jazyce** Učící se aktivně hledá možnosti, jak použít komunikativně cizí jazyk, např.: prostřednictvím vyměňování si dopisů či e-mailů, sledování televize, čtení cizích časopisů, návštěv akcí, které jsou pořádány Goethe-Institutem...
- **Používání pomůcek**
 - **Použití slovníku** Pokud učící se nezná význam nějakého slova a nemůže si ho odvodit, může si ho vyhledat ve slovníku. Ve většině slovníků najde člověk mnohem více informací než jen význam slova, ale např. informace o tvorech slov a gramatice.
 - **Vyhledávání v gramatice** Pokud učící se čte či slyší nějakou promluvu, jejíž struktuře nerozumí nebo chce něco říci, ale neví přesně, jak se daná struktura správně vyjádří, pak může být užitečné nahlédnout do gramatiky daného jazyka.

Nepřímé strategie učení

1) Strategie k uspořádání vlastního učení zahrnují:

- **Koncentrace na vlastní učení**
 - **Seznámení s učivem** Učící se se zaměří na úkol a aktivizuje dosavadní vědění. Zjistí cíl úlohy, dále monitoruje, co ho k dané úloze napadá a ujistí se, že má k dispozici potřebné jazykové prostředky.
 - **Odstranění rušivých faktorů** Učící se se stará o to, aby nebyl rozptylován (vypne televizor, hudbu, zavře dveře, okna). Dále zaměřuje svou pozornost tam, kde je to smysluplné – výlučně na specifické aspekty úlohy nebo na dílčí úkoly.

- Řízení a plánování vlastního učení
 - **Stanovení svých učebních cílů** Učící se si určí jak dlouhodobé (např. *Na konci tohoto roku bych chtěl globálně rozumět textům z časopisů*), tak středně- i krátkodobé cíle učení (např. *Zítřej bych chtěl dokončit gramatická cvičení z lekce 8*). Dále si učící se stanoví, jaká kritéria chce nebo má splnit, aby mohl pokládat učební cíl za dosažený.
 - **Vyjasnění vlastních záměrů** Učící se si napřed vyjasní, čeho by chtěl používáním cizí řeči dosáhnout. Např.: *Dívat se v televizi na předpověď počasí, aby se dozvěděl, zda bude další den potřebovat deštník; přečíst si krátkou povídku pro odreagování; umět se zeptat, kdy odjíždí autobus; umět napsat dopis a v něm pozvat někoho na návštěvu...*
 - **Zjistit, jak je možno se učit** Učící se zjistí, jak je možno učit se cizí jazyk a jakým učebním strategiím sám dává přednost tím, že o tom čte, mluví s ostatními učícími se, nebo že ve výuce poznává nové učební strategie, nacvičuje je nebo experimentuje s jejich použitím. K tomu je nápomocné vědět, jaký je člověk učební typ (viz kap. 1.4.6.)
 - **Organizování** Učící se si určí časy, kdy se bude učit (*Kdy se budu učit němčinu, angličtinu, biologii atd.?*); uzpůsobí si své pracovní místo (klid, světlo, teplota, nástěnka atd.); postará se o to, aby byly k dispozici potřebné materiály a pomůcky (sešit, kazetový magnetofon, slovník atd.).
- Dohlížení a hodnocení vlastního učení
 - **Dohlížení na proces učení** Učící se dohlíží během provádění úkolu, zda použití vybrané strategie opravdu vede k úspěšnému zvládnutí úkolu. Tak může zjistit vlastní chyby při porozumění nebo mluvení, a když je to nutné, tak je korigovat. Nebo může např. položit otázku, která bude v textu zodpovězena.
 - **Kontrola dosažení učebních cílů** Učící se zjistí, zda splnil kritéria, aby mohl prohlásit úkol za „vyřízený“. Tato kritéria jsou stanovena při určování učebního cíle: Buď si je určí učící se sám nebo je převezme od jiných (např. kritéria učitelů a učitelek).
 - **Vyvozování závěrů pro budoucí učení** Učící se pohlíží nazpátek na celý proces seznámení se s látkou, stanovení učebních cílů, volbu strategie a provedení strategie, aby si z toho vyvodil závěry pro své budoucí učení.

Např. může vyvodit, že vybraná strategie při určité úloze fungovala výborně nebo naopak si předsevzít, že k obdobnému úkolu již nebude znovu přistupovat tímto způsobem. Závěr může být i následující: *V příštích dnech (týdnech, měsících) se musím především zabývat...*

...

2) Afektivní strategie učení zahrnují:

- Zaznamenávání a vyjádření pocitů
 - **Registrování tělesných signálů** Učící se dbá signálů svého těla, tzn. že si je uvědomuje. Signály mohou být pozitivní (pocit štěstí, klid, radost), ale také negativní (bolesti hlavy, stres, napětí, neklid, strach, zlost).
 - **Vést si učební deník** Do učebního deníku si učící se může zaznamenávat své pocity a příhody při učení se cizímu jazyku, popř. při používání jazyka.
 - **Hovoření o pocitech** Učící se může hovořit o svých pocitech během učení se/používání jazyka se svými učiteli, kamarády nebo spolužáky.
- Redukování stresu
 - **Odreagování se** Existuje spousta možností, jak se člověk může odreagovat. Učící se může např. střídavě napínat a uvolňovat své svaly nebo se několikrát zhluboka nadechnout a vydechnout. Také jóga nebo meditační techniky mohou být využity.
 - **Poslouchání hudby** Aby se učící se uvolnil, poslouchá uklidňující hudbu, předtím než začne s úkolem. Ze zkoumání mozku je známo, že určité barokní koncerty mohou mít uklidňující účinek na aktivitu mozku.
 - **Smích** Učící se se odreaguje při sledování komedie v televizi, při čtení humorné knížky či při vyprávění vtipů.
- Dodání si odvahy
 - **Namluvení si odvahy** Učící se si dodá odvalu např. tím, že si řekne: *To přece zvládnu.*
 - **Podstoupení rizika** Chyby jsou nedílnou součástí při učení i používání jazyka. Je proto velmi důležité, aby učící se neměl z chyb přehnaný strach. Měl by se ale vyhýbat podstupování velkých rizik.

- **Odměňování se** Učící se by se měl odměňovat za dobré výkony při osvojování si jazyka. Může se jednat i o maličkosti, např. koupení si zmrzliny či koly.

3) Sociální strategie zahrnují:

- Kladení otázek

- **Požádání o vysvětlení** Když něčemu učící se nerozumí, požádá o vysvětlení učitele, spolužáka nebo rodilého mluvčího.
- **Žádost o opravu (např. i při slovním projevu)** Učící se ptá učitele/spolužáka, rodilého mluvčího, jestli byl jeho ústní projev v pořádku a žádá o opravu chyb.

...

- Spolupracování

- **Společné učení se spolužáky** Komunikativní aktivity vyžadují spolupráci učícího se se spolužáky – buď se stálým partnerem, měnícími se partnery nebo se skupinou. Učící se může spolupracovat s jinými žáky i mimo vyučování, např. dělat společně domácí úkoly, srovnávat mezi sebou písemné úkoly atd.
- **Vyhledání pomoci u kompetentních rodilých mluvčích** Tato strategie je použita zpravidla mimo vyučování – na dovolené nebo při navazování kontaktů s rodilými mluvčími v zemi.

...

- Vcítění se do druhých

- **Rozvinutí porozumění pro cizí kulturu** Učící se získává znalosti o cizí kultuře, aby se mohl vcítit do druhých a mohl přemítat o svém chování a vysvětlit možné nedorozumění při osobních kontaktech nebo při četbě textů.
- **Brát na vědomí pocity a myšlenky druhých** Učící se pozoruje, jak se jiní chovají a zkoumá možné spojitosti s jejich myšlenkami a pocity. Ohledně toho se může zeptat svých partnerů k rozhovoru.

1.4.5. Strategie potřebné pro užívání jazyka

Vedle vlastních učebních strategií rozlišujeme skupinu strategií, které nejsou tak moc používány k osvojení cizího jazyka, ale mnohem více při komunikačním užití jazyka. Učící se mohou používat tyto strategie pro vyrovnání nedostatků v ovládnutí cizí řeči. Patří sem gestikulace, mimika, opisy atd.

Přehled těchto strategií:

- Využití předchozích znalostí
 - Tvoření a přezkušování hypotéz
 - Hádání významů na základě jazykových odkazů
 - Odvození významů z kontextu
 - ...
- Zapojení všech možných prostředků
 - Přejít k mateřskému jazyku
 - Požádání o pomoc
 - Použití mimiky, gestiky
 - Vyhnutí se tématům
 - Změny tématu
 - Přibližně říci, co máme na mysli
 - Vynalezení slov
 - Použití „prázdných“ slov
 - Opisy a synonyma

Využití předchozích znalostí

- **Tvoření a přezkušování hypotéz**

Učící se používá nejazykové znalosti (logiku, znalosti o světě), aby si utvořil hypotézy o významu textů. Výchozí body k tvoření hypotéz jsou např. nadpisy, obrazy apod. . V textu pak učící se hledá odkazy, aby své hypotézy přezkoumal, nebo pokud je to nutné korigoval.

- **Hádání významů na základě jazykových odkazů**

Učící se vyvozuje význam psaného či mluveného jazykového projevu pomocí jazykových odkazů v textu. Nápomocné jsou zde především příbuzná slova nebo internacionalismy.

- **Odvození významů z kontextu**

Učící se upotřebí odkazy v kontextu k odvození neznámých slov.

Zapojení všech možných prostředků

Tato skupina strategií je obzvláště účinná při produktivním jazykovém užití, především při mluvení. Ne všechny strategie je možno hodnotit hned pozitivně. Jako např. přechod k mateřštině nebo vynalezení slov jsou spíše kontraproduktivní, protože i při nejlepší vůli je pro partnera rozhovoru většinou obtížné pochopit, co má učící se na mysli. Strategie z této skupiny fungují často nejlépe, když jsou navzájem spolu propojovány (např. mimika a gestikulace v kombinaci s opisem).

- **Přechod k mateřskému jazyku**

Učící se použije slova z mateřského jazyka, když nezná nějaké slovo – např. *Wir haben ein „pes“*. (einen Hund). Zpravidla je tato strategie málo úspěšná, vyjma případy, kdy učící se použije příbuzné slovo nebo internacionalismus.

- **Požádání o pomoc**

Učící se dá najevo, že potřebuje pomoc např. tím, že mluví váhavě nebo s tázací intonací nebo o to explicitně požádá (*Wie sagt man das auf Deutsch?*).

- **Použití mimiky a gestikulace**

Učící se snaží pomocí mimiky a gestiky objasnit, co myslí.

- **Vyhnutí se tématům rozhovoru**

Pokud učící se očekává příliš hodně problémů, vyhýbá se tehdy určitým situacím a tématům rozhovoru. Může také komunikaci přerušit, musí ale dbát na to, aby k přerušení komunikace došlo šikovně a ne náhle.

- **Změna tématu**

Učící se určuje téma hovoru, které odpovídá jeho zájmům a jazykovým kompetencím. Pokud si v rozhovoru všimne, že na aktuální téma hovoru jazykově nestačí, změní téma.

- **Říci přibližně, co máme na mysli**

Učící se zvolí pro slovo, které nezná, nadřazený pojem (např. *Baum* místo *Eiche*) nebo jiné slovo (*Stift* místo *Kugelschreiber*).

- **Vynalezení slov**

Učící se sám vynalezne nové slovo, pokud nezná to, které potřebuje. Např. *Schneideding* pro *Messer*.

- **Použití „prázdných“ slov**

Učící se naznačí, co má na mysli tím, že použije slova jako *Dingsda* nebo *Dingsbums*.

- **Opisy a synonyma**

Učící se popíše opisem, co myslí (z.B. *Was man braucht, um die Haare zu waschen.*) nebo použije synonymum.

Většina těchto strategií se používá i v mateřštině, když si někdo nemůže vzpomenout na určité slovo či výraz. To však neznamená, že přenos těchto strategií se děje sám od sebe.

V tradičních formách cizojazyčného vyučování bylo používání těchto strategií z velké části potlačeno tím, že se od učících se požadovalo, aby vždy pojmenovávali stav věcí v cizí řeči co nejpresněji a jazykově správně. To často vedlo k tomu, že učící se mlčeli. Naproti tomu v komunikativním cizojazyčném vyučování našly tyto strategie oprávněné místo. To znamená, že učící se, kteří používají tyto strategie, když jim chybí nějaké slovo v cizí řeči, jsou spíše pozitivně známkováni – místo aby jejich „nepresné“ užití jazyka bylo hodnoceno negativně.

Tato kapitola byla zpracována podle: Bimmel - Rampillon, 2000, s. 74 - 76

1.4.6. Zjišťování učební kompetence žáků

Pro učitele je důležité vědět, jaké učební strategie používají jeho žáci při řešení jazykových úloh. Existují různé možnosti, jak to zjistit. Patří k nim např. dotazníky a interview, bezprostřední pozorování, „myšlení nahlas“ atd. Jednou z dalších možností je zjištění popř. sebehodnocení, ke kterému učebnímu typu patří žáci ve třídě a učitel sám.

Každý učební typ má své typické tendence ve stylu učení, které budou v následující části načrtnuty. Je třeba si uvědomit, že učící se sotva kdy patří k jednomu

vyhraněnému učebnímu typu, ale že jejich styl učení v sobě většinou kombinuje znaky z vícero učebních typů.

Zde je stručná charakteristika jednotlivých učebních typů podle Bimmela:

- *typ vztahující se na zkušenost* (Erfahrungsbezogener Lernertyp)
Dává přednost orientaci na situaci a exemplárnímu učení a také učení, kde lze něco objevovat.
- *analytický typ* (Analytischer Lernertyp)
Má tendenci strukturovat a abstrahovat učební předměty. Schémata a modely jsou pouze formou, jak vyjadřuje své deduktivní a pojmové učení.
- *typ orientovaný na jednání* (Handlungsorientierter Lernertyp)
Experimentování a samostatná činnost jsou vhodné učební a cvičební formy. Vyhovuje mu projektová výuka. Rozbor úloh a intenzivní čtení spíše odporují jeho učebním zvyklostem.
- *kognitivně-abstraktní typ* (Kognitiv-abstrakter Lernertyp)
Dává přednost exaktnímu a systematickému pozorování stejně jako reflektivnímu vnímání všech zkušenostně orientovaných učebních postupů.
- *komunikativně-kooperativní typ* (Kommunikativ-kooperativer Lernertyp)
Klade důraz na výměnu názorů, zkušeností a postupů s ostatními. Odmítá samostatnou práci, i když se děje ve třídě.
- *vizuálně orientovaný typ* (Visuell orientierter Lernertyp)
Upřednostňuje takové učební způsoby díky nimž může zachycovat nové informace pohledem a vštípit si je ve formě mentálních obrazů (obrazů v hlavě). Abstraktní informace přijímá s nechutí.
- *auditivní typ* (Auditiv geprägter Lernertyp)
Slyšené informace přijímá obzvláště dobře. Může se stát, že vnímá doprovodné vizuální informace jako rušivé.
- *haptický typ* (Haptischer Lernertyp)
Učební obsahy si vštěpí nejlépe tehdy, pokud je může vnímat prostřednictvím kutění (dílů), doteku, ohmatávání apod.

Žáci by měli při vyučování němčiny poznat různé přístupy k učení a způsoby učení. K tomu je nutné, aby učitel věděl, jaké typy žáků se ve třídě vyskytují a také sami žáci by měli zjistit, jakému učebnímu typu se sami nejvíce přibližují. K tomu slouží např. následující dotazník:

Dotazník k sebehodnocení

Jaký jsi učební typ? Označ křížkem, co pro tebe platí.

	většinou	někdy	(skoro) nikdy	nevím
1. Máš dobré známky z gramatiky?				
2. Máš dobrou paměť na nová slova?				
3. Považuješ za špatné, když děláš chyby?				
4. Zlobíš se, když nejsou ve vyučování opravovány chyby?				
5. Je tvoje výslovnost lepší, když čteš nahlas než když vedeš rozhovor?				
6. Chtěl bys mít více času k přemýšlení, předtím než musíš něco říct?				
7. Baví tě výuka?				
8. Považuješ za těžké porozumět souvislé promluvě, když jsi na dovolené v zahraničí?				
9. Učíš se nová gramatická pravidla, slova atd. nejraději nazpaměť?				

Spočítej si své body:

většinou: 3 body

(skoro) nikdy: 1 bod

někdy: 2 body

nevím: 0 bodů

Přečti si prosím vyhodnocení, které odpovídá tvému celkovému součtu bodů:

Celkový součet bodů 23-27 : Analytický?

Považuješ pravděpodobně za velmi důležité pracovat vždy co nejpřesněji. Asi dáváš přednost úkolům, při kterých musíš důkladně přemýšlet, např. gramatickým cvičením, cvičením na slovní zásobu atd. . To jsou také velmi často aktivity, které jsou od tebe vyžadovány ve vyučování. Možná můžeš zlepšit svůj způsob učení se cizím jazykům, když budeš dbát následujících doporučení.

Doporučení:

Měl bys zkusit mluvit plynuleji.

- Zkus mluvit německy tak často jak to jde, např. s německy mluvícími turisty.
- Nestarej se tolik o tvé chyby. Je to nanejvýš náročné, chtít mluvit vždycky správně. Mysli na to, že tvoji partneři rozhovoru ti naslouchají ne proto, aby hledali tvé chyby, ale proto aby porozuměli tomu, co chceš říct. Poté co je rozhovor ukončen, vybavuješ si určitě ještě své chyby, které jsi při něm udělal. To je ten správný okamžik, aby sis je poznamenal a učil se z nich.
- Mimo vyučování nemáš vždy při sobě slovník a zcela jistě ne učitele. Co potřebuješ je sebevědomí. Umíš víc, než si myslíš.

Celkový počet bodů 9-13 : Uvolněný?

Zdá se, že si osvojuješ cizí jazyky bez většího úsilí. Rád se bavíš s jinými. Občas si také pomyslíš, že by jsi se měl učit více gramatiku, ale nebaví tě to a tvůj zájem rychle opadne. Možná můžeš zlepšit svůj způsob učení se cizím jazykům, když budeš dbát následujících doporučení.

Doporučení:

- Možná by sis měl dopřát více času na přemýšlení o cizím jazyku a na cílené procvičování gramatiky, výslovnosti, slovní zásoby atd. Zaříd' si svůj čas tak abys na tom mohl pravidelněji pracovat.
- Možná by jsi se měl stát trochu sebekritičtější a častěji se opravovat. Asi si děláš sotva kdy starosti o chyby, které děláš a vůbec ti nejsou ani nápadné. Ale když zkusíš trochu více dávat na své chyby pozor, můžeš je i snadněji korigovat.

Celkový počet bodů 12-22 : Smíšený?

Možná se nehodíš ani do kategorie analytického ani do kategorie uvolněného učebního typu... Většinu lidí není možno tak jednoduše zařadit. Učí se různým způsobem podle toho, co v kterém časovém okamžiku a situaci dělají.

Doporučení:

- Přečti si popisy u analytického a uvolněného typu. Možná se lépe poznáš v jednom z obou učebních typů. Pokud ano, tak ti mohou pomoci doporučení pro tento typ.

Celkový součet bodů 0-8 : Nejistý?

Celkový součet bodů v žádném případě neznamena, že se neumíš dobře učit. Možná jsi dnes poprvé přemýšlel o tom, jak se učíš cizí jazyk. Může být pro tebe velmi užitečné dozvědět se o tom víc, abys pochopil, jak se cizí jazyk můžeš učit efektivněji.

Doporučení:

- Několik všeobecných informací můžeš najít v popisech u analytického a uvolněného typu. Zkus si v nadcházející době lépe uvědomovat, jak nejraději postupuješ, když se učíš cizí jazyk. To ti může pomoci při rozhodování, v kterém ohledu můžeš zlepšit svůj způsob práce.

Tato kapitola byla zpracována podle: Bimmel, 2000, s. 78 – 79 , dotazník s. 143 - 144

2.1. Slovní zásoba

2.1.1. Proč je slovní zásoba jazyka důležitá

V dnešní moderní době se klesá velký důraz na znalost cizích jazyků. Dříve se je začínají učit již na prvním stupni základní školy a není výjimkou 30 % cizím jazykem ztřešují již v předškolním věku, např. v mateřské škole. Je to trend několik posledních let, kdy vzniklo všeobecné přesvědčení o tom, proč a jak dítě je učeno cizí jazyk. Vždyt znalost světových jazyků je předpokladem pro úspěšné studium na úrovni vysokých školách i nutnou podmínkou v nejrozmanitějších profesích.

O důležitosti cizích jazyků není tedy pochyb. Ale jak se je naučit co nejefektivněji? Slovní zásoba hraje jednu z hlavních rolí při osvojování cizího jazyka. Vždyt jsou to právě slovíčka, které se žák musí naučit, aby byl schopen komunikovat a porozumět se v jiné řeči. Samozřejmě i úspěšná komunikace nestáčí, nutněvat se pouze slovíčka, je nutné znát i gramatické struktury, výslovnost a pravopis, ale znalost slovní zásoby má základní důležitost.

2. Praktická část

Velmi důležitý je i výběr slovní zásoby v závislosti na věku a znalosti učícího se, jeho zájmech i předchozích znalostech. Tuto problematiku musí zohledňovat učebnice, které se ve výuce používají. Např. v jednolitých dílech učebnice německého jazyka, které se na základní škole nejčastěji používají je výběr slovní zásoby, resp. tematických okruhů následující:

START MIT MAX

Tematické učební učebnice 1. dílu je rozdělena do čtyř okruhů:

1. okruh: *Meine Familie und ich* – Já a moje rodina, jména a bydliště
2. okruh: *In der Schule* – Škola a školní potřeby
3. okruh: *Komm, mach mit!* – Přivítání, Zábavy, Hry a hračky, telefonování
4. okruh: *Hilf! Gate zum Geburtstag* – Narozeniny, Pozvání, Blahopřání, Časové údaje, Rodinné období, Hodiny, Dny v týdnu

Tematické učební druhého dílu učebnice je následující:

1. okruh: *Mein ist winter da!* – Opakování, Slovesa: Rad fahren, Fernsehen, lesen, Ski fahren, Pokoj domů, Přidělování, je 3. pádě, Křesťanské přání

2.1. Slovní zásoba

2.1.1. Proč je slovní zásoba jazyka důležitá

V dnešní moderní době se klade velký důraz na znalost cizích jazyků. Děti se je začínají učit již na prvním stupni základní školy a není výjimkou, že se s cizím jazykem setkávají již v předškolním věku, např. v mateřské školce. Je to trend několika posledních let, kdy vzrostlo všeobecné uvědomění o tom, proč a jak důležité je učit se cizí jazyk. Vždyť znalost světových jazyků je předpokladem pro úspěšné studium na mnoha vysokých školách i nutnou podmínkou v nejrůznějších profesích.

O důležitosti cizích jazyků není tedy pochyb. Ale jak se je naučit co nejefektivněji? Slovní zásoba hraje jednu z hlavních rolí při osvojování cizího jazyka. Vždyť jsou to právě slovíčka, které se žák musí naučit, aby byl schopen komunikovat a porozumět se v jiné řeči. Samozřejmě k úspěšné komunikaci nestačí, nabíjet se pouhými slovíčky, je nutné znát i gramatický systém cílového jazyka, slohovou výstavbu textu, výslovnost a pravopis, ale znalost slovní zásoby hraje základní důležitost.

Velmi důležitý je i výběr slovní zásoby v závislosti na věku a zralosti učícího se, jeho zájmech i předchozích znalostech. Tuto problematiku musí zohledňovat učebnice, které se ve výuce používají. Např. v jednotlivých dílech učebnic německého jazyka, které se na základní škole nejčastěji používají je výběr slovní zásoby, resp. tematických okruhů následující:

START MIT MAX

Tematické dělení učebnice 1. dílu je rozděleno do čtyř okruhů:

1. okruh: *Meine Familie wohnt in...* Já a moje rodina. Jméno a bydliště.
2. okruh: *In der Schule* Škola a školní potřeby.
3. okruh: *Komm, mach mit* Činnosti. Zábavy. Hry a hračky. Telefonování.
4. okruh: *Alles Gute zum Geburtstag* Narodeniny. Pozvání. Blahopřání. Časové údaje. Roční období. Hodiny. Dny v týdnu.

Tematické dělení druhého dílu učebnice je následující:

1. okruh: *Max ist wieder da!* Opakování. Slovesa Rad fahren, fernsehen, lesen, Ski fahren. Pokoje domu. Předložka „in“ ve 3. pádě. Kreativní psaní.

- 2.okruh: *Mein Tag* Určování času. Sloveso „essen“. Předložka „in“ ve 4. pádě. Sloveso „können“. Rozvrh hodin . Nakupování.
3. okruh: *Komm, fahr mit!* Plán města. Reálie. Předložky „mit“, „von“, „bis“. Části těla. Sloveso „müssen“.
4. okruh: *Es regnet, es regnet* Oblečení. Počasí. Přivlastňovací zájmena.

DAS DEUTSCHMOBIL

Učebnice *Das Deutschmobil* není dělena na okruhy, ale na lekce. První dva díly obsahují deset lekcí, třetí díl má lekcí osm.

Témata prvního dílu učebnice jsou následující:

1. lekce: *Hallo, Kinder!*
2. lekce: *Spiel und Sport*
3. lekce: *Familie und Wohnen*
4. lekce: *Schule*
5. lekce: *Spielmobil und Zeitmobil*
6. lekce: *Zootiere*
7. lekce: *Zirkus*
8. lekce: *Essen und Trinken*
9. lekce: *Kranksein*
10. lekce: *Verreisen*

Druhý díl učebnice obsahuje následující témata:

1. lekce: *Gespensstergeschichten*
2. lekce: *Märchen und Geschichten aus der Vergangenheit*
3. lekce: *Abenteuer, Piraten und Wikinger*
4. lekce: *Tierverhalten und Tierpflege, Flohmarktgeschichten*
5. lekce: *Klassenfahrt ins Schullandheim*
6. lekce: *Hobbys, Freizeit, Spiele*
7. lekce: *Ritter und Burgen*
8. lekce: *Häuser und Wohnen*
9. lekce: *In der Stadt*
10. lekce: *Schulprobleme, Mitschüler, Klassenalbum*

Ve třetím díle najdeme tyto témata:

1. lekce: *Unglaubliche Geschichten*
2. lekce: *Erlebnis: Film*
3. lekce: *Erfindung, Ideen, Einfälle*
4. lekce: *Wunschträume und Zukunftsvisionen*
5. lekce: *Baum-Report*
6. lekce: *Lerntips*
7. lekce: *Nordsee – Wasser – Umwelt*
8. lekce: *Erwachsenwerden*

HEUTE HABEN WIR DEUTSCH

Učebnice *Heute haben wir Deutsch* má tři díly, které jsou dále členěny na lekce. V prvních dvou dílech najdeme deset tématických okruhů, poslední díl obsahuje tématických okruhů osm.

Témata prvního dílu jsou shrnuta pod následujícími hesly:

1. lekce: *Guten Tag! Grüss Gott! Hallo! Servus!*
2. lekce: *Lernt Dana?*
3. lekce: *Was ist das?*
4. lekce: *Hallo!*
5. lekce: *Meine Familie und ich*
6. lekce: *Meine Schule und ich*
7. lekce: *Heute haben wir Deutsch*
8. lekce: *Meine Woche*
9. lekce: *Telefoniert ihr gern?*
10. lekce: *Geburtstag*

Druhý díl obsahuje tyto okruhy:

1. lekce: *Wer ist das?*
2. lekce: *Was kochen wir?*
3. lekce: *Wir fahren zu Oma*
4. lekce: *Heute spielen wir gegen die 7A*
5. lekce: *Familie Hoffmann wohnt jetzt in München*
6. lekce: *Gitti fährt nach Prag*
7. lekce: *Lisa ist krank*
8. lekce: *Wir fahren ab*

9. lekce: *Wie war es im Gebirge?*

10. lekce: *So ein Zufall!*

Ve třetím díle najdeme následující témata:

1. lekce: *Die Ferien sind vorbei*

2. lekce: *Ein Familienabend*

3. lekce: *Alle fahren zur Schule*

4. lekce: *Probleme mit dem Auto*

5. lekce: *Wir feiern*

6. lekce: *Besuch im Theater*

7. lekce: *Ausflüge in der Schweiz*

8. lekce: *In der Galerie*

WER? WIE? WAS?

Wer? Wie? Was? je další z učebních kurzů věnovaných výuce němčiny na základní škole. Po zvládnutí základního kurzu obsaženém v prvních dvou dílech učebnice je umožněn plynulý přechod k rozšiřujícímu dílu třetímu. První dva díly učebnice jsou děleny do lekcí, které se vždy věnují ústřednímu tématu a zaměřují se na osvojení určitých řečových dovedností. Třetí díl je rozdělen na tři magazíny.

První díl učebnice je určen dětem od 8-12 let. Je rozdělen do čtrnácti lekcí, které mají napomoci k osvojení následujících dovedností:

1. lekce: *představování sebe i jiných; umět pozdravit, rozloučit se, poděkovat, zeptat se na bydliště a umět na to odpovědět*

2. lekce: *umět vyzvat, poprosit i prosby a výzvy splnit či odmítnout; říci, že je něco špatně, správně; vyjádřit údiv; informovat se na jméno nějaké osoby, popř. člena rodiny a přátel; zeptat se a zjistit národní příslušnost*

3. lekce: *navázat kontakt po telefonu/ukončit rozhovor; umět se zeptat, co něj. osoba dělá; zeptat se a umět pojmenovat předměty německým názvem; poprosit někoho, aby něco zopakoval; poděkovat; říci, že něco ví, něčemu rozumí*

4. lekce: *zeptat se, kdy je, byl, bude určitý den v týdnu; zeptat se, kde někdo je, byl, bude během určitého dne v týdnu; umět se zeptat, kde/u koho někdo byl, popř. kam/ke komu jde*

5. lekce: *umět hovořit i zeptat se na to, co někdo dělá ve volném čase; vyjádřit zálibu i nechuť k něčemu*

6. lekce: *umět se zeptat i odpovědět na to, kolik je hodin; vyzvat k přemýšlení; něco opravit; umět pochválit, vyzvat ke společné činnosti; udat výsledky při hraní kostek; umět se ohlásit u telefonu; pomocí otázek umět se doptat na číslo majitele telefonního přístroje; omluvit se; poprosit o trpělivost*

7. lekce: *umět se zeptat a zodpovědět otázky týkající se věku; gratulace k narozeninám; vyjádřit zvědavost a radost; vyjádření nesouhlasu; zeptat se/říci, v kterém měsíci má člověk narozeniny*

8. lekce: *umět říci, že člověk něco hledá, potřebuje; poprosit o nějakou věc/(ne)vyhovět prosbě; zjistit, že něčeho není dostatek/něco není k dispozici; vyjádřit lehkou výtku; ukázat připravenost k pomoci; umět se chvályhodně vyjádřit o předmětu; poblahopřát někomu; popsat svou rodinu a domácí zvířata*

9. lekce: *vyjádřit údiv/reagovat na něj; vyjádřit přání něco dělat, poprosit o dovolení; vyhovět prosbě o nějaký předmět; vyjádřit ochotu/nelibost*

10. lekce: *radostně souhlasit s nějakou výzvou; zeptat se na výsledek početní operace/říci výsledek; hodnotit stav věcí, dění; poprosit/dát informace týkající se adresy a telefonního čísla; vyjádřit, co si člověk chce koupit; zeptat se na/udat cenu*

11. lekce: *dělat návrhy; vyjádření spokojenosti/nespokojenosti; vysvětlit něco; popsat věci v pokoji; popsat pořadí činností*

12. lekce: *představit někoho; ptát se ho na původ a místo odkud pochází; dovolit něco někomu; vyzvat někoho, aby něco udělal; umět klást i odpovídat na osobní otázky (věk, bydliště, kamarádi, domácí zvířata); ptát se na schopnosti; ptát se na důvod; navrhnout, vyzvat, pozvat; souhlasit, odmítnout; zeptat se ohledně ulice/vzdálenosti*

13. lekce: *zeptat se na to, co je k dispozici; vyjádřit se o potřebnosti věcí pro určité účely; nabídnout zboží; vyjádřit se chvályhodně o nějaké věci; popsat oblečení nějaké osoby; poprosit o nějakou věc*

14. lekce: *vyjádření rozmrzelosti; přehánět, tím že se uvede velké množství předmětů; udat rok narození; klást otázky na minulé události a odpovídat na ně; poprosit/dát přesné informace o osobě, o bydlišti; ujistit se; vyjádřit zdvořilou prosbu*

Druhý díl učebnice obsahuje jedenáct lekcí a je určen dětem mezi 9-14 lety. Témata lekcí jsou uvedena pod následujícími hesly:

1. lekce: *Der Neue (ze školního prostředí)*

2. lekce: *Unsere Schule*

3. lekce: *Jeden Tag aufstehen!*

4. lekce: *Unsere Hobbys*
5. lekce: *Unsere Tiere*
6. lekce: *Wir wohnen in Köln*
7. lekce: *Geburtstag*
8. lekce: *So wohnen wir!*
9. lekce: *Von Haus zu Haus*
10. lekce: *Abenteuer*
11. lekce: *Clowns, Räuber, Musikanten*

Třetí díl učebnice je určen dětem mezi 10-14 lety. Učebnice obsahuje spoustu různých textů a témat, které nalezneme ve třech žákovských magazínech. Třetí díl není tedy dělen na lekce, jako předchozí dva díly, ale na tři rozsáhlejší části - žakovské magazíny. Ty mohou být předlohou pro podobný projekt ve třídě, tedy zrealizování žakovského časopisu. Jednotlivé magazíny obsahují následující témata:

Magazín 1: UNTERWEGS

- A *Unsere Reporter*
- B *Sandra Dörn*
- C *Flohmarkt*
- D *Ferienpläne der 6a*
- E *Die erste Jugendherberge*
- F *Klassenfahrt nach Spiekeroog*
- G *Hannes fehlt*
- H *Carlos*
- I *Nie Langeweile*
- J *Rätsel - Witze - Spiele*
- K *Das Pferd auf dem Kirchturm*
- L *Ferien am Meer*
- M *Urlaubsfahrt*
- N *Das ABC-Spiel*

Magazín 2: WO WIR LEBEN – WIE WIR LEBEN

- A *Claras Brief*
- B *Wolfsburg*
- C *Ein Auto wird geboren*
- D *... einfach nichts los!*

- E ... *tun, was er befahl*
- F *Rätsel - Witze - Spiele*
- G *Wer ist der Schuldige?*
- H *Rettet die Kröten!*
- I *Öl, Müll und heißes Wasser*
- J „*Der Fluß*“, *unser Umweltspiel*
- K *Alpen in Gefahr!*
- L *Unsere Weihnachts-Sonderheiten!!! Wünsche*
- M *Weihnachtszeit*
- N *Traumbescherung*

Magazin 3: ZUSAMMEN LEBEN

- A *In 15 Jahren...*
- B *Roland und Wilhelm*
- C *Unsere Meckerecke*
- D *Uwe schwänzt die Schule*
- E ... *ich hätte ihn lieber noch hier!*
- F *Brieffreunde-Spiel*
- G *Dem Stacheldraht die Stacheln klau'n*
- H *Till Eulenspiegel*
- I *Die Diamantenbrotsche*
- J *Sonderseiten zu Ostern*

2.1.2. Praktické tipy pro nacvičování slovní zásoby

Ráda bych zde uvedla několik praktických rad, jak je možno vyučovat nová slovíčka jiným způsobem než tak, že je žáci dostanou naučit se je doma za domácí úkol.

Umazávání slovíček: Učitel napíše na tabuli slovíčka německy a vedle nich napíše český význam. Předčítá výslovnost jednotlivých slovíček, děti je po učiteli sborově opakuji a pak čtou jednotliví žáci např. po třech slovíčkách. Slovíčka jsou stále na tabuli a učitel se na přeskáčku ptá na určité slovíčko. Vyvolaný žák jej vysloví, všichni zopakují a učitel poté smaže německou podobu slovíčka. Tak to jde dál až jsou na tabuli pouze české významy. Učitel se zeptá, zda je ve třídě nějaký dobrovolník, který si myslí, že se všechna slovíčka naučil v hodině a chce si je zkusit říct. Může si to

zkusit říct více dětí za sebou a když už to zkouší např. čtvrtý žák, učitel mu může říct, aby zkusil vyjmenovat slovíčka tentokrát od zdola.

Je to určitý způsob účinného drilu. Někteří žáci jsou schopni osvojit si velkou část nové slovní zásoby už v hodině, takže mají ušetřenou práci doma a zároveň se učí slovíčka zábavnou formou a společně se svými spolužáky. Je zde možno pozorovat i prvek soutěžení, kdy se žáci chtějí před svými spolužáky a učitelem předvést a ukázat jim, že jsou schopni zapamatovat si všechna slovíčka už během hodiny.

Hádání nových slovíček, která jsou napsaná na tabuli: Nová slovíčka jsou napsaná na tabuli, přečte se výslovnost, žáci opakují po učiteli nejdřív sborově a pak i jednotlivě. Pak si jeden sedne čelem ke třídě, zády k tabuli (může začít učitel) a jedno slovíčko z těch na tabuli si myslí a žáci hádají. Jednotlivě jsou vyvoláváni a když někdo to slovíčko uhádne, jde si sednout na židli a myslí si jiné slovo a ostatní hádají.

Tuto metodu ocení zejména mladší děti (4. a 5. třída), které se rády proběhnou, rády soutěží a ještě se hodně hlásí. Tímto způsobem se mohou nacvičovat snad všechny témata např. číslovky, barvy, zvířata, počasí, vybavení bytu, koníčky apod.. V některé z následujících hodin se může již probraná slovní zásoba tímto způsobem dále procvičit a upevnit.

Dobrá paměť na slovíčka: Učitel napíše např. deset nových slovíček na tabuli. Dá žákům tři minuty čas, aby si jich co nejvíce zapamatovali a pak tabuli zavře. Úkol žáků je, následně napsat na kousek papíru všechna slovíčka, která si zapamatovali. Když by někdo byl úspěšný a napsal všechna slovíčka, může dostat hned jedničku do žákovské knížky.

Znázornění slovíček: Pokud učitel chce, aby žáci zkusili sami přijít na význam cizího slovíčka, může dané slovíčko nějakým způsobem předvést. Může ho namalovat, předvést pomocí rukou či ho zahrát (např. sloveso) nebo použije k jeho vysvětlení předmětů... Děti se tak aktivně podílejí na hádání významů slovíček a celý tento proces (znázornění a hádání) může pak žákům zpětně pomoci, když si snaží na slovíčko, příp. na jeho význam vzpomenout.

Vysvětlení slovíčka v cizí řeči: Místo aby učitel řekl český význam slovíčka žákům rovnou, může slovíčko vysvětlit v cizí řeči takovým způsobem, že si žáci

z vysvětlení mohou logicky odvodit význam slova. Např. při vysvětlování *e Glühbirne* může učitel využít toho, že žáci notoricky znají, kdo žárovku vynalezl a vysvětlit ji následovně. *Eine Glühbirne kann man in jedem Zimmer finden. Sie macht Licht. Der Erfinder von Glühbirne ist Thomas Alva Edison.* Nebo říci *groß* ist Antonymum von *klein*.

Někdy je těžké motivovat žáky, aby se novou slovní zásobu učili. Kdyby nebylo ústního zkoušení či přezkušování pomocí písemek, většina žáků by se myslím k učení slovíček nutila jen těžko. Když už se žák ale slovíčka naučí, domnívám se, že pro něj může být motivující, že může svou znalost uplatnit či proměnit v malou či velkou jedničku i jiným a méně stresovým způsobem, než jsou již jednou zmíněné ústní zkoušení a písemky. Zde je několik možností:

- 1) Když je probraných slovíček více, např. od začátku školního roku, mohou být zopakována následujícím způsobem. Všichni žáci se postaví, učitel si půjčí od někoho slovníček, aby přesně věděl, která slovíčka jsou probraná a od začátku sešitu začne dávat postupně každému žákovi jedno slovíčko a počítá (na prstech) do pěti. Když žák odpoví správně, zůstává stát, když udělá i menší chybu či nepřesnost nebo když neví, musí si sednout. Pak zůstávají stát dva poslední žáci a komu se z těch dvou podaří nesplést, dostává jedničku.
- 2) Je probraný určitý tematický celek. Učitel přijde do třídy a řekne žákům, ať napíší např. pět (u mladších žáků), u starších žáků deset slovíček z onoho okruhu a kdo bude mít hotovo, stoupne si na svém místě. Pokud má všechna slovíčka správně, dostává malou jedničku. Za tři malé jedničky je pak jedna velká. (Každý učitel má své vlastní hodnocení, toto je pouze návrh, jak tento úkol ohodnotit.)
- 3) Jsou probrané předměty, např. školní potřeby. Učitel jich položí 10-12 na učitelský stůl, pozve děti ke stolu a oni mají jednu minutu na to, aby si je prohlédly a zapamatovaly a pak je učitel přikryje ručníkem. Děti se posadí a mají za úkol do sešitu napsat všechny předměty, které na tom stole viděly. Kdo si je vybaví všechny a bude zároveň mezi prvními třemi, dostane jedničku.
- 4) Anagramy na procvičování slovíček, která znají. Učitel přehází písmena slov na určitý tematický celek. Napíše např. pět anagramů na tabuli a řekne, že jsou

to barvy, zvířata, ošacení... První tři žáci, kteří anagramy vyřeší, dostanou jedničku.

K zopakování a upevnění slovíček je možno využít i dalších způsobů:

- Po probrání určitého tématického celku či pro zopakování slovní zásoby z článku, týkající se určitého tématu (Velikonoce, Mikuláš), můžeme použít tuto metodu. Tři židle se dají před tabuli vedle sebe. Na prostřední si sedne např. učitel (čelem k dětem) a např. z okruhu nábytek řekne *s Sofa*, kdokoliv z té třídy se zvedne, posadí se na další židli vedle učitele a řekne *r Schrank* a přijde třetí a řekne rovněž slovíčko z okruhu nábytek např. *r Tisch*. Ten kdo je ve prostředku si vybere jednoho z těch dvou postranně a řekne: *Ich gehe mit dem Tisch weg*. Zbývající třetí se posadí doprostřed a postupně si k němu zase přisednou dva žáci ze třídy s novým slovíčkem a s jedním z nich ten prostřední zase odejde. Tímto způsobem opakování rychle odsypá, děti si slovíčka aspoň jednou vysloví, zopakují si je a zároveň se v tomto případě učí frázi *mit jm./etw. weggehen*.
- Pokud se začíná nové téma (např. Herbst), může se doposud známá slovní zásoba vztahující se k danému tématu zopakovat pomocí asociogramu. Doprostřed tabule se napíše ústřední téma (Herbst), udělá se od něj pavouk a děti chodí psát na tabuli slova, která je k tématu napadají (*r Drachen, r Nebel, Kastanien, Blätter fallen...*).
- Obměnou k asociogramu je např. složitější cluster, kdy se navíc hledají a graficky znázorňují souvislosti mezi všemi slovy navzájem, nejenom k jednomu heslu. Na podobné myšlenky jako asociogram a cluster se zakládá i brain-storming, kde se třída rozdělí na skupinky a ve skupinkách se sbírají nápady a myšlenky k jednomu tématu. Ve skupince je zakázáno jakkoli kriticky hodnotit nápady druhých; cílem je nasbírat co nejvíce nápadů.

V předchozích odstavcích jsem uvedla několik návrhů, jak je možné pracovat v hodinách cizího jazyka se slovní zásobou. Zaměřila jsem se hlavně na nácvik nové slovní zásoby a na její následné procvičení a upevnění přímo v hodinách cizího jazyka bez použití učebnice. Snažila jsem se také, aby uvedené příklady byly zajímavé jak pro učitele, tak pro jejich žáky.

2.1.3. Možnosti práce se slovní zásobou s pomocí učebnice – typy cvičení

G. Neuner a kol. ve své typologii cvičení pro komunikativní výuku německého jazyka (*Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht*) rozděluje cvičení do čtyř fází (fáze A, B, C, D). Fáze A se zaměřuje na rozvoj a překontrolování porozumění (*Entwicklung und Überprüfung von Verstehensleistungen*), fáze B na položení základu sdělovací schopnosti pomocí cvičení s reproduktivním charakterem (*Grundlegung von Mitteilungsfähigkeit*), stěžejním tématem fáze C je rozvoj sdělovací schopnosti ve cvičeních s reproduktivně-produktivním charakterem a fáze D se zaměřuje na rozvíjení nezávislého vyjadřování.

Fáze A Rozvoj a překontrolování porozumění

V následujících odstavcích budou stručně popsány druhy cvičení, které v učebnicích slouží hlavně k rozvoji (A 1 – A 11) a přezkoušení porozumění textu (A 12 – A 17). Jako cvičení ostatních fází budou označeny velkým písmenem dané fáze a pro přehlednost ještě číslicí označující specifický druh cvičení dané fáze. Pokud byl nalezen konkrétní druh cvičení v učebnicích německého jazyka pro základní školu, bude popis doplněn i o konkrétní příklad z učebnice. Pokud nebyl nalezen konkrétní příklad v učebnicích, doplňuji některé typy cvičení pro lepší představu obrázkem přímo z *Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht* od G. Neunera a kol..

A 1 Zjednodušení: Podtržení klíčových míst

Nalezení klíčových informací v textu patří k nejdůležitějším přípravným pracím na autentickém textu. Podtržená místa jsou společně s nadpisem, který udává téma textu, nejdůležitější informace k textu. Kdo porozuměl zvýrazněným částem, ví, o co v textu jde.

Postup v začátečnické výuce:

- a) podtrhání popř. vypsání klíčových slov učitelem na okraj textu (příprava textu na výuku)
- b) učící se se dopracují sami klíčových slov (nejlépe s pomocí slovníku, učitele)
- c) práce s textem: skupinová práce se slovníkem, pomoc od učitele či společná diskuse o obsahu shrnující překlad do mateřštiny popř. shrnutí v NJ)

A 2 Zjednodušení: Heslovité shrnutí na okraji textu

Důležitou pomoc pro porozumění a pochopení tématu tvoří situační obrázek.

Postup v začátečnické výuce:

- promluvit si se třídou nejdříve o kresbě; v případě, že kresba není k dispozici, začít s nadpisem
- práce s hesly
- práce s textem

Následující obrázek může být příkladem pro typy cvičení A 1, A 2, A 9, A 16.

18 Otto ist krank. Otto je nemocný.

Max radi:
 mein Kopf – bolí mě hlava
 tut mir weh – horečka
 das Fieber – lékař
 der Arzt – téměř, skoro
 fast – ich rufe den
 Arzt an – zavolám lékaře

Was ist richtig? Was ist falsch?

a Otto steht heute schnell auf.	h Otto hat Fieber.
b Mutti geht zur Schule.	i Mutti hat auch Fieber.
c Otto ist krank.	j Otto heißt Beier.
d Er kann nicht aufstehen.	k Der Doktor heißt Weiß.
e Mutti geht mit Otto zum Arzt.	l Otto telefoniert mit Mama.
f Der Arzt ist nicht zu Hause.	m Otto ist im Krankenhaus.
g Mutti telefoniert.	n Der Arzt kommt zu Otto.

Start mit Max 2, s. 54

A 3 Zjednodušení: Znázornit, jak klíčová slova spolu souvisí (Diskursstruktur)

Je důležité, aby se člověk naučil zachytit vnitřní spojitost výpovědi v textu. Šipky naznačují vnitřní spojení úseků podle smyslu.

Postup v začátečnickém vyučování:

- a) promluvení si o nadpisu (německy, kde je to možné, v mateřštině, kde je to nutné)
- b) práce s klíčovými slovy; nalezení smyslu pomocí slovníku; ve skupinách: vyhotovit krátký shrnující text, porovnání výsledků prací ve skupinách
- c) práce s textem: nalezení klíčových informací

A 4 Zjednodušení: Změna druhu textu / Situační umístění textu

Porozumění textu se značně zjednoduší, když učící se ví, ke které příležitosti v praktickém použití jazyka text patří. Toto porozumění předem aktivizuje zcela určité oblasti zkušenosti a ozřejmuje učícímu se, jak může využít informace z textu (ke které příležitosti)

Postup:

- a) vysvětlení situace učitelem (svetr má díru, zboží má chybu)
- b) sehraní/naznačení situace (učitel jako prodavač, žák jako nakupující)...

A 5 Zkrácení: Vytvoření zjednodušeného paralelního textu

Paralelní text shrnuje nejdůležitější informace v jazykově jednodušší formě. Vznikne přitom „syntetický text“, který má znaky učebnicového textu.

Für viele ist Urlaub ein Fremdwort

Acht Millionen Bundesdeutsche haben noch nie eine Ferienfahrt gemacht

STARNBERG. — Jede dritte Frau in der Bundesrepublik Deutschland ist in ihrem Leben noch nie auf eine Ferienfahrt hinaus verreisen gewesen. Zu diesem Ergebnis kam der Studienrat für Tourismus in Starnberg. Nach einer eingehenden Analyse kennen gut acht Millionen Bundesbürger das Wort Urlaubsfahrt nur vom Hörensagen. Sie hätten jedoch sie noch nie eine Ferienfahrt unternommen, die länger als fünf Tage dauert.

Im vergangenen Jahr sind 21 Millionen der erwachsenen Bundesbürger (das sind 45,3 Prozent) in den Ferien nicht verreist. Rund elf Millionen von ihnen haben überhaupt keinen Urlaub gemacht, sondern durchgearbeitet.

Nach Angaben des Statistisches konnten zum Beispiel 83 Prozent der selbständigen Landwirte sowie jeweils 40 Prozent der Höfner, Rentner und Hausfrauen in den letzten fünf Jahren nicht verreisen oder waren noch niemals in ihrem Lebenskreis auf Urlaub. Spitzenreiter unter den Touristen sind die leitenden Angestellten und Beamten.

Das steht in dem Artikel:

Absatz 1: Viele Leute in der Bundesrepublik machen keinen Urlaub (8 Millionen; nur jede dritte Frau).

Absatz 2: 1977 ist fast die Hälfte der Erwachsenen nicht weggefahren; 11 Millionen haben keinen Urlaub gemacht.

Absatz 3: Landwirte (= Bauern), Hilfsarbeiter, Rentner und Hausfrauen machen wenig Urlaub. Leitende Angestellte und Beamte machen viel Urlaub.

Quelle: *Deutsch aktiv*, Lehrbuch 1, S. 143.

G. Neuner, Übungstypologie, s. 56

A 6 Rozčlenění: Přehledný tabulkový rozpis informací

Pro začátečnickou výuku jsou obzvláště vhodné texty, v kterých byly rozpracovány dotazníky (ankety), protože je jednoduché udělat z nich tabulku.

Im Bundesgebiet die meisten Kinderunfälle Reuter, München Die Bundesrepublik Deutschland hat die höchste Rate bei Kinderunfällen. Von 100.000 Kindern verunglückten 348, ermittelte die Aktion „Das sichere Haus“ in München. In Schweden sind es nur 68 Kinder von 100.000. Die Bundesrepublik führt auch die Statistik der Unfallsterblichkeit an. Während in Schweden 11, in Großbritannien 13, in Italien 16 und in der DDR 17 von 100.000 Kindern bei Unfällen ums Leben kommen, sind es in der Bundesrepublik 22. Eine höhere Unfallsterblichkeit haben nur Island mit 26, Portugal mit 27 und Finnland mit 28. Die DSH appelliert deshalb an alle Eltern, mehr Sicherheitsbewusstsein bei ihren Kindern zu wecken.	Unfälle: Bundesrepublik: 348 von 100.000 Kindern Schweden: 68 von 100.000 Tod bei Unfall: Schweden: 11 von 100.000 Großbritannien: 13 Italien: 16 DDR: 17 Bundesrepublik: 22 Island: 26 Portugal: 27 Finnland: 28
---	---

G. Neuner, Übungstypologie, s. 57

A 7 Rozčlenění: Rozdělení textu do odstavců podle smyslu

Odstavec poukazuje v textu na začátek nového významového úseku. Při zpracování delšího textu je smysluplné, udělat si nejdříve hrubé rozdělení textu a označit si odstavce.

Vezměte dobře rozčleněné texty a opište je bez odstavců. Nechte pak ve skupinách označit odstavce podle smyslu. Porovnejte výsledky mezi sebou a originálním textem.

A 8 Rozčlenění: Vyplnění diagramu o průběhu děje (Ausfüllen des Flussdiagramms)

Při této formě cvičení je použit způsob práce ze cvičení A 3 (zjednodušení). Nejsou ale dána dopředu klíčová slova a jejich přiřazení, pouze je načrtnuto diskurzní schéma textu, který je k dispozici. Úkol učícího se spočívá ve vyplnění grafického schématu s pomocí klíčových informací v textu.

Beispiel 1: Hilfe durch Hervorhebung von Schlüsselwörtern

Immer mehr kinderlose Ehen

Wiesbaden (ddp)

Die "Normalfamilie" in der Bundesrepublik wird immer kleiner, und immer mehr Ehen bleiben kinderlos. Wie das Statistische Bundesamt in Wiesbaden mitteilte, sind aus je 100 Ehen, die zwischen 1962 und 1966 geschlossen wurden, im Durchschnitt 175 Kinder hervorgegangen. 14 Prozent aller Ehen blieben kinderlos. Die Statistiker gehen davon aus, daß je 100 Ehepaare, die in den Jahren von 1967 bis 1971 geheiratet haben, nur noch insgesamt 160 Kinder haben werden.

```

graph TD
    A[Normalfamilie  
kleinen/weniger Kinder] --> B[Aus 100 Ehen]
    B --> C[1962-1966:  
175 Kinder,  
14% ohne Kinder]
    B --> D[1967-1971:  
160 Kinder]
  
```

Beispiel 2: Hilfe durch Hinweise in den Kästchen

Alkoholkonsum und Alkoholismus

werden in den meisten Industrieländern zu einem ernststen Problem. Allein in Frankreich schätzt man die Zahl der Alkoholiker auf zwei Millionen; in der Bundesrepublik Deutschland auf 1,5 bis 1,8 Millionen.

Welche Wörter im Text sind besonders wichtig (Schlüsselwörter)?

```

graph TD
    A[ ] --> B[ ]
    B --> C[ : 2 Mill. ]
    B --> D[ : 1,5-1,8 Mill. ]
  
```

Quelle (Beispiel 1 und 2): *Deutsch aktiv*, Lehrerhandbuch 1, S. 136.

G. Neuner, Übungstypologie, s. 59

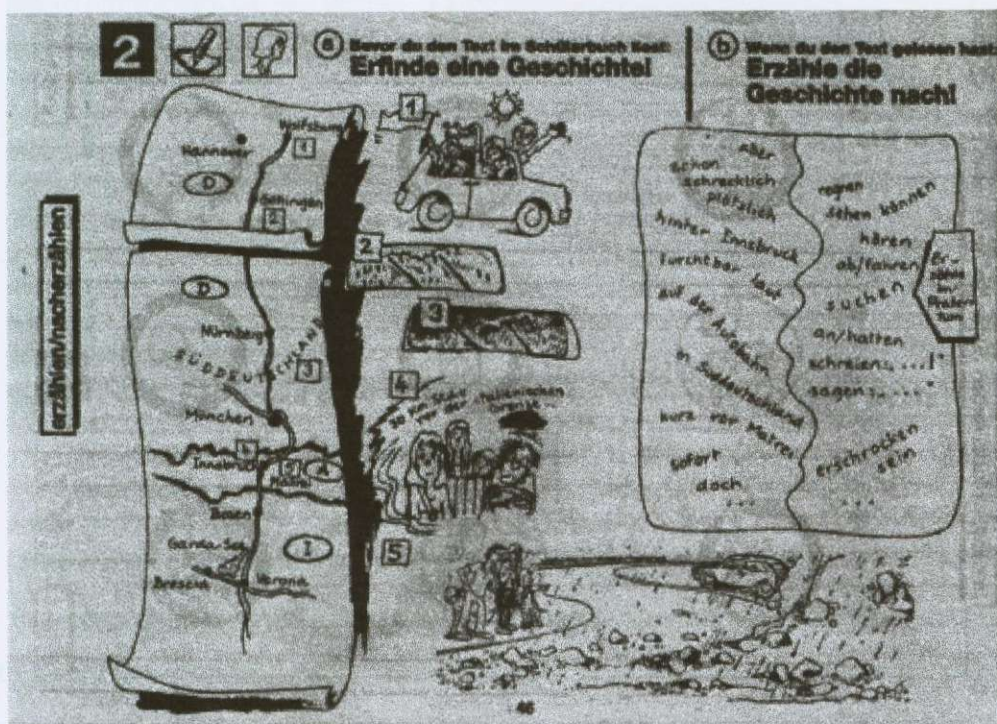
A 9 Vizualizace: Situační umístění textu

Metoda zprostředkovávání významu obrázkem/kresbou je vyvinuta audiovizuální metodou a byla vylepšena v rozmanitých situacích. Pro učícího se je podstatná pomoc

při porozumění, když zná situaci, ke které se text vztahuje. Obrázky aktivizují zcela určité předchozí zkušenosti a způsobí, že se učící se díky nim na text připraví.

A 10 Vizualizace: Objasnění dorozumívacího konceptu

Mimojazykové znaky jako např. dopravní značky, cedule s upozorněním, náčrty, plánky atd. slouží často k tomu, aby symbolizovali souhrnný návod/ instrukce k činnosti/instrukce jednání. Pojí se na určité dorozumívací situace, kde mají řídicí funkci. Např. přiřazování náčrtu mapy k textu.

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsbuch 2, s. 46

Wer? Wie? Was? 3, s. 69

A 11 Aktivizace předchozího vědění: Práce s konkrétním tématem

Pro učícího se je velká pomoc, když dostane příležitost přizpůsobit se tématu textu předtím, než se s textem začne pracovat. Při věcných textech je proto smysluplné představit téma a tím se připravit na text. To strukturuje dosavadní vědění po stránce jazykové i obsahové, nechá rozpoznat mezery a uvědomit si vztahy mezi jednotlivými výrazy uvnitř tématického celku.

Bumfidel wünscht sich eine Puppe

Von Marieluise Bernhard-von Lüttitz

Bumfidel wünscht sich was. Er wünscht sich eine Puppe zum Spielen. Die Mutter sagt: „Das ist doch nicht dein Ernst?“ Die Kinder lachen und rufen: „Bumfidel wünscht sich eine Puppe! Habt ihr's gehört?“ Die Nachbarn schüttelein den Kopf. „Du bist doch kein Mädchen“, sagen sie. Bumfidel stört das nicht. „Ich wünsche mir eine Puppe“, sagt er. „Zu Weihnachten, wenn es nicht früher sein kann.“ Doch er bekommt keine. Die Mutter kauft sie ihm einfach nicht. Bumfidel spart jetzt sein Taschengeld. Dann geht er selbst ins Geschäft. „Ich möchte eine Puppe“, sagt er. „Für deine Schwester?“ fragt die Verkäuferin. „Nein“, sagt Bumfidel. „Für mich. Zum Spielen. Die mit den Zöpfen bitte, die draußen im Schaufenster steht.“ Die Verkäuferin lacht. Sie holt die Chefin, und die lacht auch. „Möchtest du nicht lieber einen Teddy?“ fragt sie. Bumfidel legt das Geld auf den Tisch. Alle im Geschäft schauen ihm nach. Und auf der Straße bleiben die Leute stehen. Bumfidel hält seine Puppe im Arm. Dann spricht er das erste Mal mit seiner Puppe: „Was sind das für Leute?“ sagt er. „Die wollen nicht, daß du einen Vater hast.“

6A3 Wie war das in der Geschichte?
Was gehört zusammen? Trage unten ein.

1. Die Kinder lachten,	a) wenn die Leute ihn auslachten.
2. Die Nachbarn fanden nicht gut,	b) daß Jungen lieber mit Teddys spielen.
3. Bumfidel gefiel die Puppe,	c) weil sich Bumfidel eine Puppe wünschte.
4. Bumfidel kaufte seine Puppe selbst,	d) als er mit der Puppe aus dem Geschäft ging.
5. Die Verkäuferin meinte,	e) als sie Bumfidel mit der Puppe sahen.
6. Die Chefin meinte,	f) weil seine Mutter ihm kein Geld gab.
7. Die Leute im Geschäft schauten ihm nach,	g) daß Bumfidel die Puppe für seine Schwester kaufen wollte.
8. Die Leute auf der Straße blieben stehen,	h) daß er eine Puppe wollte.
9. Bumfidel ärgerte sich nicht,	i) denn sie hatte Zöpfe.

1	2	3	4	5	6	7	8	9

Das Deutschmobil 2, s.74

4

Ordne zu.

Přřazuj (české a německé věty).

- a Jezdíš ráda vlakem?
- b Děda jede nákladním autem.
- c Pojedeme dnes lanovkou?
- d Můj strýc jezdí traktorem.
- e Tatínek jezdí často na kole.
- f Děti jezdí rády na lodi.
- g Nejezdím rád autobusem.
- h Jezdíte ráda tramvají?
- i Ty pojedeš autem.

- 1 Ich fahre nicht gern mit dem Bus.
- 2 Du fährst mit dem Auto.
- 3 Fährst du gern mit dem Zug?
- 4 Opa fährt mit dem Lastwagen.
- 5 Fahren Sie gern mit der Straßenbahn?
- 6 Fahren wir heute mit der Seilbahn?
- 7 Vati fährt oft Rad.
- 8 Kinder fahren oft mit dem Schiff.
- 9 Mein Onkel fährt mit dem Traktor.

a	b	c	d	e	f	g	h	i
3								

Start mit Max, s. 46

K určitému textu se nejdříve zhotoví zjednodušený paralelní text, který odpovídá znalostem učícího se. Pak se věty v textu rozdělí a seřadí do dvou řad (začátky vět – konce vět). Učící se spojuje šipkou části vět, které patří k sobě.

A 13 Přřazování: Přřazování vztahující se k obsahu

Např. učící se má rozhodnout, která výpověď byla učiněna kterou osobou.

9

a) Wer erzählt?

Kdo vypráví?

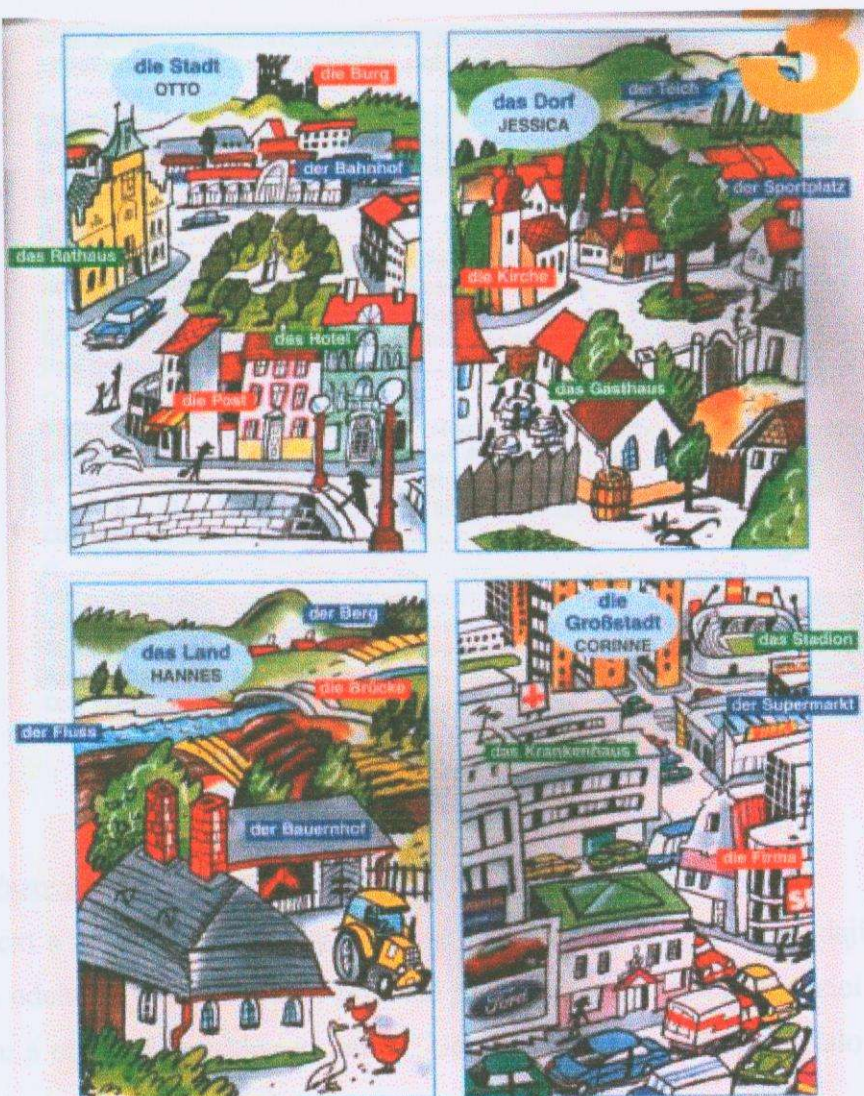
Ich habe viele Hobbys. Am Montag gehe ich immer um halb vier in die Schwimmhalle. Ich kann gut schwimmen. Am Dienstag gehe ich zum Training. Karate, das ist mein Lieblingssport. Am Mittwoch kommen meine Freunde. Wir gehen ins Kino. Tennis kann ich am Donnerstag und am Samstag spielen. Das macht Spaß. Am Freitag räume ich mein Zimmer auf. Das mache ich nicht gern. Ich spiele oft am Computer. Ich habe viele CDs.

Das erzählt.....

Max redt:
mein Lieblingssport – oblibený sport

Start mit Max 2, s. 33

KOMM, FAHR MIT

Start mit Max 2, s. 43

1 Hör zu und vergleiche mit der Seite 43. Wer erzählt was?
Poslouvej a porovnej vyprávění s obrázky na straně 43. Kdo co vypráví?

A
 Das ist meine Stadt. Sie liegt ganz oben in den Bergen. Ich wohne gleich am Marktplatz. Zur Schule gehe ich jeden Tag zu Fuß, nur 5 Minuten. Meine Mutter arbeitet im Hotel und der Vater in der Burg.
Das erzählt

B
 Meine Freundin wohnt in Buchendorf. Die Natur dort ist sehr schön. Hier können die Touristen wandern oder zelten. Am Sonntag gehen die Leute zur Kirche. Zur Schule fährt meine Freundin immer mit Mama mit dem Auto.
Das erzählt

C
 Mein Enkel Hannes ist sehr nett. Jeden Morgen steht er schon um 5 auf und hilft uns auf dem Bauernhof. Am liebsten pflegt er die Pferde. Er kann auch sehr gut reiten und fotografieren. Zur Schule ist es sehr weit, er fährt am liebsten mit dem Zug.
Das erzählt

D
 Wir wohnen hier. Unsere Stadt ist sehr groß. Das ist meine Tochter. Sie macht sehr gern Musik. Sie spielt Geige. Zur Musikschule fährt sie mit der Metro. Sie war sehr lange im Krankenhaus. Das Bein tut ihr noch weh.
Das erzählt

Start mit Max 2, S. 44

A 14 Přirazování: Obrázkový příběh a text

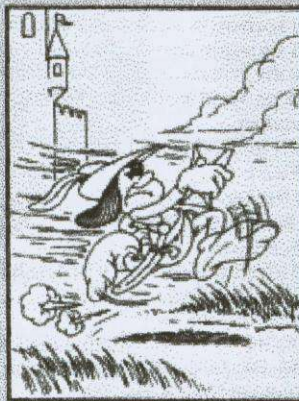
Je text a zpřeházené obrázky. Učící se řadí obrázky tak, že odpovídají pořadí, jak se příběh odehrál. V následujícím příkladě je to obráceně: jsou k dispozici zpřeházené části textu a obrázky, jak jdou za sebou. Učící se má napsat správné číslo obrázku ke každému textu.

Für den König unterwegs

Lehrplan

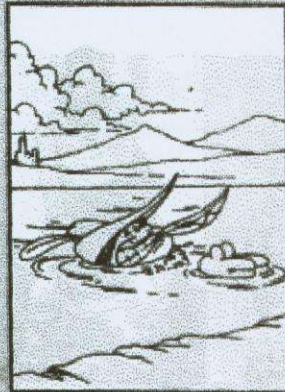
1

2

3

4

5

6

7

8

9

Das Deutschmobil 2, s. 26

☐ Ritter Kunibert rannte gleich mit dem Brief los.
Er rannte so schnell wie der Wind.
Aber den Brief hatte er fest in der Hand.

☐ Der König hatte einen Brief für Fräulein Gudrun.
Er holte Ritter Kunibert.
Ritter Kunibert sollte den Brief sofort
zu Fräulein Gudrun bringen.

☐ Endlich erreichte Ritter Kunibert das Schloß.
Er war kaputt und schwitzte.
Aber den Brief brachte er sicher zu Fräulein Gudrun.

☐ Danach mußte er mit drei Ritters
kämpfen.
Sie wollten den Brief haben.
Aber Ritter Kunibert besiegte die Ritter.
Und den Brief hatte er fest in der Hand.

☐ Unterwegs regnete es stark,
und Ritter Kunibert war ganz nass.
Aber den Brief hatte er fest
in der Hand.

☐ Fräulein Gudrun weinte und tobte.
Dann verprügelte sie Ritter Kunibert.

☐ Nun mußte er tagelang durch einen Wald laufen.
Er war hungrig und durstig.
Aber den Brief hatte er fest in der Hand.

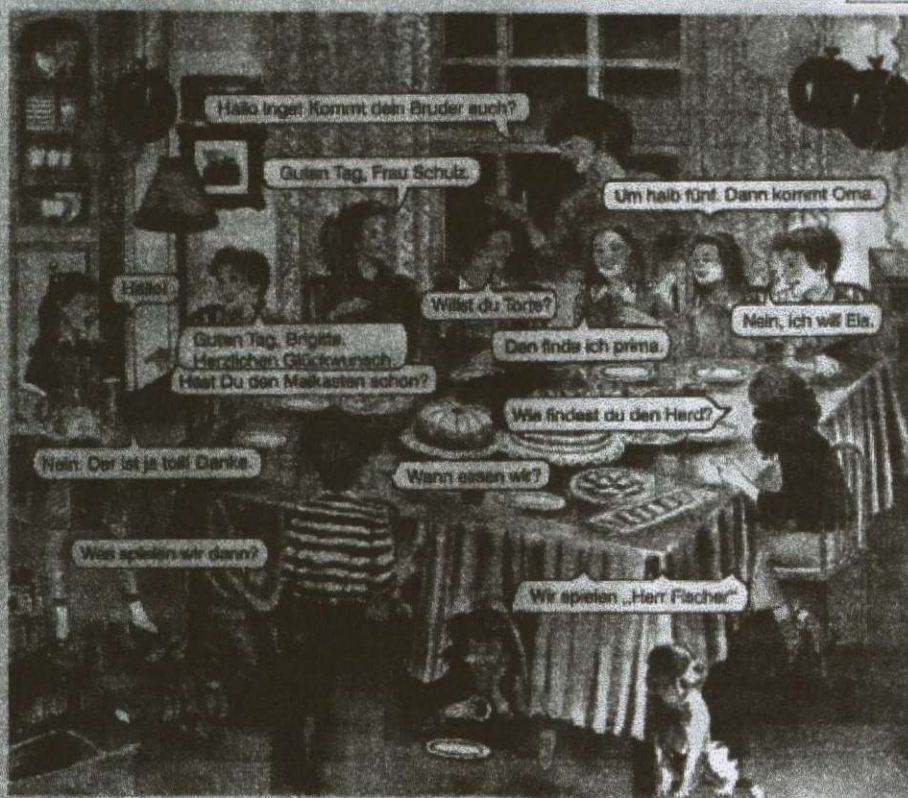
☐ Dann mußte er über einen Fluß schwimmen.
Den Brief hatte er fest zwischen den Zähnen.

☐ Fräulein Gudrun öffnete den Brief.
Der Brief machte sie furchtbar wütend.

Das Deutschmobil 2, s. 27

A 15 Přiřazování: Sestavování textu z jednotlivých vět

K textu je nejdříve zhotoven zjednodušený paralelní text, který obsahuje nejdůležitější obsahové body. Pak jsou jednotlivé věty zpřeházené. Úkol učících se je, dát věty do správného pořadí, aby vznikl dopředu vyvíjející se příběh.

A17 Was paßt dazu? Sucht im Bild und lest.

Hallo!

Guten Tag, Frau Schulz.

Wann essen wir?

Was spielen wir dann?

Den finde ich prima.

Nein, ich will Eis.

Nein. Der ist ja toll! Danke.

Das Deutschmobil 1, s. 53

A 16 Správně nebo špatně?

U následujícího typu cvičení je vytvořena k textu řada výpovědí. Učíci se rozhodne na základě informací z textu, zda jsou výpovědi správné či chybné.

A 17 Multiple-Choice- Aufgaben (Vybírání správné odpovědi z vícero možností)

K textu se vytvoří úkoly/otázky/výpovědi, u kterých učící se musí vyhledat a zakroužkovat správnou výpověď, odpovídající informaci z textu, přičemž je k dispozici ještě několik klamných výpovědí. U testovaných je tento typ cvičení velmi oblíbený, protože je velká pravděpodobnost, že se testovaný může strefit, i když nezná správnou odpověď.

Existuje několik možných variant tohoto cvičení:

- a) pouze jedna možnost odpovědi (distraktor) je správná, ostatní jsou nesprávné
- b) testovaným je udáno, kolik možností odpovědi je správných, např. dvě z pěti, ostatní jsou špatně
- c) testovaným není udáno, kolik možností je správně, popř. špatně.

II.

**GITTI
UND LISA
BEI OMA
UND OPA**

Gitti und Lisa fahren wieder zu Oma und Opa. Heute ist auch noch ein Freund hier: Wenzel Schulz. Wenzel ist erst 7 Jahre alt. Er wohnt in Wien. Jetzt fährt er mit Lisa auch zu Oma und Opa.

Die Kinder gehen der Ziege Futter, spielen und schmusen mit dem Hund und mit der Katze. Sie möchten aber auch essen. Oma kocht etwas. Ratet mal! Was bekommen die Kinder?

Dann gehen Gitti und Christian zu Frau Müller. Lisa und Wenzel bleiben zu Hause.

„Mensch, das finde ich toll!“ sagt Wenzel zu Lisa. „Ich bin kein Kaninchen. Die Kaninchen können nicht zu Frau Müller gehen, spielen und baden. Sie sind sicher nicht glücklich. – Aber ich habe eine Idee! Wir machen die Kaninchen auch glücklich! Sie können heute baden und mit dem Hund und mit der Katze spielen.“

„Die Idee ist nicht schlecht. Oma und Opa sind nicht zu Hause. Also komm!“ sagt Lisa.

Und die Kinder nehmen zwei Kaninchen raus.

„Wie heißt dein Kaninchen?“ fragt Wenzel. „Mein Kaninchen heißt Christian.“

„Und das hier ist Gitti!“ antwortet Lisa. „Jetzt gehen wir baden.“

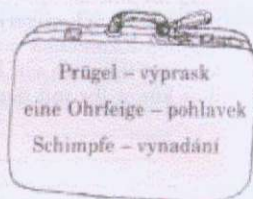
Aber die Kaninchen möchten nicht baden.

„Mein Kaninchen möchte nicht baden. Es kann sicher nicht schwimmen. Wie geht's deinem? – Wenzel, kannst du hier bei meinem Kaninchen warten? Es möchte essen. Ich gebe auch deinem Kaninchen etwas.“ – Und Lisa ist weg.

Heute haben wir Deutsch 2, s. 58

„Christian, warte hier,“ sagt jetzt Wenzel zum Kaninchen.
„Ich komme gleich mit deinem Freund Terry. Und du, Gitti,
warte auch schön! Ihr spielt jetzt mit dem Hund!“

Da kommt die Großmutter. Das ist aber eine Überraschung.
Was bekommen jetzt Lisa und Wenzel? Ihr könnt raten.

raus - ven;
schwimmen - plavat

19. Wie ist es richtig?

Wer ist Christian?

- a) der Hund
- b) das Kaninchen
- c) der Großvater
- d) Herr Müller

Mit wem schmusen die Kinder?

- a) mit der Großmutter
- b) mit der Ziege
- c) mit der Katze
- d) mit dem Hamster

Was macht Terry?

- a) Er bleibt zu Hause.
- b) Er badet.
- c) Er schmust mit der Ziege.
- d) Er spielt mit Christian und Gitti.

Was möchten die Kaninchen?

- a) mit Terry spielen
- b) mit Oma kochen
- c) Futter bekommen
- d) baden

Was möchten die Kinder?

- a) bei Oma und Opa arbeiten
- b) die Kaninchen glücklich machen
- c) mit der Ziege spielen
- d) mit Oma zu Frau Müller gehen

Heute haben wir Deutsch 2, s. 59

Fáze B Položení základu sdělovací schopnosti

Ve cvičeních stupně B reaguje učící se reproduktivně na uvedené texty. Jeho jazykové chování je silně řízeno, realizace jazykového záměru, které jsou předmětem cvičení, jsou dány dopředu. Vyjadřovací možnosti učícího se jsou velmi omezené, komunikativní jednání v jazyce je jenom simulováno (v simulované situaci).

B 1 Satzschalttafel (Řízená tabulka s větami: řízená dialogizace)

Satzschalttafel je nejjednodušší a nejschůdnější forma silně předstrukturovaného cvičení na jazykovou promluvu. V tabulkové formě jsou předloženy části vět a učící se je vybírají a kombinují tak, že vzniknou uzavřené promluvy. Učící se zde převážně postupuje mechanicky zkoušeje možnosti. Často se stává, že obsahy těchto tabulek nejsou dány do kontextu.

A4 Schau dir die Sonderangebote an. Wähle von jedem eins aus und sage, wie du es findest.

Lektion 5

19,- 17,- 10,-	5,- 9,- 3,-	19,- 17,- 25,-
6,95 98,- 29,-	10,- 99,- 19,-	39,- 29,- 49,-
279,- 299,- 459,-	159,- 249,- 98,-	

ich	möchte will kaufe nehme	den die das	Uhr Radio Lampe Matrasen Federtasche Fahrrad Puppe Teddy Kuh	für ... Mark.	→	Den Die Das	findet finden	phantastisch. toll. prima. gut. sehr teuer. sehr billig.
-----	----------------------------------	-------------------	--	---------------	---	-------------------	------------------	---

Das Deutschmobil 1, s. 43

B 2 Satzschalttafel

Tabulky jako forma cvičení jsou pro učícího se jen tehdy smysluplné, když je jim dodán relevantní komunikativní rámec, když je zřetelné, že existuje odesílatel a příjemce promluvy, kterou učící se vytvořil.

 Was sagen die Sportler?

Ich finde (Fußball) prima!
Ich habe (Fußball) sehr gerne!
(Fußball) ist toll! (... super! ... spitze!)

Und warum?

Ich spiele gerne in einer Mannschaft!
(Weil ...)

Ach so!

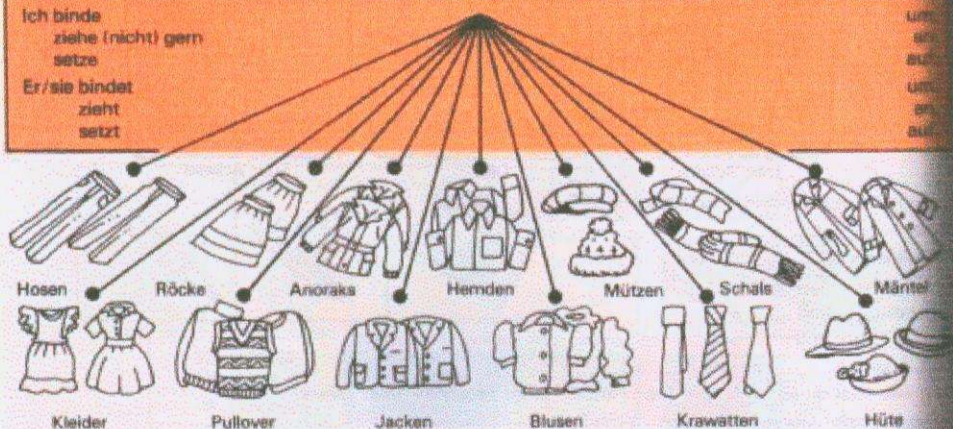

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsbuch 1. s. 9

B 3 Memorování (Memorisierungsübung), podpořené obrázkem

Was ziehst du gern an? Was nicht?
Und dein Bruder/deine Schwester? Dein Freund/deine Freundin/dein Lehrer? Deine Mutter/dein Vater?

Ich binde
ziehe (nicht) gern
setze
Er/sie bindet
zieht
setzt

Hosen Röcke Anoraks Hemden Mützen Schals Mäntel
Kleider Pullover Jacken Blusen Krawatten Hüte

Wer? Wie? Was? , s. 146

- Guten Tag! (Grüß Gott! Hallö!) Entschuldigung, wie komme ich

zu dem (zum) ...

zu der (zur) ...

- Gehen Sie (geh)

Immer geradeaus

(diese Straße geradeaus)

nach links

nach rechts

In Minuten sind Sie

(bist du) dort

- Danke.

- Bitte.

- Auf Wiedersehen!

(Tschüs!)

- Auf Wiedersehen!

(Tschüs!)

Mach weiter.

Start mit Max 2, s. 52

B 3.1 Memorování, řízené obrázkem

Na místo tabulky s částmi vět může nastoupit obrázková tabulka nebo obrázková série. Vzor rozhovoru je poskytnut napsaný (nebo řečený). Flexibilní části jsou znázorněny obrázkem. Tento druh cvičení se obzvláště dobře hodí pro práci ve dvojicích, ale i pro práci ve skupině.

1 Dialoge

Ich gratuliere.
Hier ist ein Geschenk.
Da bin ich aber gespannt.
Oh, ein/eine ...!
Der ... ist aber schön.
Das
Die
Danks.

Wer? Wie? Was? 1, s. 82

B 4.1 Memorování, jazyková laboratoř

Tento typ cvičení je variační formou typu cvičení „Satzschalttafel“. Flexibilní části v dialogovém a textovém vzoru nejsou dodány graficky (jako tištěné slovo nebo obrázek), nýbrž akusticky (jako jazykový impuls) a jsou dosazovány do dialogového a textového vzoru tak, že vznikne smysluplná výpověď. Je důležité, aby učícímu se byl blízký situační kontext, aby po něm nebylo vyžadováno papouškování bezesmyslných, absurdních promluv (Ich bin ein Apfel – du bist eine Banane – er ist eine Pflaume).

B 4.2 Memorování, jazyková laboratoř

Akustické impulsy mohou být také podpořeny grafickými (obrázky, symboly) nebo jimi nahrazeny.

29 Was kann ich?

Mit den Augen kann ich sehen,
mit den Ohren kann ich hören,
mit der Nase kann ich riechen,
mit der Zunge kann ich sprechen.

sehen hören
riechen sprechen

Start mit Max 2, s. 42

Tanja:
Kommen Sie, wir würfeln.
Lehrer:
Gern.

Lehrer:
Komm, Tanja, wir würfeln.
Tanja:
Gern.

Lehrer:
Was hast du?
Tanja:
Eine Drei.

Tanja:
Was haben Sie?
Lehrer:
Eine Vier.

Tanja:
Und Sie, was haben Sie?
Lehrer:
Eine Fünf.

Lehrer:
Und was hast du?
Tanja:
Eine Sechs.

Tanja:
Sie haben gewonnen.
Sie bekommen eine Uhr.

Lehrer:
Du hast gewonnen, Tanja.
Du bekommst eine Kette.

Ebenso mit:

Wer? Wie? Was? 1, s. 90

B 4.3 Memorování, jazyková laboratoř

Obzvláště užitečná je jazyková laboratoř v této fázi k vybroušení správné a jazykovému záměru přiměřené intonace, protože na ní často závisí, zda bude dosaženo požadovaného účinku výpovědi u posluchače.

B 5 Promluva řízená obrázky nebo obrázkovými symboly

K nacvičování realizace jednoho nebo více jazykových záměrů se hodí řada obrázků a obrazových symbolů.

3 **Neue Verkehrszeichen! Was bedeuten sie?**

 = Hier mußt/sollst du etwas tun!
 = Hier darfst du etwas nicht tun!

oder:
 Du mußt/sollst das Wasser deines Meerschweinchens wechseln!
 Du darfst keine geschützten Blumen pflücken!
oder:
 Imperativ/Modalverben dürfen/sollen/müssen

1 Wechsle das Wasser deines Meerschweinchens!	2 Lege einen Gartenteich an!	3 Benutze wenig Spülmittel!
4 Pflücke keine geschützten Blumen!	5 _____	6 _____
7 _____	8 _____	9 _____
10 _____	11 _____	12 _____
13 _____	14 _____	15 _____
16 _____	17 _____	18 _____

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsbuch 2, s. 45

B 6.1 Doplňování textu: Doplnovací cvičení

Určité realizace kognitivních jazykových záměrů mohou být nacvičovány ve formě dosazovacích cvičení. Ty části, které se mají doplňovat jsou buď hotové k dosazení nebo podpořeny grafickou formou nebo jsou dány hesla ke cvičení.

Es ist Winter, es ist kalt,

in der Stadt und in dem

Überall liegt Schnee und Eis,

es friert und alles ist

Es ist Frühling, es ist

und die Sonne, die kommt bald.

Es blitzt, donnert, regnet, schneit,

die Leute haben keine

Es ist Sommer, es ist heiß.

Ich bin draußen, esse

Keine Wolken, große

schwimmen, baden, das ist spitze!

Es ist Herbst und es ist

viel Arbeit ist auf der Farm.

Es ist windig, keine Hitze,

ich hab' immer meine

Start mit Max 2, s. 64

B 6.2 Doplňování textu: Doplňovací cvičení

Cvičení typu B 6 se také hodí k rozšíření slovní zásoby nebo k upevnění nově získané slovní zásoby použitím ve smysluplných větných a textových spojitostech.

8A10

Reime weiter. Die Wörter am Rand helfen dir dabei.

Lektion 8

Mein Abenteuerbuch

Ich bin in meinem Zimmer gewesen
und habe ein Abenteuerbuch gelesen.

sitzen
vergessen

1. Ich ... lange über dem Buch ...
und alles um mich herum ...

11. Wir ... ihn in die Höhle ...
und ... gleich ein Feuer ...

bringen
machen

hören
stören

2. Ich ... meine Mutter nicht ...
das Radio ... mich nicht ...

12. Da ... der Bär einen Tanz ...
und ... sofort unsere Herzen ...

beginnen
gewinnen

wegbringen
denken

3. Das Buch ... mich weit ...
an Lehrer und Schule ... ich nicht ...

13. Er ... ganz wunderschön ...
und ... um das Feuer ...

singen
springen !

kommen !
nehmen

4. Ein Drache ... in mein Zimmer ...
und ... mich an die Hand ...

14. Wir ... ihn unheimlich gern ...
und ... einen Topf mit Suppe ...

mögen
kochen

ziehen
fliegen !

5. Er ... mich aus dem Haus ...
und ... mit mir über die Stadt ...

15. Dann ... wir drei um das Feuer ...
und ... mit Appetit die Suppe ...

sitzen
essen

fassen
aufpassen

6. Ich ... ihn fest am Hals ...
und ... beim Fliegen gut ...

16. Ein Zwerg ... zu uns in die Höhle ...
Er ... ein lustiges Rätsel ...

rennen !
kennen

tragen
schlagen

7. Er ... mich auf seinem Rücken ...
und ... kräftig mit seinen Flügeln ...

17. Wer ist das?
Er ... mit dem Schnee ...
und ... mit der Sonne ...

kommen !
weg-
schwimmen

springen !
singen

8. Wir ... über Wälder und Berge ...
und ... zusammen ganz laut ...

18. Danach ... Ich ...
und ... laut und froh ...

aufwachen !
lachen

schwimmen !
kommen !

9. Dann ... wir über das Meer ...
und ... zu seiner Höhle ...

19. Die Lösung ... mir der Zwerg ...
... er dich vielleicht auch ...?

sagen
fragen

gehen !
fangen

10. Dann ... wir in den Wald ...
und ... einen Bären ...

Das Deutschmobil 2, s. 102

B 7 Reprodukce textu: Hesla

Po zběžném čtení nebo po akustickém uvedení delšího textu se má učící se pokusit reprodukovat hlavní nit děje tak přesně, ale i tak stručně jak to jen jde. Jako pomoc obdrží tabulku s hesly, které pak použije při jejich spojování do smysluplných, úplných vět.

Reprodukční cvičení tohoto druhu mohou být samozřejmě také obtížnější: může se více či méně redukovat počet hesel, slovesa mohou být uvedené v infinitivu, rozdělení hesel podle větných členů může být částečně nebo úplně vynecháno.

Je účelné, aby takovémuto cvičení k reprodukci textu předcházelo cvičení typu A, abychom si byli jisti, že nevzniknou žádné potíže při porozumění, protože se jinak může stát, že cvičení na reprodukci může být zkušenějším učícím se absolvováno mechanicky a bezmyslenkovitou rutinou (aniž by textu rozuměl).

Variantou tohoto typu cvičení by mohla být reprodukce následujícího dialogu:

Den (Diana, David, 1. ledna, 1978) v 10

B 8 Reprodukce textu: Hesla, spojovací slova, spojky

Toto cvičení je také prováděna formou cvičení B 7 „Reprodukce“ pouze je redukováno na dva vrchol dialogu: první obsahující hesla, která jsou vyřizována pro následující hlavní dějové linie, v prvním dialogu stojí spojovací slova a spojky. Při cvičení typu B 8 tedy, když jsou používány krátké hlavní věty. V tomto typu cvičení musí

Beispiel:

Dixi, wie bauen wir das Deutschmobil?

(zuerst – ein Lied – lernen)

Zuerst lernt ihr ein Lied.

Zuerst lernen wir ein Lied.

1.

(dann – das Lied – singen)

2.

(jetzt – ein Spiel – machen)

3.

(dann – einen Kuchen – backen)

4.

(danach – den Kuchen – essen)

5.

(nun – eine Idee – haben)

6.

(dann – Papier – kaufen)

7.

(danach – ein Buch – schreiben)

8.

(jetzt – das Deutschmobil – haben)

9.

(zuletzt – gut – in Deutsch – sein)

Das Deutschmobil 1, Arbeitsbuch, s. 36

B 8 Reproduktion des Textes: Hesla, verbindende Wörter, Verbindungen

Toto cvičení je dále rozvedená forma cvičení B 7. „Rejstříková“ forma je redukována na dva svislé sloupce: levý obsahuje hesla, která jsou upotřebena pro rekonstrukci hlavní dějové linie; v pravém sloupci stojí spojovací výrazy a spojky. Při cvičení typu B 7 stačí, když jsou tvořeny krátké hlavní věty. V tomto typu cvičení musí

být díky spojkám a spojovacím slovům vytvářeny delší a komplexní spojení vět. Cílem cvičení je precizní reprodukce delšího textu: zachytit hlavní děj v co nejkratší formě.

B 9 Reprodukce textu: Hesla jako shrnutí

Tento druh cvičení se hodí obzvláště pro texty, které vypovídají o vzhledu, chování a/nebo jednání osob. Hesla pomáhají zachytit ve zhuštěné formě, co bylo ve výchozím textu řečeno k charakteristice a aktivitách hlavní osoby.

B 10 Reprodukce textu: Text s mezerami

Cvičení na doplňování mezer v textu se shoduje v cíli s cvičením typu B 6. Učící se si má zkontrolovat porozumění slyšeného a čteného tím, že vyplní mezery. Rozdíl k B 6 je, že slova, která mají být dosazena nejsou dány předem.

◆ A2 Mit Jürgen Krause bei der Korrektur seines Zeitungsberichts. Setze die richtigen Angaben aus dem Text über Zirkus Zimpanelli ein (Lehrbuch, S. 74).

ZIRKUS ZIMPANELLI KOMMT
von Jürgen Krause

HAMBURG, den 6. August

Von Freitag bis Mittwoch ist Zirkus Zimpanelli in Hamburg. Der Zirkus ist schon _____ Jahre alt und gehört _____ Zimpanelli.

Im Sommer arbeiten _____ Leute bei Zirkus Zimpanelli und machen Vorstellungen überall in Europa.

In Deutschland sind sie _____ Monate im Jahr. Unterwegs haben die Zirkuskinder im Winter _____.

Der Zirkusdirektor ist _____ Zimpanelli. Er zeigt die _____.

Im Programm gibt es _____ Nummern. Fünf Raubtiere zeigen die Raubtiernummer. Die Seilnummer _____ und _____ über das Seil. _____ machen Musik.

Die Clowns sehen _____ aus und _____.

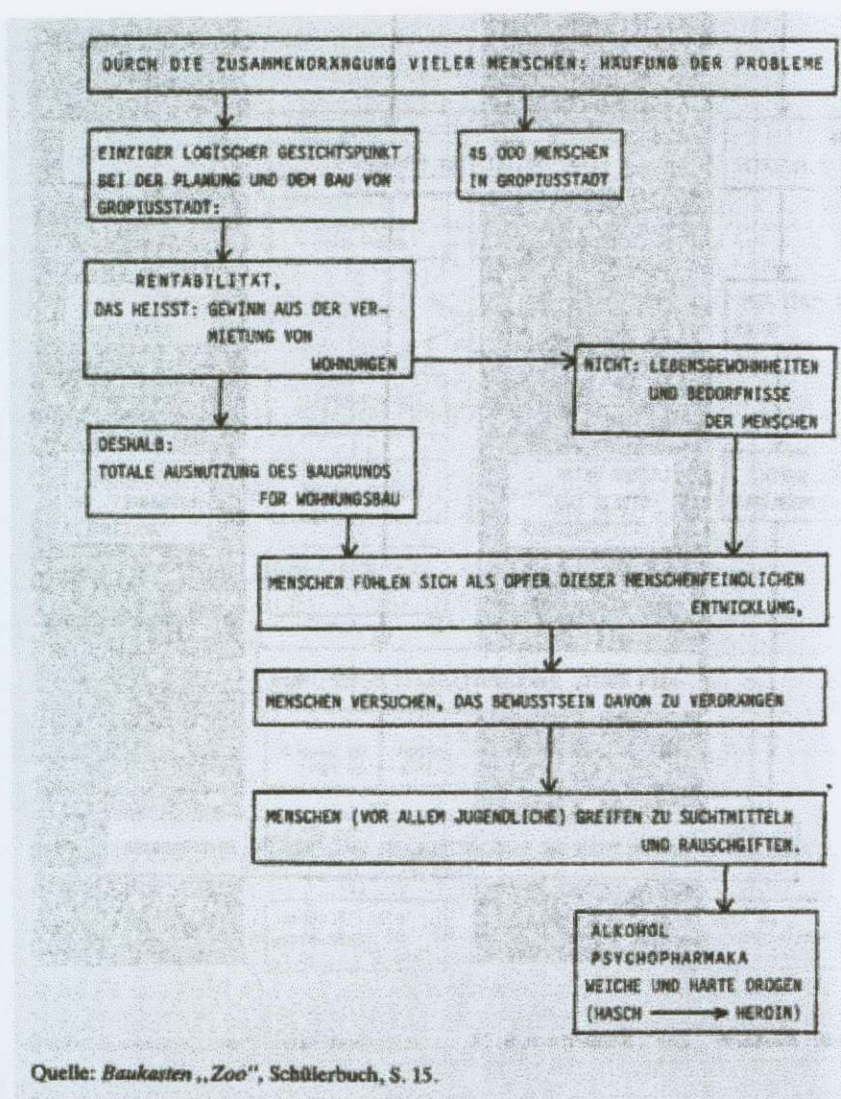
_____ Blasmusik ist der _____.

Er hat einen Zauberdrachen. Der sieht _____ aus.

Das Deutschmobil, Arbeitsbuch, s.52

B 11 Reproduktion textu: Flussdiagramm (diagram o průběhu děje - grafické znázornění děje pomocí šipek)

Precizní reprodukce hlavní dějové linie či myšlenkového chodu textu je zjednodušena pomocí diagramu o průběhu děje. Díky grafické formě digramu je viditelná základní struktura textu.

G.Neuner, Übungstypologie, s. 90

B 12 Doplňování vět

Z předem daného textu jsou udělány výpovědi např. o osobách, které se v něm vyskytují. Úkol učícího se je dokončit započaté věty a použít spojek, kterými věty mají pokračovat. Potřebné informace o osobách vezme učící se z výchozího textu.

2

Ergänze die Sätze Schreib' im Präsens und Perfekt!

Die Geschichte handelt von Uwe, der

In einer Schulpause hat Thomas, Uwes Mitschüler, seinen Apfel in der Klasse vergessen. @ Thomas läuft zurück zur Klasse und sieht, daß

⑤ Uwe und bittet ihn,

Doch Thomas will es allen sagen. Er meint auch, daß Uwe schon früher Geld aus der Klassenkasse genommen hat. Obwohl Uwe sagt, daß er unschuldig ist, glaubt ihm Thomas nicht.

⑥ Deshalb

⑦ Thomas

⑧ Zu ihrem Lehrer sagt Thomas, daß

⑨ Weil Uwe nach zwei Tagen

⑩ Uwe

ob Thomas seiner Mutter gesagt hat, daß er nicht in der Schule war.

⑪ Thomas ist

daß Uwes Mutter

Schreib' weiter!

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsheft 2, s. 73

B 13 Doplňování dialogu

U této formy cvičení se jedná o dialog s mezerami (rozhovor, interview, hra s otázkami a odpověďmi, kde je role jednoho partnera rozhovoru zcela dána předem). Učící se převezme roli druhého partnera (s většími i menšími mezerami). Má za úkol vyplnit mezery (ústně nebo písemně). Přitom je omezován ve výběru jazykových prostředků, může použít jen ty, které slouží k nacvičování jazykového záměru.

Fáze C Rozvoj sdělovací schopnosti

V tomto stupni cvičení se učící se pohybuje sice ještě v simulovaných situacích, cvičení nejsou ale už tak silně řízeny, jsou z části volná a nechávají mu přeci jenom jistou svobodu volby a rozhodování. Pokud je to možné, je učícímu se umožněn přechod na situace jemu blízké.

C 1 Otevřený dialog

V tomto relativně otevřeném druhu cvičení přebírá učící se jako partner rozhovoru roli z oblasti svých vlastních zkušeností. Druhý partner má přesně dáno, co má říkat, ale ten první má možnost své odpovědi pozměňovat. Nemá stanoveny jazykové prostředky, které má používat a má tak v obsahovém utváření své promluvy určitou volnost.. K ulehčení úkolu mohou být dána dopředu tabulka s výrazy, které mohou být upotřebeny při utváření promluvy.

Ještě volnější forma otevřeného dialogu je, kdy učící se nemá k dispozici žádnou tabulku s jazykovými prostředky. Musí reagovat na to, co mu řekne partner.

3**Nun? Wohin fahrt ihr? (Übung 1)**
Rufe eure Jugendherberge an!

Kardinal- und Ordinalzahlen	telefonieren	eine Auskunft einholen
Guten Tag! Hier ist _____	Hier Jugendherberge _____ Guten Tag!	
Ich möchte eine Auskunft!	Ja bitte?	
Ist in der Zeit vom _____ bis _____ noch etwas frei?	Moment! – Ja. Wieviele seid ihr dann?	
Wir sind _____ Schülerinnen und _____ Schüler. Lehrer begleiten uns.	Das geht in Ordnung! Wollt ihr Voll- oder Halbpension oder die Übernachtung mit Frühstück?	
Wie teuer ist das denn?	(Preisliste Seite 29) _____	
Wir nehmen _____	Gemein ist notiert!	
Ich habe noch eine Frage!	Ja?	
Welche Freizeitmöglichkeiten gibt es an der Jugendherberge?	_____	
Und was können wir in der Um- gebung besichtigen?	_____	
Das ist ja schön! Wir kommen dann also zu Ihnen nach _____	(Seite 16!) _____	
_____	Das freut mich. Ich schicke Dir dann noch den Belegungsvertrag. Sagst du mir bitte deine Adresse?	
_____	Alles klar! Tschüß!	
Vielen Dank! Tschüß!		

Wer? Wie? Was? , Schülerarbeitsheft 1, s. 30

C 2 Substituční tabulka

K protikladu k řízené dialogizaci (B 1 Satzschalttafel) obsahuje substituční tabulka mezery, které musí být rozmanitě vyplněny učícím se. Často se neočekává pouhé doplnění jazykových prostředků, ale i obsahové a situační naplnění prázdných míst.

b) Was meinst du zu den Problemen aus den Sorgenbriefen? Sag deine Meinung.
Der Kasten hilft dir dabei.

Es ärgert mich	sehr, furchtbar, am meisten, nicht so sehr,	wenn ...
Es gefällt mir	nicht, überhaupt nicht, gar nicht,	
Es ist	schrecklich, schlimm, furchtbar,	
	ungerecht,	

Das Deutschmobil 3, s. 113

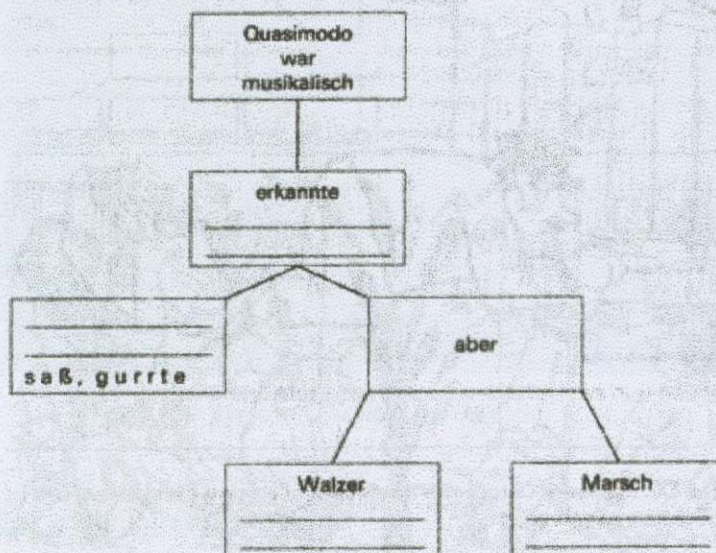
C 3.1 Diagram o průběhu děje (Flussdiagramm) k rozpoznání textové struktury/pomoc při řízené reprodukci textu

Tato forma cvičení je pokračování cvičení B 11. Variantou tohoto cvičení je, že se části diagramu nepoužívají ke grafickému uspořádání děje povídky, ale učící se má za úkol poznat a prohlédnout strukturu textu a logického běhu myšlenek. Musí poznat mezi vícero diagramy ten diagram, který graficky znázorňuje strukturu daného textu.

Další varianta: diagram znázorňující grafickou formu struktury textu může více či méně řídit (re)produkci textu. Obsahuje hesla i místo pro dosazení dalších slov, které najde učící se ve výchozím textu. Plně vyplněný diagram o průběhu děje slouží pak k ústnímu nebo písemnému vytvoření podobného textu.

Larry entdeckte als erster, daß Quasimodo eine musikalische Taube war. Quasimodo liebte nicht nur Musik, er schien auch zwei verschiedene musikalische Formen unterscheiden zu können, den Walzer und den Militärmarsch. Bei „gewöhnlicher“ Musik pflegte er so nah wie möglich an den Plattenspieler heranzugehen, dann saß er mit halbgeschlossenen Augen da und gurrte leise. Aber bei einem Walzer bewegte er sich immer rund um das Gerät, sich verbeugend und drehend, wobei er fortwährend kräftig gurrte. Wenn ein Marsch ertönte – besonders, wenn es ein Marsch von Sousa war – stapfte er mit geschwellter Brust im Zimmer auf und ab, und sein Gurren wurde dabei so stark, daß man, wenn man ihn so hörte, glauben konnte, er erwürge sich selbst.

Setze weitere Stichwörter in die Felder des Diagramms ein und erzähle dann die Geschichte der Taube Quasimodo.

G. Neuner, Übungstypologie, s. 103

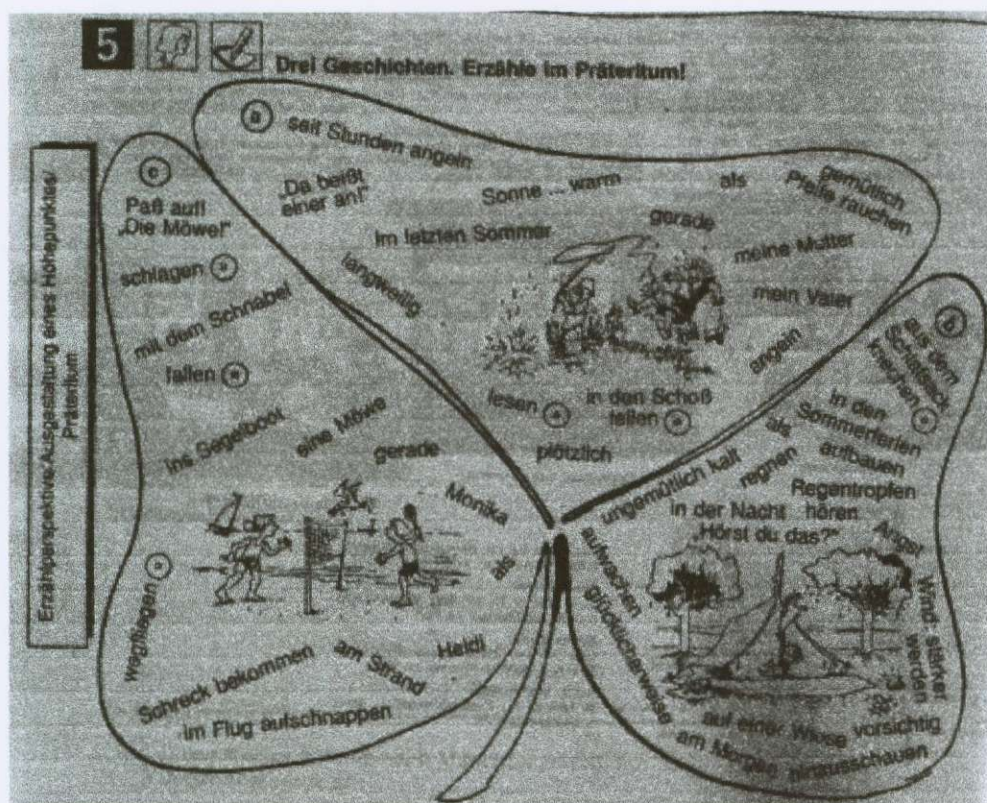
C 4 Vypracování/sestavení textu podle vzoru (Texterstellung)

Toto cvičení vychází z toho, že si učící se přečetl nějaký text např. návod k hře, udělal k němu pak jedno z B cvičení: reprodukoval výchozí text pomocí textu s mezerami, kde realizoval jazykový záměr „dát/sdělit návod, pokyny“

Nyní má sám vytvořit text s pokyny ke hře, jejíž obsah nezná. Jako pomoc při konstrukci textu obdrží např. dvousloupcovou tabulku a slovními či větnými spojeními. Kromě toho dostane k dispozici obrázek, který objasňuje efekt hry.

C 5 Vypracování textu s pomocí obsahové předlohy

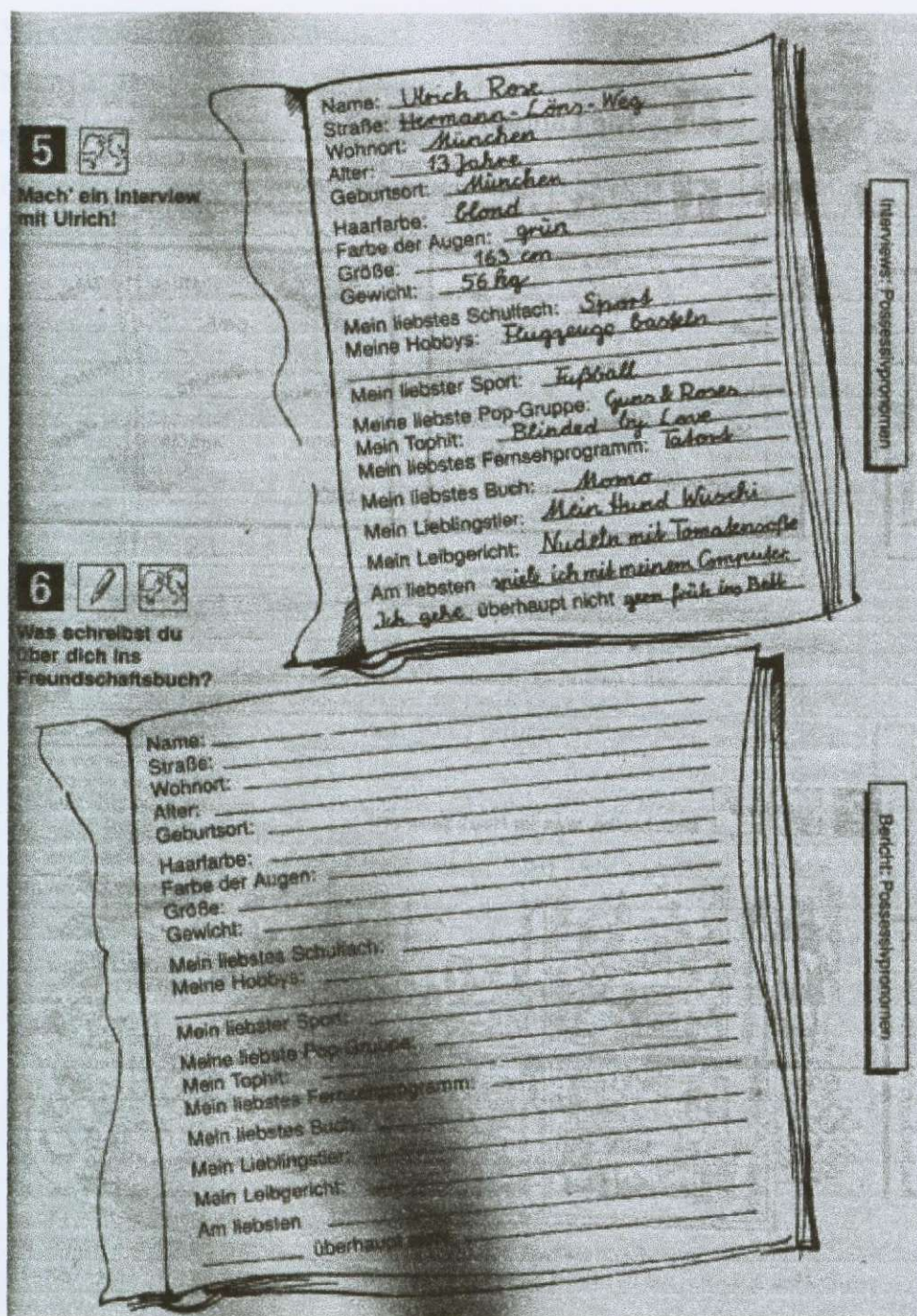
Také v tomto druhu cvičení vytváří učící se text, jehož děj je pro něj nový. Tématický rámec je mu ale známý z již zpracovaných textů a cvičení a má jisté obsahové předvedění (např. prostředí, osoby, místa odehrávání, předchozí dění).

Wer? Wie? Was? , Schülerarbeitsheft 1, s. 26

C 6 Vypracování textu: Paralelní text

Text s určitými formálními znaky je dán dopředu jako vzor (např. životopis).
 Učící se použije vzor jako předlohu, která dodává i potřebnou slovní zásobu pro vytvoření svého vlastního životopisu.

Wer? Wie? Was?3, Schülerarbeitsheft 1, s. 41

C 7 Sestavení dialogu/textu s jazykovými prostředky, které jsou dány dopředu

Z textu, který je opatřen ilustracemi (pro objasnění situačního rámce) jsou podtržením vytyčeny informace. Za pomoci těchto informací má učící se vytvořit dialog, který se přizpůsobí situačnímu rámci a ten je na znázorněn ilustracemi.

C 8 Vypracování textu s pomocí hesel

Např. je dán k dispozici kalendář s hesly, co daná osoba v který den dělá/dělala.

Úkolem je, převyprávět v celých větách, co je/bylo náplní dne dané osoby.

Následující prospekt obsahuje v heslech údaje o penzionu. Úkolem je napsat souvislý text o penzionu.

A8

Hier ist der Prospekt von der „Pension Königssee“.
Beschreibe die Pension nach der Tabelle:

Lektion 10

Pension Königssee

	oben	unten	vorn	hinten	rechts	links	in der Mitte
der Garten				X			
die Terrasse			X			X	
4 Zimmer mit Balkon							X
2 Zimmer mit Dusche	X						X
der Parkplatz		X			X		
das Schwimmbad				X			
das Restaurant		X				X	

Die Pension Königssee

Der Garten ist hinten.

C 9 Vypracování textu: Forma dopisu

Jedna z možností je, že cvičení vychází z dopisu a úkolem je odepsat na něj. Obsahové informace odpovědi jsou v podobě hesel dány dopředu.

C8 Beantworte Ninos Brief.

Lektion 7

München, den 5. 11.

Lieber Deutschmobil-Schüler,

ich heiße Long Kimpanelli. Ich wohne
im Linken. Ich bin 10 Jahre alt. Jetzt
sind wir im Sommer.
Wer hat Lust und schreibt mal?
Ich antworte ganz sicher.
1. Wie heißt Du? 2. Wie alt bist Du?
3. Wo wohnst Du? 4. Wie heißt Dein Freund/Deine Freundin?
5. Wie ist Deine Schule?
6. Wie ist Dein Lehrer/Deine Lehrerin?
7. Gehst Du auch in die 5. Klasse?
8. Was ist Dein Lieblingsfach?
9. Wie findest Du Deutsch?
10. Was kennst Du besonders gut?

Vielle Grüße
Dein Nino

Das Deutschmobil 1, Arbeitsbuch, s. 65

C 10 Vypracování textu: Řešení problému

Úkol učícího se je dostat se z problému, který je nasimulován v učebnici.

C 11 Vypracování textu: Pokračovat ve vyprávění

Je započato vyprávění a pak jsou dány na výběr např. tři možnosti, jak příběh může pokračovat. Učící si jednu vybere a pokračuje dál sám ve vyprávění až k dokončení příběhu.

Willi hat immer Schwierigkeiten

Willi besucht Dixi.
Willi kommt mit.
Willi bringt Pudding mit.
Willi paßt nicht auf.
Da stolpert Willi.
Der Pudding fällt hin.
Willi muß alles saubermachen.
Er setzt den Hut ab.
Er zieht die Jacke aus.
Er zieht das Hemd aus.

Willi geht weg und sagt:
"Ich komme gleich wieder.
Dann bringe ich Eis mit."
Willi kommt bald zurück.
Willi bringt Eis mit.
Willi paßt nicht auf.

C2 Schreib die Geschichte von Willi weiter mit:
das Eis – die Torten – der Kartoffelsalat

(37) 87

Das Deutschmibil 1, Arbeitsbuch, s. 87

C 12 Vypracování textu: Obrázkový příběh

Sekvence obrázků uvede učícího se k tomu, aby vylíčil to, co se na obrázcích odehrálo.

2 Am Fluß gibt es auch ein paar Umweltschützer. Berichte, was du auf einer Wanderung sehen konntest! (Wo? Wer? Was?)

1

2

3

4

5

Bericht

Am ersten TagspäterAls ichheuteganz in der Näheam nächsten Tagam Fluß

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsheft 2, s. 44

C 13 Vypracování textu: Obrázkový impuls

Je více obrázků. Každý obrázek představuje nějaký krátký příběh, který má učící se vymyslet. Může také vymyslet to, co se odehrálo před situací, která je znázorněná na obrázku nebo jak by mohla situace dále pokračovat. Cvičení se hodí pro ústní nebo písemné zpracování a také pro práci ve skupině.

C 14 Vypracování textu: Nové druhy textů

Např. výchozím textem je komiks. Úkolem je změnit formu komiksu do jiného druhu textu – udělat z komiksu povídku nebo popis situace.

3 Spielt Uwees Geschichte! Schreibt zuerst die Dialoge und ein passendes Ende!

Dialoge schreiben/Theater spielen

A Thomas (entsetzt): Mann! Was machst du denn da?
Uwe (stammelt): Du sagst es doch niemand, nicht?
Ich tu' das Geld auch wieder zurück!

B Gespräch zwischen Thomas und Uwe:

Uwe hat Angst, daß seine Mutter sich schrecklich aufregt ("Die ..."). Er glaubt, daß er Hausarrest bekommt.

Thomas sieht nur eine Lösung: Uwe soll auf jeden Fall mit seiner Mutter sprechen. Er meint, daß ihm seine Mutter vielleicht eine Entschuldigung für Herrn Mahler schreibt.

C Gespräch zwischen Uwe und seiner Mutter:

Uwe sagt, daß er einen Mitschler fünf Mark wegnommen wollte, weil er (Uwe) zu wenig Taschengeld bekommt. Er wollte das Geld für eine neue CD. Uwe sagt, daß er ihm leid tut und daß er so etwas nicht wieder tun wird. Uwe erzählt seiner Mutter auch, daß er zwei Tage nicht in der Schule war, weil er sich nicht getraut hat, zur Schule zu gehen. Von Thomas weiß er aber, daß Herr Mahler ("Der ...") nichts weiß. Deshalb bittet Uwe seine Mutter, ihm eine Entschuldigung zu schreiben.

Uwes Mutter ist sehr erschrocken und ist sehr erstaunt. Sie kann kaum glauben, daß ihr Junge geklaut hat. Sie fragt ihn, warum er das getan hat. Sie meint, daß er selbst alles Herrn Mahler sagen soll. Eine Entschuldigung will sie ihm nicht schreiben.

D Gespräch zwischen Uwe und Herrn Mahler:

Uwe sagt, daß er zwei Tage gefehlt hat, weil er sich nicht getraut hat, in die Schule zu kommen. Er sagt, daß er vor zwei Tagen versucht hat, fünf Mark aus einem Portemonnaie zu nehmen und daß Thomas ihm dabei erwischt hat. Uwe sagt, daß er ein Fehler war, daß es ihm sehr leid tut und daß er so etwas nicht wieder tun wird. Er sagt, daß er "nicht ganz bei Trost war". Zum Schluß bittet er Herrn Mahler, niemandem etwas zu sagen.

Herr Mahler fragt Uwe, warum er gefehlt hat. Während Uwe spricht, hört Herr Mahler aufmerksam zu, sagt aber zum Schluß, daß er den "daß er so toll findet, daß Uwe so mutig war, ihm alles zu sagen".

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsbuch 2, s. 74

C 15 Vypracování textu: Komiks

Učící se může sám vytvořit komiks předpokládaje, že už sám s podobným typem cvičení pracoval. Může komiks sám namalovat či vystříhnout z obrázkových předloh, popř. časopisů a vytvořit k němu text do bublin.

C 16 Rozvětvený dialog

Při zabývání se slovní zásobou určité tématické jednotky se učící se převtělí do určitých rolí a vedou dialog (např. při nakupování v supermarketu), který je nejdřív předstrukturovaný, pak ale od určitého bodu dialogu je na učících se samých, zda a jak budou v dialogu pokračovat či zda ho ukončí (je naznačená rozvětvená struktura, jak by mohli postupovat dále).

◆ A4 a) Vergleiche mit der Einkaufsliste und schreib den Dialog im Heft weiter.

Hast du den Kuchen?

Na klar, ich habe ihn.

Hast du die Milch?

Na klar, ich habe sie.

Hast du das Brot?

Nein, ich kann es nicht finden.

?

Das Deutschmobil, Arbeitsbuch, s. 66

C 17 Otevřený dialog 2

Tato forma cvičení je volnější než forma cvičení C 1 (Otevřený dialog 1) i než C 13 (Rozvětvený dialog), protože se nepohybuje v obsahovém rámci jedné tématické jednotky a od určitého místa se učící se může svobodně rozhodnout, jak bude dialog pokračovat. Učící se nepoužívají jazykové prostředky pouze ve spojitosti s tématem, které souvisí s probíranou látkou ve výuce, ale slovní zásobu z oblasti vlastní zkušenosti.

C 18 Otevřený dialog 2: Řetězce rozhovoru

Řetězce rozhovorů mohou sloužit jako cvičení před volným rozhovorem. Je dáno více řetězců rozhovoru, které si učící se v práci s partnerem může vyzkoušet zahrát jako simulaci více možných obměn rozhovoru.

C 19 Vyplnění grafických obrazců a statistik

Informace z různých textů mohou být shrnuty v grafické formě, aby se přehledně znázornily obsahové spojitosti, např. udělat tabulku.

B Roland und Wilhelm

1 **Vergleiche die Tagesabläufe!
Was ist ähnlich, was ist anders?**

temporale Konjunktionen

Uhr	Roland	Du
5.00		
6.00		
7.00		
8.00		
9.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		

Wer? Wie? Was, 3, Schülerarbeitsbuch 2, s. 64

C 20 Vyhodnocení grafických obrazců/tabulek

Tabulky, které uvádějí údaje či data k porovnání osob, věcí... mohou být pokročilejším studentům předkládány k odečtení a verbalizování fakt, která jsou v tabulkách obsažena.

C 21 Vytyčení podtrháváním nebo označením/sbíráním poznámek

K vytyčení detailů z delšího textu nebo k zachycení hlavní nitě děje mohou být využity techniky práce: podtrhávání (např. pastelkami) nebo označení (barevnými zvýrazňovači). Tato technika může být použita především u dlouhého textu jako příprava pro dělání si poznámek.

LEKTION 5

B (-AI) Eine andere Schatzinsel: Zeichne sie selbst!

(1) Du rudest zur Entenbucht. (2) Von dort gehst du zu den Bergen. (3) Neben den Bergen steht ein Baum. (4) Du wartest vor dem Baum. (5) Dein Freund kommt auch zum Baum. (6) Im Baum ist ein Loch. (7) Im Loch ist dieser Zettel: **GOIA**. (8) Ihr geht zu den Bäumen. (9) Auf den Bäumen sind Schlangen! (10) Unter den Bäumen liegt eine Tasche. (11) In der Tasche ist dieser Zettel: **YIE**. (12) Neben den Bäumen ist ein See. (13) Geht nun zum Berg.

die Entenbucht, die Berge, die Bäume, der Kaktus, die Giraffenbucht, der Berg

(14) Auf dem Berg sitzt ein Papagei. (15) Vor dem Berg liegt dieser Zettel: **TZSUCHE**. (16) Ihr geht nun zur Giraffenbucht. (17) In der Bucht liegt dieser Zettel: **L. GAA**. (18) Nun geht ihr zum Kaktus. (19) Neben dem Kaktus liegen diese Zettel: **III**, **CKBAHE**. (20) Geht jetzt zurück zum Boot!

Wer? Wie? Was? 2, Schülerarbeitsheft 1, s. 26

C 22 + C 23 Dělání si, shromažďování a členění poznámek

Aby byl učící se schopen vyjádřit se volně k textu, má si dělat poznámky: shromažďovat a členit aspekty jednoho či více problémů. K tomuto účelu mu mohou být nejdříve dány předem sloupce k ulehčení shromažďování a členění. Později má být učící se schopen dělat si přehledné poznámky sám.

3

Schreib' aus den acht Texten heraus, was typisch für Mädchen und Jungen ist!

Leserbriefwechsel mit zu/Reflexepronomen

1 Die Jungen in meiner Klasse ärgern uns Mädchen oft! Wenn wir zum Beispiel am Ackersee sind, tauchen sie uns beim Schwimmen unter, oder sie spritzen uns voll, immer wollen sie zeigen, daß sie stärker sind! (Mädchen)

2 Mädchen achten sie zu sehr auf ihre Kleidung und ihr Aussehen. In unserer Klasse schwimmen sich einige Mädchen schon. Die Mädchen reden immer nur über Kleider und Make-up! (Junge)

3 Jungen klettern auf Bäume, spielen Fußball, machen sich schmutzig. Viele Mädchen sind fein angezogen, und haben Angst, daß sie sich schmutzig machen. Sie sitzen auch meist zu Hause und machen die Hausaufgaben. Ich selbst spiele viel mit Jungen. Sie haben auch mehr Spiele, das ich mit ihnen Fußball spiele! (Mädchen)

4 Wenn wir eine Disco organisieren, wollen die Mädchen immer tanzen. Die Jungen wollen sich aber lieber unterhalten. (Junge)

5 Ich glaube, viele Jungen sind so gemein zu uns Mädchen, weil die Jungen Angst vor ihren Freunden haben! Der Junge, der ein Mädchen nett findet, darf das nicht zeigen, weil die Freunde sich sonst über ihn lustig machen. (Mädchen)

6 In der Schule sind die Jungen in manchen Fächern besser, z. B. in Umweltkunde und Sport. Andere Fächer wie Sprachen und Kunst interessieren Mädchen viel mehr. In diesen Fächern sind die Mädchen besser. Ich helfe sehr. Mädchen, das sich für Computer interessiert. Aber warum das so ist, weiß ich auch nicht! (Junge)

7 Ich finde, die Jungen in meiner Klasse sind noch so Anstands! Mit denen kann man sich nicht vernünftig unterhalten! Die Mädchen sind schon viel weiser! Ich glaube, Mädchen sind viel intelligenter! (Mädchen)

8 Mädchen tun mehr für die Schule. Sie bekommen bessere Zensuren als die Jungen. Deshalb sind die Mädchen oft ziemlich eingebildet! Es gibt zwar auch nette Mädchen, aber die meisten denken, daß sie was Besseres sind! (Junge)

Einige Mädchen/Jungen meinen, daß es typisch für ...

... ein Mädchen ist, ...

• zu sehr auf ihre Kleidung zu achten

... einen Jungen ist, ...

• Mädchen zu ärgern.

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsheft 2, s. 70

Fáze D Rozvíjení nezávislého vyjadřování

Po rozvoji porozumění a sdělovacích schopností za pomoci více či méně silně řízených cvičení následuje použití všeho, co bylo doposud naučeno (obsahové a jazykové vědění, sociálně interkulturní způsoby chování). „Nezávislé/volné“ je i zde stále ještě omezeno na simulaci ve vyučování, je ale dbáno na přenosnost použití mimo organizovanou výuku.

D 1 Tabulka s řečovými prostředky: Spontánní zaujetí stanoviska

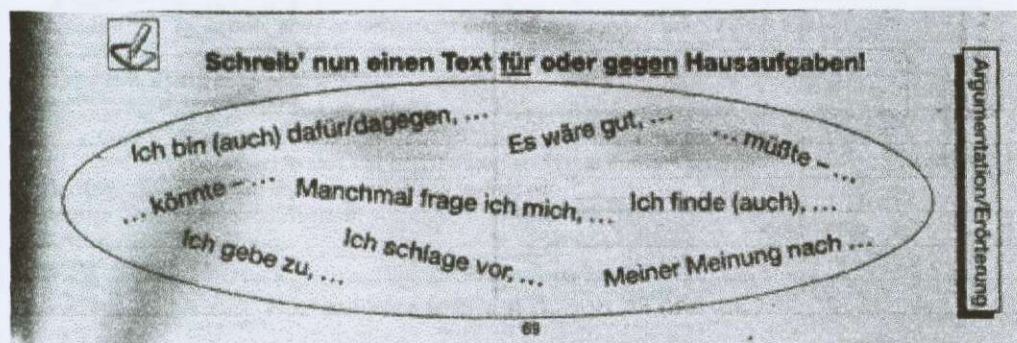
Tabulky s řečovými prostředky jsou pomocí ke spontánnímu zaujetí stanoviska bez odůvodnění. Např. tabulka s různými způsoby, jak je možno vyjádřit souhlas a nesouhlas

Demit bin ich einverstanden. Einverstanden. Ja, das ist so. Das ist wahr. Genau so. Ich bin derselben Meinung. Ja sicher. Ich glaube schon.	Da bin ich nicht einverstanden. Da bin ich anderer Meinung. Das ist doch Blödsinn. So ein Unsinn. Sicher nicht. Das ist nicht wahr. Ganz und gar nicht. Das glaube ich nicht. Und das soll ich glauben?
--	---

G.Neuner, Übungstypologie, s. 129

D 2 Tabulka s řečovými prostředky: Odůvodněné zaujetí stanoviska

K odůvodnění názorů je nutné rozšířené používání jiných jazykových prostředků, stejně jako širší informační základna, např. znalosti o cizí zemi. K ulehčení vyjádření názoru může být nápomocná široká nabídka jazykového materiálu. Např. dát k dispozici různé výpovědi k nějakému tématu (např. jak se vyplatí jezdit na dovolenou: na vlastní pěst autem pod stan – s cestovní kanceláří s all inclusive – autobusem – letadlem...) a k nim mají učící se zaujmout stanoviska.

Wer? Wie? Was? 3, Schülerarbeitsheft 2, s. 69

D 3 Tabulka s řečovými prostředky: průběhy rozhovorů

K promluvě patří nejenom schopnost zaujímat odůvodněné nebo neodůvodněné spontánní stanoviska, ale také schopnost přerušit diskusi/rozhovor, abych mohl sám promluvit („Wenn ich hier gerade folgendes sagen darf...“), abych se ujistil („Wenn ich Sie richtig verstanden habe...“), abych někoho utěšil („Eigentlich hatte ich angenommen, dass ...“) atd.

Nemá smysl nabízet ke každé jednotlivé situaci řečové prostředky v seznámech. Je dobré nabídnout obsahově seřazené jazykové prostředky, které jsou použitelné pro co nejvíce dalších dorozumívacích situací.

D 3.6 Diskussionspiel mit Rollenkarten

Auf den Rollenkarten werden die einzelnen Rollen beschrieben. Das Spiel wird über die Äußerungen der abgebildeten Personen und die Sammlung der Redemittel (unten) vorbereitet.

Ich will endlich das tun, was ich für gut halte!

Unsere Städte sind kinderfeindlich!

Man muß den berufstätigen Müttern helfen. Es fehlen Halbtagsstellen.

Warum soll ich heiraten, wenn ich auch so alles habe?!

Die Wohnungen sind zu klein und zu teuer.

Auto, Fernseher und Urlaub sind wichtiger als Kinder.

Jeder Mensch braucht einen Partner, zu dem er gehört.

Immer weniger Kinder – und wer sorgt dann für uns?!

Warum bleiben denn die Männer nicht zu Hause und lassen die Frauen zur Arbeit gehen?!

Die Bundesrepublik ist sowieso zu dicht bevölkert!

Wenn man Kinder will, soll man auch heiraten.

Sie sind berufstätig. Sie haben Kinder. Sie haben nie Zeit. Ihre Familie ist zu groß. Sie wollen Ihren Beruf nicht aufgeben. Sie wollen eine Halbtagsstelle.

Sie haben gerade geheiratet und sind sehr glücklich. Sie haben gerade gehört zu arbeiten. Sie haben nicht viel Geld und keine große Wohnung. Aber das ist nicht so wichtig.

Was meinen Sie selbst?

Sie haben einen interessanten Beruf. Sie haben Erfolg. Sie sind gerade 30. Sie haben einen festen Freund. Sie wollen jetzt noch keine Kinder haben. Sie wollen Reisen machen.

Sie sind die traditionellen Verteilung der Rollen zwischen Mann und Frau schlecht. Warum soll ein Mann nicht kochen, putzen, die Kinder erziehen? Sie finden, daß der Staat sehr für die Kinder tut, daß weniger Kinder, das ist kein Fehler!

?

01 Wer denkt oder sagt was?

02 Machen Sie ein Diskussionspiel!

Meiner Meinung nach sind Städte kinderfeindlich. Ich glaube, daß jeder Mensch einen Partner braucht. Wahrscheinlich sind die Wohnungen zu teuer. Vermutlich ist die Bundesrepublik zu dicht bevölkert. Vielleicht haben wir zu wenige Halbtagsstellen.

Ich glaube auch, daß
Ja, aber
Das schon, aber
Das ist richtig, aber
Das glaube ich nicht, denn
Sie sagen, daß Aber
Andererseits ist/sind

Quelle: Deutsch aktiv, Lehrbuch 2, S. 16.

G. Neuner, Übungstypologie, s. 139

2.2. Internacionalismy a germanismy

2.2.1. Jak je možno pracovat s internacionalismy ve výuce (jejich osvojení a využití)

Internacionalismy tvoří specifickou část slovní zásoby. Jsou to slova, kterým rozumíme, aniž bychom je museli překládat. Jelikož je známe z mateřštiny, nezatěžuje nám jejich zapamatování paměť a přitom si rozšiřujeme slovní zásobu v cizím jazyce. Setkáváme se s nimi v každodenní komunikaci, zejména v oblastech sportu, hudby, módy, informačních technologií ...

I v učebnicích cizích jazyků mají internacionalismy své místo. Na základě analýzy čtyř učebnicových souborů pro výuku německého jazyka na prvním a druhém stupni základní školy jsem dospěla k procentuálnímu výsledku zastoupení internacionalismů v rámci celé slovní zásoby, který se pohybuje od deseti do devatenácti procent v každém jednotlivém dílu učebnice. To znamená, že se s mezinárodními slovy setkávají žáci hned na začátku výuky cizího jazyka a provází je po celou dobu osvojování si jazyka, nejenom v průběhu školní docházky.

Je tedy zřejmé, že internacionalismy hrají významnou roli v procesu osvojování si jazyka a toho se dá samozřejmě využít.

Můžeme přitom využít znalosti mateřského jazyka, ale i tady musíme být obezřetní, neboť za zdánlivě shodným výrazem může čekat nejedno úskalí. Např. shoda, respektive neshoda v rodě u substantiv. V češtině je *ten* hotel, balet, referát, bufet, *ta* restaurace, kavárna, zatímco v němčině jsou všechna tato slova v rodě středním (das Hotel, Ballett, Referat, Café, Restaurant, Buffet ...).

Na druhé straně existuje skupina slov rodu ženského, kde se rody shodují v obou jazycích: die Garage - garáž, die Realität - realita, die Intelligenz - inteligence, die Literatur - literatura. Našli bychom ale i výjimky. *Ten* národ – die Nation.

Dalším úskalím může být tvoření plurálu, kdy každý jazyk má specifická pravidla a většinou je nelze přenášet na jiný jazyk.

Je tedy dobré jazyky mezi sebou srovnávat a uvědomovat si rozdíly mezi mateřštinou a cizím jazykem a na základě příkladů zároveň hledat pravidelnosti (např. slovotvorné, gramatické) a získaná pravidla pak používat, abychom byli schopni cizímu jazyku porozumět a také se v něm dorozumět.

Např. můžeme vyzorovat, že substantiva cizího původu končící na *-age*, *-ät*, *-enz*, *-ie*, *-ik*, *-ine*, *-ur* jsou ženského rodu. Analogicky substantiva cizího původu končící na *-ant*, *-ent*, *-ist*, *-oge*, *-är*, *-eur*, *-iker*, *-or*, *-us* (Hydrant, Student, Visagist, Psychologe, Redakteur, Traktor, Numerus) jsou mužského rodu.

Ale i když vyzorujeme, že nějaké přípony jsou rodu mužského, nemůžeme si být jisti, že plurál se u všech těchto slov bude tvořit stejně (Hydranten, Studenten, Psychologen, Redakteure, Traktoren, **Numeri**). Potom už nezbyvá nic jiného, než naučit se množná čísla nazpaměť – nejlépe ve skupině s dalšími výrazy stejného rodu, stejného zakončení, které množné číslo tvoří stejně. Musíme tedy své poznatky strukturovat do skupin podle nejrůznějších pravidel.

Pokud chceme, abychom osvojené poznatky týkající se internacionalismů nezapomněli, je dobré je pravidelně a plánovaně opakovat. Může nám k tomu být užitečná kartotéka se slovíčky. Aby se nám dobře učila, je dobré si je přehledně roztřídit, např. mezi ostatní slovní zásobou mít oddělení: slovíčka cizího původu / internacionalismy, ty pak můžeme mít dále rozdělená podle rodů, jak tvoří plurál apod.. Když si je budeme opakovat v určitých spojitostech, budou se nám i lépe vybavovat.

Pro dobré zapamatování si také můžeme internacionalismy členit do řetězců slov, které mají něco společného po obsahové rovině. Např. Wo kann man essen ? (Restaurant – Kantine – Buffet), Wo kann man auch etwas essen und trinken ? (auf der Party, im Club, im Café, in der Disco)

V předchozích odstavcích jsme se zabývali osvojováním si internacionalismů, dále bych chtěla zmínit možnosti, jak je možno s internacionalismy pracovat ve výuce.

Některé možnosti uvádí Volmert (1999, s. 12 - 13):

- Účastníci kurzu nebo žáci ve třídě mohou společně vytvářet slovník internacionalismů, přičemž je dobré vymezit určitou oblast slovní zásoby pro jejich zkoumání.
- Dále navrhuje práci s etymologickými slovníky. Tím mohou žáci nahlédnout do historie a poznat původ mnohých slov.
- Zařazení internacionalismů do hodin cizího jazyka může pomoci vytvořit vyučování, které přesahuje hranice jednoho daného předmětu. Lze je využít také v rámci projektové výuky.

- Studenti mohou provádět výzkum internacionalismů, zjišťovat, o jaká slova se jedná, atd ...
- Zdroj velkého množství internacionalismů a cizích slov představují noviny a časopisy, které je možné podrobit bádání. I použití populárně naučných odborných časopisů by mohlo oživit vyučování.
- Dalším návrhem je analýza reklamních materiálů.
- Učiteli se také nabízí možnost vytvářet pomocí mezinárodních slov spojitost k latině, francouzštině, angličtině, a jiným jazykům.

Jak nám mohou internacionalismy pomoci ve výuce ?

V prvé řadě nám pomáhají v porozumění neznámému textu. I jazykový začátečník může odhadnout o čem se v textu píše, pokud se v něm vyskytnou slova, kterým rozumí – mezinárodní slova. Stejně tak nám internacionalismy usnadňují komunikaci v cizím jazyce. Např. když se chci zeptat v němčině „jaké máš koníčky?“ a nevzpomenu si na německý výraz *Steckenpferd*, mohu zkusit použít slovo, které znám z češtiny a to hobby. A ono to funguje, protože němčina používá mimo *das Steckenpferd* také *das Hobby*. Nebo mohu zkusit přidat ke kořenu sloves cizího původu koncovku *-ieren* a vzniknou německé varianty sloves (fotografovat, diskutovat, formulovat, kopírovat...).

Jak pracovat s textem, který obsahuje internacionalismy ?

Jako první úkol můžeme dát žákům, aby podtrhali v textu internacionalismy (slova cizího původu, která se jím zdají povědomá). Pak je možno ve skupinách nebo ve dvojicích diskutovat o významu cizího slova. Žáci mohou také vyhledávat význam slova ve slovnících nebo pátrat po původu slova v etymologických slovnících. Jako jeden z dalších úkolů může být vysvětlit slovo v cizím jazyce (u mladších žáků v mateřštině) nebo hledat ekvivalent v cizím jazyce. Dále je možno pokračovat v procvičování nově nabyté slovní zásoby internacionalismů stejným způsobem jako je tomu u běžné slovní zásoby, např. ve cvičeních typu: *Lückentext* (doplňování mezer), vyprávění s použitím internacionalismů (vymyslet příběh), *Zuordnung* (přiřazování: vysvětlení významu internacionalismů a jednotlivé internacionalismy), atd...

Jistě bychom našli další typy cvičení díky nimž bychom si mohli procvičit a upevnit slovní zásobu internacionalismů, např. cvičení na hledání rozdílů v pravopise a výslovnosti, popř. rozsahu významu internacionalismů v jednotlivých jazycích.

Hlavním úkolem ale je naučit děti využívat internacionalismy k jejich prospěchu, tedy aby jim byly nápomocné při procesu osvojování si jazyka.

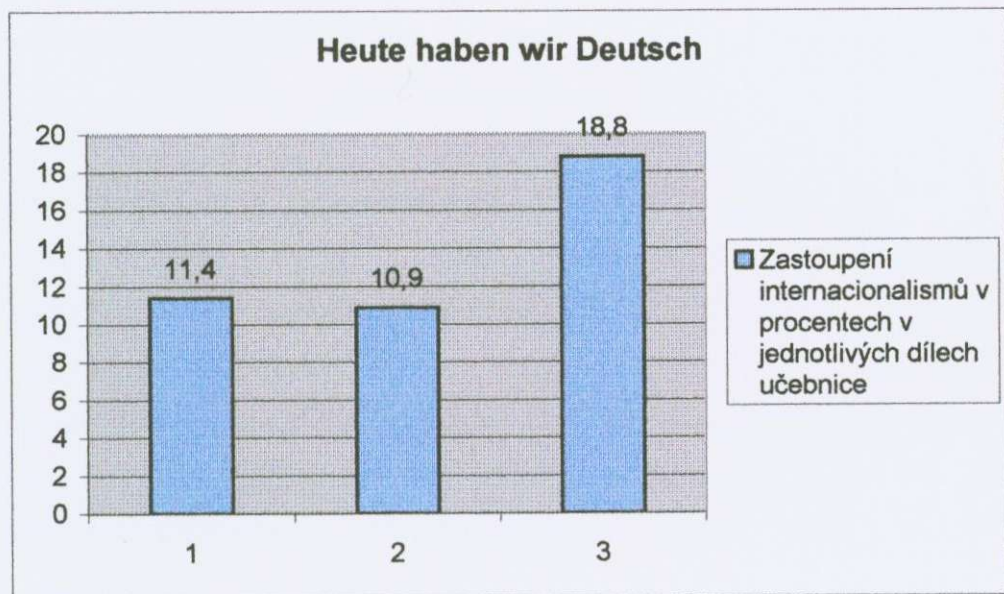
2.2.2. Výsledek analýzy čtyř různých učebnic němčiny z hlediska zastoupení internacionalismů a jeho grafické znázornění

K provedení analýzy jsem si vybrala čtyři učebnicové soubory: *Start mit Max*, *Heute haben wir Deutsch*, *Wer? Wie? Was?* a *Das Deutschmobil*. První dva soubory jsou české učebnice – mají české autory, zatímco učebnice *Wer? Wie? Was?* a *Das Deutschmobil* byly napsány v Německu německými autory a pak až licenčně vydány v České republice, popř. ČSFR. To byl jeden aspekt, na který jsem se chtěla později zaměřit – zda bude zastoupení internacionalismů v českých a německých učebnicích výrazně odlišné či nikoli.

Pak jsem přistoupila k samotné analýze učebnic. Vypsala jsem si všechny internacionalismy z každého dílu učebnice zvlášť a výsledný počet jsem vydělila počtem všech slovíček z každého dílu. V grafech, které budou následovat, jsou přehledně znázorněny výsledky v procentech pro každý díl učebnice.

A jaký je tedy výsledek analýzy? Ukázalo se, že zastoupení internacionalismů je podobné, ať už se jedná o české nebo německé učebnice. Výsledek se přibližně pohybuje mezi 11 – 19 %, to se alespoň týká dvou českých a jednoho německého učebnicového souboru. V poslední učebnici *Wer? Wie? Was?* byly procentuální výsledky o něco nižší než v předchozích učebnicích, ale pokud se týče počtu nalezených internacionalismů, předčil 2. a 3. díl učebnice všechny ostatní. Dále můžeme vypořádat, že v prvních a druhých dílech učebnic (na začátku a v polovině výuky němčiny) je zastoupení internacionalismů menší než v dílech třetích, tedy na konci výuky jazyka na ZŠ – výjimku opět tvoří učebnice *Wer? Wie? Was?*, kdy 2. díl učebnice předčil poslední díl počtem nalezených internacionalismů i procentuálním zastoupením. Výsledky z jednotlivých učebnic jsou zaznamenány v přehledné tabulce, kterou zde předkládám. Ta je pak následována grafy s procentuálním zastoupením internacionalismů v jednotlivých učebnicích.

Název učebnice	Internacionalismy	Celková slovní zásoba	Výsledek v %
Start mit Max 1	47	373	12,6
Start mit Max 2	60	413	14,5
Heute haben wir Deutsch 1	28	245	11,4
Heute haben wir Deutsch 2	28	257	10,9
Heute haben wir Deutsch 3	79	421	18,8
Wer? Wie? Was? 1	53	647	8,2
Wer? Wie? Was? 2	138	1305	10,6
Wer? Wie? Was? 3	128	1481	8,6
Das Deutschmobil 1	95	793	11,9
Das Deutschmobil 2	84	751	11,2
Das Deutschmobil 3	156	953	16,4

2.2.3. Falsche Freunde v českoněmeckém kontextu

Termín „falsche Freunde“ již byl vymezen výše v textu.

Tato kapitola by měla být věnována slovům, které čeští uživatelé německého jazyka používají v domněnku, že je to tak správně, ale u německého rodilého mluvčího vede jejich užití k menším i větším obtížím v porozumění.

Než se ale začnu věnovat jednotlivým slovům působícím potíže, chtěla bych ještě část kapitoly věnovat germanismům, které jsou ve slovní zásobě češtiny hojně zastoupeny díky hospodářským, politickým i kulturním stykům obou zemí již od nejstarších dob. Není tedy divu, že slovní zásoba češtiny byla obohacena o četné výrazy německého původu.

Při běžném používání češtiny používáme často slova, aniž bychom si uvědomovali, že nejsou původem česká. Teprve při bližším zkoumání slovní zásoby nebo při osvojování si cizího jazyka, v tomto případě němčiny, můžeme zjistit, že některá slova jsou si podobná, podobně se vyslovují nebo píší. Až v tomto momentu nás většinou napadne, že mohla být převzata z němčiny, popř. z češtiny.

Zvědavý učící se možná začne pátrat po původu takových slov. I já bych chtěla na ukázkou pátrat po původu alespoň několika germanismů, neboť se můžeme dozvědět zajímavé věci ozřejmující původ i význam slova a jiné. Jako příklady jsem si vybrala pět slov pocházejících z německého jazyka. Jsou to **fotr**, **štos**, **špitál**, **flastr** a **špicl** a můžeme je zároveň řadit ke skupině slov zvaných „falsche Freunde“, neboť nepatří do spisovné češtiny. Teď už zbývá pouze zmínit literaturu, z které jsem čerpala: Stručný etymologický slovník jazyka českého autorů Holuba a Lyera (1978) a Německo-český slovník Františka Widimského (1970).

fotr

- toto slovo je převzato z německého slova *r Vater* (Holub – Lyr, s. 173)
- význam slova v němčině je otec (Widimský, s. 863), stejný význam je i v češtině, ale v češtině považujeme slovo *fotr* za vulgární
- obě dvě slova se shodují i v rodě – rod mužský
- co se týče fonologické stavby, došlo zde k určitým změnám; německé dlouhé a se změnilo v češtině na krátké o (v některých německých nářečích se blíží dlouhé a dlouhému o → čeština to tedy převzala v nespisovné podobě z nářečí a pro lehké

výslovnost se změnilo dlouhé o v krátké); dále došlo k vypuštění redukované hlásky ve slově r Vater, protože čeština redukované hlásky nemá a není je schopna vyjádřit

štos

- toto slovo je převzaté z německého r Stoß (Holub – Lyrer, s. 473)
- v němčině má slovo der Stoß podstatně více významů než v češtině: rána, úder, ráz, náraz, styk, spára, hromada, halda, hranice, kopnutí, trhnutí (Widimský, s. 761)
- v češtině používáme slovo štos pouze ve významu hromada, halda
- český i německý výraz se vyskytuje v rodě mužském
- fonologická stavba germanismu je stejná s jeho výchozím německým slovem, změnila se ale délka samohlásky: dlouhé o na krátké

špitál

- toto slovo bylo převzato z německého slova s Spital (Holub – Lyrer, s. 471)
- v němčině toto slovo znamená nemocnici či útulek pro přestárlé (Widimský, s. 738)
- v češtině užíváme slovo špitál pouze pro nemocnici
- můžeme zde zaznamenat změnu v rodě: v němčině s Spital → střední rod, v češtině je špitál rodu mužského
- hlásková stavba obou slov je stejná

flastr

- tento germanismus byl převzat z německého slova s Pflaster (Holub – Lyrer, s. 169)
- v němčině slovo das Pflaster má dva významy: dlažba, náplast (Widimský, s. 604)
- v češtině má slovo flastr zúžený význam: znamená pouze náplast
- došlo ke změně v rodech: z německého středního rodu → mužský rod v češtině
- fonologická stavba: dochází ke zjednodušení německého spojení dvou hlásek pf na hlásku f v češtině, protože se v češtině spojení pf nevyskytuje a také proto, že se spojení těchto dvou hlásek (pf) těžko vyslovuje
- dochází k vypuštění redukované samohlásky ve slově Pflaster, protože ji v češtině nemáme a tudíž ji neumíme vyjádřit

špicl

- tento germanismus byl převzat z německého slova r Spitzel (Holub – Lyrer, s. 471)

- význam slova v němčině je vyzvědač, tajný (Widimský, s. 738); tentýž význam má i slovo špicl v češtině, zároveň znamená i druh psa (v němčině se druh psa řekne Spitz)
- obě dvě slova jsou v rodě mužském
- fonologická stavba je stejná, došlo akorát k vypuštění nepřízvučné samohlásky v německém slově Spitzel, protože ji v češtině nemáme

Dohledání původu a významu slov může být pro učící se jednak zajímavé, a také jim to může pomoci k zapamatování slov i k jejich vybavení.

Učící se si mohou vytvářet slovník germanismů, doplněný o zajímavosti vztahující se k jednotlivým slovům. V příloze této diplomové práce uvádím přehled slov německého původu ve slovní zásobě českého jazyka podle Českého etymologického slovníku Jiřího Rejzka. Myslím, že by mohl být zajímavý i užitečný pro všechny (hlavně laiky), kteří se zajímají o německý jazyk a původ slov. Přehled sice neobsahuje podrobné informace ke každému slovu, to nebylo mým cílem – od toho jsou etymologické slovníky. Šlo mi spíše o to, udělat sondu do slovní zásoby českého jazyka a zjistit kolik a jaká slova mají svůj původ v jazyce našich sousedů. Z více než 11 000 základních hesel mělo svůj původ v německém jazyce nebo bylo z němčiny přejato 2247 pojmů, což je přibližně 20% slovní zásoby češtiny.

V následujícím přehledu jsou uvedena slova, která čeští či němečtí mluvčí mohou chápat odlišně a proto je používají v jiných jazykových situacích. Pokud by je použili v situaci jako jsou zvyklí z domova na návštěvě u svých sousedů, může vzniknout nepochopení. (Hunold, Cizí jazyky, 97-98/5-6, s.97 - 98, 97-98/7-8, s. 131 - 132, 98-99/1-2, s.15-16)

dobrý den – Guten Tag!

Den začíná v Česku velmi brzy. V Německu se říká až do zhruba 11 hodin dopoledne „Guten Morgen!“. Toto platí ve všech oblastech – tedy nejenom privátně, ale také na úřadech, ve škole atd. „Dobré ráno!“ je v Česku omezeno spíše jen na domácí prostředí. To platí i u

dobrý večer. Dobrý večer si přejí v Německu, když je tma nebo když se začne stmívat. To může být v zimě již okolo čtvrté hodiny odpoledne. V sedm hodin večer se zdraví

v němčině již v každém případě „Guten Abend“ - v češtině je to naproti tomu ještě velmi často „dobrý den.“

Oba dva nyní jmenované případy, nevedou k zmatení, jsou pouze pro německého rodilého mluvčího nezvyklé, tzn. nápadné. K nedorozumění vede ale použití pojmů

studovat, student

Student je v němčině ten, kdo studuje na universitě, vysoké škole nebo vyšší odborné škole. Pouze studium na jednom z těchto zařízení opravňuje k užívání „titulu“ *Student*. Být studentem je něco jako vyznamenání: Tato slečna, tento mladý pán udělali přinejmenším už jednou maturitu.

České užití slova *student* nebo *studovat* pro žáky gymnázia není v němčině již více obvyklé (objevuje se ještě u bavorského spisovatele Ludwiga Thomy na konci 19. století). Dnes vyvolá u německého rodilého mluvčího špatnou asociaci. Člověku se vybaví na mysli asi dvacetiletý mladý člověk – ve skutečnosti je ale řeč o čtrnáctiletém.

babička

Co jsi dělal o víkendu? – Byl jsem u babičky.

Když jsou žáci na základní škole tázáni, co dělali o víkendu, často odpoví, že byli u babičky.

Pokud by tuto odpověď dostal rodilý mluvčí němčiny, mohl by se pak rozvinout následující dialog: „Ach, dědeček už je mrtvý?“ - „Ne, ještě žije.“ - „Ehm... Prarodiče jsou rozvedení?“ - „Ne.“ - „Dědeček tedy nebyl minulý víkend doma?“ - „Byl, samozřejmě.“ - „Byl jsi tedy u prarodičů?“ - „Ano.“

Jak je zřejmé z tohoto dialogu, vede návštěva u babičky k špatnému porozumění. Správný překlad věty „Byl jsem u babičky“ do němčiny musí v každém případě být: „Ich war bei Oma und Opa“ nebo „Ich war bei den Großeltern.“

maminka, špatně překládána jako „Mutti“

Působí to směšně až trapně, když dospělý člověk mluví před cizími lidmi o své „Mutti.“

Někdy v pubertě přestávají mladí lidé používat toto (dětinské) slovo a říkají „Mutter.“ Pokud mluví v Německu nějaký dospělý před jinými o své „Mutti“, pak má buď maminkovský komplex nebo neovládá správně jazyk. V každém případě se mu budou uvnitř posmívat. To platí ostatně i pro

tatínek – Papa oder Vati

V němčině má člověk zcela jednoduše otce (einen Vater.) Také větší děti mluví mezi sebou o své matce a otcovi (von ihrer Mutter oder ihrem Vater). Nemá to nic společného s chybějícím respektem k nim – prostě se to tak používá. V českých učebnicích by se měla maminka překládat zcela prostě pojmem „Mutter“ a ne „Mutti“. V německých učebnicích (Das Deutschmobil či Wer Wie Was) mluví ostatně německé děti vždy o své „Mutter“ nebo svém „Vater“ – nikdy o své „Mutti“ nebo svém „Vati.“

lidé – Leute nebo Menschen?

Užití není zcela jednoduché, protože tyto pojmy nejsou úplně jasně ohraničeny. Je to záležitost jazykového citu. Když jsme na pochybách, měli bychom vždy použít Leute místo Menschen. Leute může být v 90% případů správně, zatímco použití Menschen je v 90% případů chybné.

Mensch označuje spíše individuum, jako např. „Bůh stvořil člověka“ nebo „Také on byl jenom člověk jako každý druhý.“ Při letecké katastrofě přišlo o život deset lidí.“ – když použijeme v této větě Menschen, znamená to, že za každou smrtí je osud jednotlivce. Pokud použijeme Leute, pak by byla výpověď všeobecnější, ne tak osudová.

konkurs – die Stellenausschreibung

„Wir hatten an der Universität einen Konkurs.“ Německý rodilý mluvčí myslí hned na to, že je universita na mizině, vláda škrtnla všechny prostředky, vysokoškolští učitelé jsou na ulici bez práce a platu, budovy university jsou prodávány v dražbě ...*Konkurs* znamená totiž v němčině bankrot.

brigáda – ne *die Brigade*

Mnoho Čechů chodí na brigádu, aby si zvýšili svůj příjem, především mladí lidé, kteří si chtějí vylepšit své kapesné. Slovo „Brigade“ patří k docela ošemetným zrádným slovům, protože si pod ním v němčině nemůže člověk nic představit, alespoň ne v této spojitosti. Německy „Brigade“ znamená větší vojenskou jednotku, je to tedy vojenský pojem. Česká věta „Mám brigádu / Jsem na brigádě“ by se do němčiny mohla přeložit např. „Ich habe eine Nebenbeschäftigung“ nebo „ich habe einen Ferienjob“ nebo „in meiner Freizeit arbeite ich als...“ atd. .

rodinný dům – ne *das Familienhaus*

Když český mluvčí chce německy vyjádřit, že bydlí v rodinném domě, často k tomu použije nesprávný výraz „das Familienhaus“. Německy je to sice špatně, ale nevede to k nedorozumění, protože si německý rodilý mluvčí dovede pod tím něco představit. Správně by se mělo říci: „Wir wohnen in einem Einfamilienhaus.“ Pokud by v domě bydlely dvě rodiny, byl by to ein Zweifamilienhaus atd. . V této souvislosti je možné zmínit, že **panelák** se může překládat např. slovem **Plattenbau**.

rekvalifikace – ne *die Requalifikation*

Ne vždy lze přenést český výraz do němčiny, jako třeba v tomto případě. Pokud si člověk chce udělat rekvalifikaci, vhodná slova, která se dají použít v němčině jsou např. *Umschulungsmaßnahme* mitmachen nebo umschulen, popř. *sich umschulen lassen*.

tady a tam – *hier und da*

České „Jsem tady“ se správně do němčiny přeloží „Ich bin da.“ Slovo *hier* je v němčině ošemetné. Označuje vždycky to, kam právě ukazuji prstem. Což může být da (tady) i dort (tam). Tak se např. člověk v německé restauraci může ptát, kde jsou toalety a ukazovat rukou určitým směrem a říci: „Sind hier die Toiletten?“ Naproti tomu v české restauraci se člověk nemůže ptát: „Záchod je tady?“ Číšník by určitě odpověděl: „Ne, tam.“

potřebovat něco – *etwas brauchen* x *etwas müssen*

Věta „Er braucht noch etwas verdienen“ se dá stěží porozumět. Správně by tato věta zněla: Er muss noch etwas verdienen. Pouze v negativních výpovědích se říká : Er braucht nichts mehr zu verdienen“ místo „er muss nichts mehr verdienen.“ Kladná výpověď musí být vždy vytvořena pomocí „müssen.“ Tedy: Er muss kommen aber du brauchst nicht zu kommen.

dát – *geben*

V němčině se dává vždycky někomu něco. Např. Er gibt mir ein Buch, ich gebe ihm einen Tip atd. Ale otázka v restauraci Was geben Sie sich? (Co si dáte?) je nesrozumitelná. „Dej to na stůl“ se rovněž nemůže přeložit pomocí geben, ale pouze pomocí legen: „Leg es auf den Tisch.“

Další slova, která mohou vést k nedorozumění:

diplom

V němčině se používá slovo *Diplom*, když se jedná o vysokoškolský diplom. Jinak se používá *Urkunde*.

promoce

Do němčiny se překládá jako *die Exmatrikulation*. *Die Promotion* se užívá ve významu udělení doktorské hodnosti.

pralinky

V českém kontextu jsou pralinky bonbóny plněné alkoholem, zatímco *Pralinen* jsou v německém prostředí čokoládové bonbóny.

internát

Ubytování pro středoškolské studenty *das Internat* může v německém prostředí označovat i ubytování pro vysokoškoláky.

inženýr

Český inženýr odpovídá německému *der Diplomingenieur*, zatímco *der Ingenieur* je označení pro absolventa vyšší průmyslové školy.

legitimace

Ve smyslu průkaz se používá slovo *der Ausweis*, spíše než *Legitimation*.

deskriptiva

Deskriptivní geometrie se překládá do němčiny jako *die darstellende Geometrie*.

demilitarizace

Demilitarizace se do němčiny správně překládá jako *die Entmilitarisierung*.

Za *falsche Freunde* považujeme i slova s jiným stylovým zabarvením. V češtině jsou to většinou slova s negativním zabarvením, používaná v nespisovné češtině. Např.:

flaška – e Flasche

ksicht – s Gesicht

kšeft – s Geschäft

dekl – r Deckel

apatyka – e Apothekeatd.

Tato kapitola se zabývala odchylným použitím slovní zásoby češtiny a němčiny.

K nedorozuměním tedy dochází:

- když se analogicky použije slovo, které má ve vlastním jazyce jiný význam než v jazyce mateřském
- díky překladovým chybám

Překladové chyby vznikají především tehdy, když mluvčí překládá z češtiny do němčiny slovo od slova. Např. Jak se máš? se německy neřekne *Wie hast Du Dich?* Je tedy třeba dávat si pozor na doslovné překlady. (Hunold , CJ 98/99, č. 1-2, s. 15)

3.1. Rozbor učebnic z hlediska obsahu internacionalismů

3.1.1. Start mit Max 1

aktiv	e Lampe	r Tipp
r April	s Lego	s Training
r August		
	e Mama	r Walkman
beige	r Mai	
r Block	e Maske	
	minus	
r Computer		
	null	
s Domino	r November	
r Dezember		
	r Oktober	
e Familie		
r Februar	r Papa	
r Fussball	r Papagai	
fotografieren	e Party	
	plus	
e Gitarre	prima	
	r Prinz	
s Interview	e Prinzessin	
e Idee	r Pudding	
	r Pullover	
r Januar		
	sportlich	
r Kalender	surfen	
e Karte	sympatisch	
e Kassette		
s Klavier	s Telefon	
	s Tennis	
	s Theater	

3.1.2. Start mit Max 2 Deutsch – 1. Teil

s Auto	r Kakao	r Sportklub
	r Kapitän	s Stadion
r Basketball	e Kasse	r Supermarkt
e Biologie	s Kilo	
e Bluse	s Kino	s Taxi
e Brille	s Konzert	s Theater
r Bus	r Kosmos	e Toilette
		r Tourist
s,e Cola	e Lokomotive	e Touristin
r Computer		r Traktor
	e Marmelade	r Trolleybus
s Diktat	e Mathematik	
e Disco	e Metro	r Volleyball
	e Minute	
e Farm	e Musik	r Zoopark
e Firma		r Zucker
e Flasche	e Natur	
s Fotografieren		
	r Overall	
e Garage		
e Garderobe	r Park	
	e Perle	
e Hitze	e Pizzeria	
s Hotel	e Polizei	
interessant	r Schal	
	schick	
e Jeans	e Schokolade	
s,r Jogurt	e Shorts	
	s Skateboard	
r Kaffee	e Sport	

3.1.3. Heute haben wir Deutsch – 1. díl

s Auto

s Radio

s Baby

s Schach

r Bus

r Sport

s Diktat

s Telefon

telefonieren

e Familie

s Tennis

s Foto

r Fotoapparat

fotografieren

r Fussball

e Idee

e Kassette

s Klavier

kontrollieren

e Mama

e Mathematik

minus

e Musik

null

r Papa

r Papagei

plus

prima

3.1.4. Heute haben wir Deutsch – 2. díl

e Adresse

r Sportklub

r Anorak

e Tablette

e Banane

e Toilette

e Bluse

tranieren

s,r Gulasch

e Vase

s Gymnasium

e Waffeln

s Hotel

r Zucker

e Jeans

r Kakao

s Kilo

komisch

e Marmelade

e Metro

s Museum

e Natur

s Paar

s Plakat

r Pudding

s Regal

r Salat

e Spaghetti

3.1.5. Heute haben wir Deutsch – 3. dfl

r Alarm	r Krimi	s Theater
r April		
r August	r Mai	s Zentrum
	r, s Meter	
s Balett	e Minute	Wer will mehr wissen?
e Bank		s Autogramm
s, r Bonbon	s Nationaltheater	s Benzin
	nervös	r Blinker
s Café	r November	r Block
		r Campingplatz
e Dame	r Oktober	r Caravan
r Dezember	e Oper	e Cola
e Disco		r Dokumentarfilm
	s Papier	funktionieren
r Februar	r Park	r Horror
r Film	parken	intelligent
r Filmstar	r Parkplatz	r Jazz
	e Pause	r Kaffee
e Galerie	e Polizei	e Komödie
e Garderobe	r Polizist	e Limonade
	s Problem	r Motor
interessant	s Programm	e Orchestermusik
		r Pop
r Januar	s Rezept	s Porträt
r Juli	s Rockkonzert	e Rockmusik
r Juni	e Rockmusik	r Science-fiction-Film
	r Rucksack	sympatisch
r Karneval		tanken
e Karotte	e Schokolade	e Tanzmusik
e Karte	r September	r Tomatensalat
e Kasse	e Sirene	r Tourist
s Kino		
s Konzert	s Taxi	

3.1.6. Wer? Wie? Was? – 1. dıl

r Anorak	s Lama	r Text
r April	e Lampe	r Tiger
r August		
s Auto	r Mai	s Ventil
	Mama	
r Block	r März	s Zebra
e Bluse	minus	
Bravo!	s Moment	
	e Musik	
r Dezember		
r Dialog	r November	
	null	
e Familie		
r Februar	October	
r Fußball	r Offizier	
	orange	
gratulieren		
	s Papier	
s Hobby	s Pflaster	
	plus	
e Idee	e Polizei	
s Interview	prima	
	r Pullover	
r Januar		
r Juli	r Roboter	
r Juni		
	r Schal	
e Kasette	r September	
s Klavier	r Sport	
e Krawatte	e Szene	
s Krokodil		
	s Telefon	
	telefonieren	

3.1.7. Wer? Wie? Was? – 2. díl

e Adresse	r Fotograf	r Karneval
e Antenne	r Fußball	e Karte
r Appetit		e Kasette
r April	e Garderobe	s Ketchup
r Araber	s Gesicht	s Kino
r August	e Giraffe	r Kiosk
s Auto	e Gitarre	s Klavier
r Automechaniker		komisch
	Hallo!	e Korrespondenz
r Bagger	r Hamburger	korrigieren
r Basketball	e Harfe	e Krawatte
e Biologie	r Hit	r Krimi
e Bluse	s Hobby	s Krokodil
boxen	s r Hockey	
r Boxer	s Hotel	e Lampe
r Bus		e Limo(nade)
	e Idee	e Lokomotive
r Cheeseburger	r Indianer	
r Chef	r Ingenieur	r Mai
China	s Interview	malen
r Clown	e Italienerin	e Mannschaft
r Computer		e Mark
	r Januar	r März
r Detektiv	s/r Joghurt	e Maschine
r Dezember	s Judo	e Mathematik
r Dom	r Juli	r Meter
e Dose	r Juni	r Mexikaner
		e Minute
e Fabrik	r Kaffee	r Moment
e Familie	r Kakao	s Museum
r Februar	r Kaktus	e Musik
r Film	s Känguruh	r Musikant
s Foto	s Karate	

normal	r Start
r November	stricken
e Null	surfen
r October	tanzen
s Papier	e Tapete
r Park	s Taxi
e Pause	telefonieren
Physik	s Tennis
picknicken	e Terrasse
s Plastik	r Text
r Platz	s Thermometer
r Polizist	r Tourist
e Pommes frites	tranieren
prima	s Training
s Problem	r Traktor
s Programm	e Trompete
puzzeln	e Universität
s Quiz	r Walkman
s Radio	s WC
s Regal	r Western
r Reporter	s Zebra
r Rock 'n Roll	r Zement
r Sack	r Zoo
s Schach	r Zucker
r Schal	
e Schokolade	
r September	
s Skateboard	
r Sport	

3.1.8. Wer? Wie? Was? – 3. dfl

aktuell	exportieren	marchieren
e Allee		e Marmelade
s Aluminium	e Figur	s Marzipan
e Apotheke		e Masse
r Astronaut	e Galerie	r Millimeter
e Attraktion	e Gruppe	r Minigolf
r Autobus	e Gymnastik	s Modell
r Automat		e Muschel
r Automechaniker	r Hockey	musizieren
s Autoradio		
	e Information	e Natur
r Bagger	interviewen	s Nougat
r Balkon		
e Bank	s Kamel	operieren
e Batterie	r Kanal	r Optimist
e Biologie	r Kapitän	organisieren
bravo	e Kasse	
e Brosche	s Kilogramm	paddeln
	r Kollege	r Papiercontainer
r Camping	komplett	r Pastor
e Chefredakteurin	komponieren	e Petroleumlampe
circa	r Kompost	r Pianist
r Comic	s Konditionstraining	r Pilot
	kontrollieren	e Pistole
e Demokratie	e Krawatte	e Pizza
r Diamant	r Krimi	planen
diktieren	s Kulturzentrum	r Polizist
direkt		s Portemonnaie
e Disco	s Lametta	s Portrait
diskutieren	e Lawine	s Produkt
	e LP	e Produktion
elektrisch		programmieren
e Energie	e Mama	s Projekt

r Prospekt	testen
r Redakteur	r Tourismus
e Reklame	Triathlon
e Reportage	e Trompete
s Restaurant	e Vase
s Rezept	r Veteran
e Rosine	r Vokal
r Rucksack	r Volleyball
r Sack	r Windsurfing
e Salami	s Zentrum
r Salat	e Zigarre
e Sauna	r Zirkus
schick	r Zylinder
Scrabbel	
e Sekretärin	
e Sekunde	
s Shampoo	
r Sherry	
s Solarium	
e Sorte	
e Spezialität	
r Sport	
s Stadion	
r Stress	
e Stropfe	
super	
r Supermarkt	
r Tanker	
s Taxi	
e Technik	
e Tennishalle	

3.1.9. Das Deutschmobil – 1. dñl

Afrika	e Idee	minus
Amerika	Indien	r Mixer
r Anorak	Italien	e Musik
r Appetit		s Musikinstrument
r April	r Januar	
r Artist	r/s Joghurt	r November
Asien	r Juli	e Nudel
r August	r Juni	
Australien		r Oktober
s Auto	r Kaffee	orange
	r Kakao	
r Balkon	r Kalender	s Papier
e Biologie	s Kamel	e Party
r Block	s Känguruh	e Pause
	r Karneval	e Pension
r Clown	e Kassette	s Pflaster
	r/s Keks	phantastisch
r Dezember	s Kilo	r Platz
e Diät	komisch	plus
r Direktor	s Krokodil	prima
r Doktor		s Programm
	e Lampe	r Pullover
Europa	r Leopard	
	e Limo	s Radio
e Familie	e Limonade	s Regal
r Februar	r Liter	s Restaurant
r Flamingo		s Rezept
e Flasche	r Mai	r Roboter
r Fußball	e Marmelade	
	r März	r Salat
e Giraffe	e Mathematik	e Sandale
	e Medizin	r Schach
Hallo!	r Meter	e Schokolade

r September **Deutschmobil – 2. Aufl.**

r Sport

r Aquarell

tanzen

s Telefon

e Terrasse

r Tiger **riten**

e Tomate

s Baby

s Zebra

r Zentimeter

r Zirkus

r Zoo **in**

r Zucker

r Bungalow

r Bus

r Campingplatz

r Comic

r Computer

e Dame

e Dase

r Film

e Fligo

r Fleck

s Foto

r Fotospinnat

e Fußballmannschaft

r Fußballplatz

s Fußballstadion

r Gang

e Handcrafe

e Gitarre

r Hobby

r Indigier

interessant

s Interview

e Kalamo

r Kapitan

e Kasse

r Kassettenrecorder

r Keks

s Kino

s Klavier

s Kostüm

r Krümi

r Kura

s Lanza

r Laptop

e Linie

e Mannseinf

s Metall

s Moped

r Motor

s Museum

e Nano

r Park

parken

r Pilot

r Pinat

r Pizza

r Plan

e Polizist

e Post

r Prinz

e Prinzessin

r Reporter

r Sack

e Sensation

s Skelett

r Speck

e Sporthalle

r Sportplatz

r Supermano

tanzen

telefonieren

s Theater

r Thema

e Toilette

r Tourist

r Tanker

transportieren

e Trompete

r Volleyball

r Wein

3.1.10. Das Deutschmobil – 2. díl

Ägypten	e Garderobe	parken
r Alarm	e Gitarre	r Pilot
e Allee		r Pirat
Alpen	s Hobby	e Pizza
e Apotheke		r Plan
s Aquarium	r Indianer	e Polizei
	interessant	e Post
s Baby	s Interview	r Prinz
e Banane		e Prinzessin
e Bank	e Kabine	
s Benzin	r Kapitän	r Reporter
e Beton	e Kasse	
s Bonbon	r Kassettenrecorder	r Sack
r Bungalow	r Keks	e Sensation
r Bus	s Kino	s Skelett
	s Klavier	r Speck
r Campingplatz	s Kostüm	e Sporthalle
r Comic	r Krimi	r Sportplatz
r Computer	r Kurs	r Supermann
e Dame	s Lama	tanken
e Dose	r Leguan	telefonieren
	e Linie	s Theater
r Film		s Thema
e Figur	e Mannschaft	e Toilette
r Fleck	s Metall	r Tourist
s Foto	s Moped	r Traktor
r Fotoapparat	r Motor	transportieren
e Fußballmannschaft	s Museum	e Trompete
r Fußballplatz		
s Fußballstadion	e Note	r Volleyball
r Gang	r Park	r Wein

r Wikinger Deutschmobil – 3. Aufl.

e Adresse	filmen	e Kosmetikerin
s Zentrum	s Fotomodell	e Kulisse
amerikanisch	funktionieren	r Manager
n Apparat	r General	r Maci
r Archäologe	s Germane	e Maschine
e Adresse	germanisch	s Material
r Artikel		mathematisch
r Astronaut	1./s Hektar	mechanisch
r Baron	e Fläker-Diktatur	s Medikament
e Batterie	Holland	Mesopotamien
		e Methode
China	e Exaktrie	s Mikrofon
r Computer	r Informationsiker	s Mikroskop
r Garmenferkur	informationell	e Million
r Cowboy	r Ingenieur	e Million
	e Intelligenz	e Mode
s Diktat	sich interessieren	r Monat
diskutieren		e Muschel
r Dreht	r Journalist	r Musiker
		s Mythologie
s Echo	s Kabel	
r Elektriker	e Kaffeemaschine	r Nationalmannschaft
e Elektrizität	r Kameramann	r Nationalpark
elektronisch	r Karton	e Natur
r Experte	e Katastrophe	
	r Kilometer	r Offizier
filmen	s Klima	r Orient
s Filmfestival	e Komödie	sich orientieren
e Filmmusik	s Kompliment	
r Filmtat	r Komposita	e Panik
e Filmstunde	sich konzentrieren	r Partner
s Filmteam	s Konzent	physikalisch

3.1.11. Das Deutschmobil – 3. dfl

e Adresse	filtern	e Kosmetikerin
aggressiv	s Fotomodell	e Kulisse
amerikanisch	funktionieren	
r Apparat		r Manager
r Archäologe	r General	r Mars
e Armee	r Germane	e Maschine
r Artikel	germanisch	s Material
r Astronaut		mathematisch
	r / s Hektar	mechanisch
r Baron	e Hitler-Diktatur	s Medikament
e Batterie	Holland	Mesopotamien
		e Methode
China	e Industrie	s Mikrofon
r Computer	r Informatiker	s Mikroskop
r Computerkurs	informieren	e Milliarde
r Cowboy	r Ingenieur	e Million
	e Intelligenz	e Mode
s Diktat	sich interessieren	r Moment
diskutieren		e Muschel
r Draht	r Journalist	r Musiker
		e Mythologie
s Echo	s Kabel	
r Elektriker	e Kaffeemaschine	e Nationalmannschaft
e Elektrizität	r Kameramann	r Nationalpark
elektronisch	r Karton	e Natur
r Experte	e Katastrophe	
	r Kilometer	r Offizier
filmen	s Klima	r Orient
s Filmfestival	e Komödie	sich orientieren
e Filmmusik	s Kompliment	
r Filmstar	r Komponist	e Panik
e Filmszene	sich konzentrieren	r Partner
s Filmteam	s Konzert	physikalisch

r Physiker	r Spinat	r Videofilm
s Picknick	sportlich	e Videokamera
r Pilot	s Spray	e Videothek
e Pistole	e Station	r Vulkan
planen	r Stress	r Planet
	e Strophe	
s Plastik	e Studentin	s Watt
r Polizist	studieren	e Welle
e Portion	s Studio	
praktisch	s Studium	r Zentimeter
e Prärie	e Symphonie	r Zeppelin
e Praxis	s System	
s Problem		
e Produktion	r Tank	
r Produzent	e Technik	
produzieren	r Techniker	
s Programm	technisch	
s Prozent	e Temperatur	
	r Test	
s Radar	e Testperson	
e Rakete	r Text	
reagieren	r Tip	
s Recycling-Papier	r Titel	
r Regisseur	r Ton	
e Rolle	total	
r Roman	e Tour de France	
r Rucksack	r Trick	
russisch	r Trickspecialist	
	typisch	
r Saal	e Uniform	
schick	e Universität	
e Sekunde		
servieren	e Vase	
r Skandal		

3.2. Přehled slov německého původu ve slovní zásobě českého jazyka podle Českého etymologického slovníku

V následující příloze jsou uvedena všechna slova, která byla převzata do češtiny z německého jazyka (ať už to bylo v jakékoli vývojové fázi jazyka) nebo byla podle vzoru německých slov v češtině utvořena. U některých hesel se uvádí, že byla převzata z *moderních evropských jazyků* a v závorce následují např. německé, francouzské, anglické či jiné podoby slov, z kterých mohla být česká podoba odvozena. U jiných slov např.: *princip, reportáž, strofa* atd. je uvedeno, že byla převzata z latiny, francouzštiny i dalších jazyků, ale v závorce se dodává, že to případně mohlo být i z německého jazyka. Tato slova také zařazuji do následujícího přehledu, uvádím je ale v rovných závorkách, stejně jako hesla, u kterých autor jasně nespecifikuje, z kterého moderního jazyka bylo slovo přejato.

Pokud se vyskytne slovo mající více významů a každý význam má původ v jiném jazyce, uvádím do přehledu pouze slovo, které bylo převzato z němčiny, s identifikačním číslem shodným s označením ve slovníku. U slov méně známých či významově nejednoznačných je dále stručně objasněn základní význam, stejně jako tomu je ve slovníku. Z úsporným důvodů dále již nespecifikuji, z jaké vývojové fáze němčiny bylo slovo přejato, ani jakým předchozím vývojem procházelo. To si může čtenář v případě zájmu dohledat sám ve zmiňovaném etymologickém slovníku. Za stěžejní ukazatel při sestavování přehledu jsem brala fakt, z jakého jazyka se dané slovo do češtiny dostalo. Nezajímá mě jeho další původ.

Pokud není slovo stylově neutrální, uvádím jeho stylovou charakteristiku např.: *ob.* - *obecně české*, *slang.* - *slangové*, *zast.* - *zastaralé*, *vulg.* - *vulgární*, *expr.* - *expresivní*, *nář.* - *nářeční*, *kniž.* - *knižní* apod.. U neplnovýznamových slovních druhů (např. citoslovcí atd.) a příslovcí je označena také slovnědruhov^á příslušnost.

A

abiturient student střední školy krátce před maturitou a po ní, **ablaut** střída, **abnormální**, **abonent** předplatitel, **abstraktní** pomyslný, pojmový, nezobrazující, **admirál**, **agent** jednatel, zástupce; špión, **agronom** zemědělský odborník, **achát** polodrahokam chalcedon, **ajnclík** ob. místnost pro jednu osobu, **ajznboňák** ob. železničář, **akcie** cenný papír představující podíl na majetku, **aklimatizovat (se)** přizpůsobovat se klimatu, **akné** trudovitost pleti, **akorát** přísł., **akribie** vědecká přesnost,

akvadukt vodovod, **akvizice** získaná věc či osoba, **alarm**, **album**, **alej**, **alkovna** přístěnek bez oken, **almanach** ročenka, **almužna**, **alpaka** umělé stříbro, **altán**, **amortizovat** odepisovat (dluh), **ančovička** sardel obecná, **anýz** aromatická bylina, **apartní** slušivý, zvláště elegantní, **apatyka** zast. lékárna, **apetyt/apetýt** ob. chuť, **arabeska** (arabský) ornament, krátká povídka, **aréna** prostor pro zápasy, představení apod., **arest** zast. ob. vězení, **archa** biblická Noemova loď; posvátná schránka s deskami Desatera, **archaismus** zastaralý jev, **archeologie** věda zkoumající pozůstatky minulosti, **architekt** navrhovatel staveb, **arkebuza** hákovnice, **arkýř** krytý výstupek s okny, **artikl** zboží, **artilerie** zast. dělostřelectvo, **arzenál** zbrojnice, sklad, **asanovat** upravovat zdravotně závadný prostor, **aspirin** lék proti teplotě a bolesti, **atentát**, **atlas** ² hladká látka z hedvábné příze, **aukce** dražba, **aušus** ob. zmetek, **autostop**, **avízo** návštěví, oznámení, **azyl** útočiště

B

***bach** (*dávat bacha*) dávat pozor, **bachyně** samice vepře divokého, **bajonet** bodák, **bál** hov. ples, **balada** kratší báseň či píseň pochmurného obsahu, **balast** zátěž, přítěž, **baldachýn** ozdobná látková střecha, **baldrián** kozlík lékařský, **balet**, **balík** ¹, **balkon**, **balon**, **bambus** tropická rostlina s dřevnatými stébly, **banální** všední, triviální, **banán**, **banda**, **bankrot** finanční krach, **barák**, **bard** básník jako mluvčí určité skupiny, lidový pěvec, **barchet** hrubá bavlněná látka, **barikáda** narychlo vybudovaný obranný zátaras, **bárka** loďka, **/baroko/** umělecký sloh 17.-18. st., **baron** šlechtický titul, **barvínek** druh rostliny, brčál, **bas** hluboký mužský hlas, hluboký tón, **basa** hudební nástroj; přepravka na lahve apod., **bastard** hanl. levoboček, kříženec, zrůda, **batalion** zast. prapor (vojenská jednotka), **bavlna**, **bazalt** čedič, **bazar** orientální trh; obchod s použitým zbožím, **báze** základna, **bazírovat** ob. přikládat něčemu zásadní význam, **bažant**, **bedekr** knižní turistický průvodce, **beletrie** krásná literatura, **berla**, **betl** žebrák (v mariáši), **bíbr** zast. hov. bradka, **biedermeier** měšťácký umělecký styl (1. pol.19.stol.), **biflovat (se)** slang. učit se nazpaměť, **balance** přehled výsledků činnosti, **biřmovat** udělovat jednu ze svátostí, **biskup**, **bivak** nouzový nocleh pod širým nebem, **bizam** kožešina z ondatry, **blamáž** ostuda, **blanket** nevyplněný formulář, **blikat**, **blinkr**, **blok** kus hmoty; seskupení předmětů, notes, **blokáda** násilné uzavření protivníkovy prostoru (přístavů apod.), **blůza**, **bóje** výstražný plovák, **bomba**, **bombastický** okázalý, přepjatý, **bon** poukázka, **bonbon**, **bonmot** vtipná průpovídka, **bonzovat** slang. **donášet**, **bór** nekovový prvek, **bordel** vulg. nevěstinec; expr. nepořádek,

bort slang. bok lodi, **botanika** nauka o rostlinách, **brak** podřadné, nehodnotné zboží, **brigáda** vojenský či pracovní útvar; dobrovolná krátkodobá práce, **brilantní** skvělý, znamenitý, **brilant**, **bríza** teplý mořský vítr, **brok**, **brokát** látka protkaná kovovými nitěmi, **brom** kapalný prvek, **bronz**, **brundibár** čmelák, bručoun, **brzlík** žláza s vnitřní sekrecí uložená v hrudníku, **buchar** strojní kladivo, **bukanýr** pirát, **bulík** hlupák, **bunkr** (vojenská) pevnůstka, **buran** ob. hanl. venkovan, **burcovat**, **burleska** fraška, **burnus** beduínský plášť, **buřinka** pánský klobouk s vystuženým dýnkem (*prý kalk z něm.slang. Gewwitertulpe*), **buřt** expr. , **buzerant** vulg. homosexuál

C
cajk pevná bavlněná látka, slang. náčiní, nářadí, **cálovat** ob. platit, **cár**, **cech** (feudální) organizace mistrů a tovaryšů téhož řemesla, **cejch** úřední znamení, značka, **cejn** druh sladkovodní ryby, **celer** (rak.-něm.), **celta** stanový dílec, **celulóza** buničina, **cemr** ob. hřbet, záda, **cibule**, **cifra**, **cigareta**, **cihla**, **cícha** povlak na peřinu, **cikáda** blanokříklý hmyz, známý pronikavým cvrkotem samečků, **cikcak**, **cikorka** přísada do kávy, **cimbuří** zubovité zakončení hradních věží, **cimprlich** ob. expr. choulostivý, nedůtklivý, **cimra** ob. místnost, **cínie** druh zahradní byliny, **cink** slang. znamení (na kartách), **cíp**, **ciráty** ob. expr. okolky, **cirkus**, **citadela** tvrz uvnitř města či opevněného místa, **citera** drnkací strunný nástroj, **citron**, **civilní** občanský, nevojenský, **cizrna** druh luštěniny, **clo**, **cop**, **cukat**, **cukr**, **cukrkandl** zast. krystalovaný cukr, **cupovat** třepit na nitě, **cvakat**, **cválat**, **cvalík** expr. tloušťík, **cvik** karetní hra, **cvikr** skřípec, **cvok** krátký hřebík se širší hlavičkou; blázen, **cvrček** ² dítě, drobný člověk, **cylindr** válec, skleněný kryt lampy, tvrdý pánský klobouk

Č
čachrovat nepoctivě, pokoutně obchodovat či jednat, **čaloun** dekorační tkanina k pokrývání stěn či nábytku, **čapka**, **časopis** (kalk z Zeitschrift), **činka** latka na tkalcovském stavu, **činže**, **čuba** ob. expr. fena, **čundr** ob. toulka, výlet do přírody, **čůza** vulg. nepříjemná žena

D
dáma paní; stolní hra, **datle**, **debata**, **decentní** slušný, **defekt** porucha, **defenziva** obrana, **deka** přikrývka, **dekl** ob. poklop, víko, **dekret** rozhodnutí, výrok, **delfin**, **delikt** provinění, přestupek, **delirium** blouznění (při horečce, otravě apod.),

demolovat ničit, bořit, **denuncovat** udávat, donášet, **deskriptivní** popisný, **devětsil** druh léčivé byliny, **deviza** cizí měna, **devótní** přehnaně oddaný, podlízavý, **diagonála** úhlopříčka, **diagram** graf, nákres, **diakritický** rozlišovací, **dialekt** nářečí, **dialektika** metoda zkoumání pojmů a vyhledávání definic, **diamant**, **diametrální** opačný, protilehlý, **didaktika** obor pedagogiky zabývající se vyučováním, **diesel** naftový motor, **dieta**¹ léčebná výživa, **dík**, **diktát**, **diletant** neodborník, nedouk, **diplom** písemné osvědčení, **direktor** hov. expr. ředitel, **dirigent**, **diskant** zast. vysoký chlapecký hlas, **diskrepance** neshoda, nepoměr, **distance** vzdálenost, **dividenda** podíl z čistého zisku akciových společností, **dobrman** plemeno psů, **doktrína** soustava zásad; učení, **dóm** hlavní městský chrám, **doména** hlavní obor působnosti, **dort**, **dóza** ozdobná schránka s víčkem, **drabař** velbloud dvouhrbý, **drama**, **dranžírovat** slang. rozřezávat (na porce), **drastický** krutý, tvrdý, silně působící, **drát**¹, **drek** vulg. lejno, **drezína** služební železniční vozík, **drezura** přísný výcvik (zvířat), **dril** bezduché, mechanické cvičení, **droga**, **drogerie**, **dubleta** dvojtvar, **duplikát** druhý exemplář, náhrada originálu, **durch** ob. skrz, slang. způsob hry v mariáši, **dusík** (kalk z něm. Stickstoff), **dýka**, **dynamický** projevující sílu, pohyb, vývoj, **dynamo** zařízení na výrobu elektřiny, **dynastie** panovnický rod, **dýza** slang. tryska

E

/eden/ ráj, **efemérní** pomíjivý, **eklektický** názorově smíšený, bez rozmyslu přejatý, /**ekonomie**/ věda o zákonech výroby a hospodaření, **ekzém** lišej, **elaborát** vypracovaný úkol apod., **embargo** zákaz obchodování, **emigrant** vystěhovalec, **empirický** založený na zkušenosti, **encián** hořec, **enormní** nesmírný, ohromný, **entuziasmus** nadšení, **epigon** následovník, napodobitel, **epocha** významný časový úsek v dějinách; období, **erár** státní pokladna, **erb** (rodový) znak, **erteple** nář. brambory, **eso**, **ešus** ob. jídelní miska, **etapa** úsek, období, stupeň (vývoje), **etika** mravnost; nauka o mravnosti, **exaktní** (vědecky) přesný, **excelentní** vynikající, **exces** výstřelek, **exekutiva** výkonná moc, **exemplář** jeden kus z více stejnorodých předmětů, **exkluzivní** výlučný, **exotický** cizokrajný, neobvyklý, **expert** znalec, **exponát** vystavovaný předmět, **extrém** krajnost

F

fabrika ob. továrna, **fabrikát** (továrenský) výrobek, **fáč** obvaz, **fagot** druh dřevěného hudebního nástroje, **facha** ob. práce, **fachman** ob. odborník, **fajfka** ob. dýmka, **fajn** adj. i

přisl., ob. , **fajrovat** ob. silně topit, **faktor** činitel, **faktura** účet, **fald** záhyb (na látce), **faleš** klam, přetvářka, nepoctivost, **familiární** domácí, nenucený, **famózní** znamenitý, proslulý, **fanatik** slepě oddaný přívrženec (idey ap.), **fanfára** slavnostní hudební motiv pro žesťové nástroje, **fangle** ob. expr. prapor, **fanka** slang. zednická lžíce, **fant** ob. zástava, **fara** bydliště a úřad duchovního, **faraon** egyptský panovník, **fárat** sjíždět do dolu, **fáro** ob. (dobré) auto, **fasáda** vnější stěna domu, průčelí, **fascikl** svazek listin, **fasovat** ob. dostávat jako příděl, **fasuněk/fasuňk** ob. bedněná korba vozu, **fašank/fašang** nář. masopust, **fašírka** sekaná (pečeně), **fatální** osudný, **fáze** časový úsek; stupeň vývoje, **fazole**, **fedrovat** ob. zast. podporovat, **fekálie** výkaly, **felčar** ob. ranhojič, lékař, **fén** teplý vítr z hor; vysoušeč vlasů, **fenik** setina marky, **fenomén** výjimečný člověk; jev, **ferbl** barvička; druh hazardní karetní hry, **fermez** ochranná nátěrová látka, **fěrtoch** zast. a nář. zástěra, **fest** přisl. ob. pevně, pořádně, **fešný** elegantní, pěkný, **feudalismus** společenský řád spojený s obdobím středověku, **fiala/fialka**, **fiála** štíhlá gotická věžička, **fidlat** vrzat (na housle), **fiknout** hov. rychle říznout, **filc** hov. plst, **filcka** ob. druh vší, **filiálka** pobočka, **filigránský** jemně provedený, **filtr** zařízení k zadržení určité látky ze směsi, **finále** závěr, **finance** peněžní prostředky, **fingovat** předstírat, **firn** ztvrdlý, zledovatělý sníh, **fištrón** ob. expr. důvtip, dříve rybí tuk, **fixlovat** ob. podvádět (v kartách), **fízl** ob. tajný policista, konfident, **fládr** žilkování dřeva, **flaksa** šlachovité maso, **flámovat** hýřit, chodit za zábavou pozdě do noci, **flanel** druh teplé látky, **flastr** ob. náplast, **flašinet** hrací kolovrátek, **flaška** ob. láhev, **flauš** druh vlněné látky, **flek** ob. skvrna, místo; těstovinové jídlo (pl.); kontra v kartách, **flétna**, **flíghorna** ob. křídlovka, **flikovat** ob. látat, neodborně opravovat, **flinta** hov. puška, **flísna** slang. obkládačka, **flitr** třpytivý plíšek, **flok** dřevěný nýtek, **flór**¹ průsvitná tkanina, **flotila** oddíl lodí, **floutek** hejsek, **flundra** běhna, **flusat** plivat, **fofr** ob.expr. spěch, shon, **foch** ob. přihrádka; obor (druhý význam jen ve spojení být od fochu), **foliant** kniha velkého formátu, **fond** soubor určitých prostředků, nadace, **fontána** kašna s vodotryskem, **forhont** slang. vynášení karty; ten, kdo vynáší, **forint** jednotka maďarské měny, **forman** zast. vozka, **forota** ob. zásoba, **forsírovat** ob. upřednostňovat, zdůrazňovat, **foršus** ob. záloha (na plat), **fortel** ob. dovednost, zručnost, **fortna** zast. brána, **fořt** zast. ob. lesník, **fosfor** světélkující nekovový prvek, **fošna** silné prkno, **fotr** vulg. otec, **fracek** zhrub. (drzé) dítě, **fraj** přisl. zast. ob. volno, volně, **frajer** ob. expr. milenec; vyzývavý mladík, **frajle** ob. hanl. slečna, **frak** slavnostní pánský oděv, **francovka** masážní přípravek z alkoholu, mentolu aj., **fráze** ustálené spojení slov; ořelé vyjádření, **frc** ob. zastavárna, **/fregata/** druh válečné lodi, **fretka** bílá forma tchoře, **fréza** obráběcí stroj, **frizúra** ob. expr. účes,

fronta bojiště; seskupení organizací či stran; řada čekajících lidí; rozhraní vzduchových vrstev, **fuč** přisl. ob. pryč, **fuchsie** druh ozdobné květiny, **fungl(nový)** ob. expr. zcela (nový), **fůra** těžký náklad; ob. expr. velké množství, **furiant** expr. umíněný, pyšný člověk, **furt** přisl. zast. pořád, **furunkl** nežit, **fusekle** ob. ponožka, **fušovat** neodborně a špatně něco dělat, **futrál** ob. pouzdro, **futro** ob. dveřní rám, **futrovat se** ob. krmít (se), cpát (se), **fyzionomie** výraz obličeje

G

gabardén druh tkaniny, **gábl(ík)** ob. zast. přesnídávka, jídlo, **gala** hov. slavnostní vystrojení, adj. slavnostní, **galán** nář. milenec, **galanterie** drobné ozdobné zboží, **galantní** dvorný, **galimatyáš** zmatenina, **galoše** gumová přezůvka, **garance** záruka, **garnát** mořský ráček, **garnitura** souprava; skupina osob podobných profesionálních kvalit, **guaner** ob. darebák, lump, **gepard** druh kočkovité šelmy, **gestapo** tajná policie v nacistickém Německu, **glajcha** slang. dovedení stavby až pod střechu, **glanc** ob. lesk, **glazura** sklovitý povlak keramických výrobků, poleva, **glejt** ochranný průvodní list, **glukóza** hroznový cukr, **golf** ² široký mořský záliv, **gotes** plátýnko (hazardní karetní hra), **grád** ob. stupeň, **granát** tmavě červený drahokam; tříštivá střela, **grázl** ob. hanl. lump, **grémium** správní sbor, **grešle** stará drobná mince, **grif** ob. hmat, obratný přístup, **grimasa** škleb, stažení obličeje, **grobján** hov. expr. hrubec, **gróf** zast. nář. hrabě, **grunt** ob. základ, podstata, zast. statek, **grupa** hov. skupina, **guláš** přes rak.-něm., **gyps** ob. sádra

H

habán ob. expr. dlouhán, **háčkovat**, **hadr**, **hajlovat** zdravit fašistickým pozdravem, **hajzl** vulg. záchod; špatný člověk, **hák**, **háklivý**, **hákovnice** druh středověké stříelné zbraně, **haksna** vulg. noha, **hala**, **halapartna**, **halda** hromada, **halěr/halíř**, **halt** citosl. zast. stát, **hambalek** vodorovný trám ve střeše; hřada apod., **hamižný**, **hampejz** zast. nevěstinec, bordel, **hamr** těžké kladivo; zast. (pl.) hutní závod, **handlovat** ob. obchodovat, vyměňovat, **handrkovat se** ob., **hantýrka** mluva určité společenské skupiny, **haprovat** ob. váznout, mít závadu, **hapták** zast. slang. postoj v pozoru, **harfa**, **harlekýn** šašek ve staré it. komedii, **harpuna** oštěp na laně užívaný k lovu velryb, **hasák** nástroj k šroubování, přidržení trubek apod., **hastrman** ob. vodník, **hastroš** strašák v poli, **haur** (dělat *haura*) ob. expr. okázale rozhazovačný člověk, **havárie** nehoda, **havíř**, **hazard**, **hazuka** delší svrchní oděv, **hecovat** dráždit, vybuzovat, **hejtman**

vojenský vůdce; správní úředník, **hektický** horečný, vzrušený, kvapný, **helma**, **herberk** ob. hanl. noclehárna, útulek, nepořádek, **hergot** citosl., **herka** sešlý kůň, **hermelín** kožešina z hranostaje, **herold** středověký šlechtický obřadník, **heryn(e)k** slaneček, **hever** zvedák, **hex(e)nšus** ob. bederní ústřel, **hic** ob. horko, **hoblík**, **hoboj** dřevěný dechový nástroj, **hofmistr** správce dvora, **hochštapler** podvodník s uhlazeným chováním, **hokuspokus**, **hokynář** drobný obchodník se smíšeným zbožím, **holba** zast. půl mázu (asi 0,7 l), **hold** projev úcty, **holport** (na holport) zast. ob. na polovic, **holt** ob. tedy, **honorace** panstvo, **horda** skupina kočovných nájezdníků, **horentní** neobyčejně veliký, strašný, **horizont** obzor, **horna** slang. lesní roh, **hospic** pečovatelský dům pro nevyléčitelně nemocné, **hospitalizovat** umístit do nemocnice, **hotel**, **houf**, **hrabě**, **hrubián**, **hřbitov**, **hučka** ob. expr. klobouk, **hudlařit** zast. hanl. nepořádně něco dělat, **hugenot** francouzský kalvinista, **hulit** expr. kouřit, **humor**, **humpolácký** expr. neforemný, nemotorný, **humr** velký mořský rak, **hunt** (být na huntě) ob. být na mizině, **hurá** citosl., **huspenina** ovarové kolínko, **huť**, **hýčkat**, **hygiena** obor zabývající se ochranou zdraví, **hytlák** slang. krytý nákladní vagon

CH

chám zast. hanl. sedlák, nevolník; sperma, **charakter** povaha, **chemie**, **chiméra** vidina, iluze, **chinin** alkaloid obsažený v kůře chinovníku (lék proti malárii), **cholera** těžké střevní onemocnění, **chvíle**

I

idyla selanka, klidný spokojený život, **imanentní** vyplývající z vlastní vnitřní podstaty, **impertinentní** drzý, nevhodný, **impuls** podnět, popud, **incident** rušivá příhoda, drobný konflikt apod., **indiferentní** lhostejný, **infanterie** zast. pěchota, **infantilní** dětinský, **infarkt** odumření tkáně způsobené náhlým uzavřením tepny, **inherentní** v něčem obsažený, **inspicient** pomocník režiséra, **intendant** vrchní správce, **internát** společné ubytovací, stravovací a výchovné zařízení pro mládež, **intráda** uvítací fanfára, **inzerát** placené oznámení v tisku

J

jáhen duchovní s nižším svěcením, **jarmark** ob. zast. výroční trh, **jasmín**, **jégrovky** teplé spodní kalhoty, **jeptiška**, **jidiš** jazyk Židů především ve východní Evropě (něm. s hebr. a slov. prvky), **jilec/jílec** rukojeť (meče apod.), **jircha** jemně

vyčiněná kůže, **jódlovat** zpívat s rychlým střídáním hlasových poloh, **jola** lehká otevřená loďka, **juchta** nepromokavá obuvnická useň, **junda** ob. expr. legrace, **junker** příslušník pruské statkářské šlechty, **just** přísl. ob. expr. schválně, zrovna, právě

K

kabel, kabelá, kabina původně kabina lodi, **kacíř, kádr** skupina osob tvořících základ celku, **kafe** hov. káva, **kafilerie** závod na zpracování zdechlin, **kafr** aromatická látka z jistého tropického stromu, **kafrat** zhrub. žvanit, tlachat, kachel, **kajuta** malá místnost na lodi apod., **kakadu** velký chocholatý papoušek, **kalendář**, **kalibr** ráže, měrka, **kalich, kalup** ob. spěch, **kamaše** pletené teplé kalhoty, /kamera/, **kamrlík** ob. komůrka, malá místnost, **kanafas** druh hrubší bavlněné látky, **kanape, kancléř** vysoký státní úředník, **kandelábr** ob. stojan pouliční svítlny, **kanon** hov. dělo, **kantýna** hov. jídelna, výčep, **kapilára** vlasečnice, **kapírovat** zast. ob. chápat, **kapitál** nahromaděné jmění, množství peněz, **kapitán, kaple, kapric** hov. vrtoch, **kapsle** pouzderko s výbušninou; obal na léčiva, **kapuce, kapusta, kaput** ob. zničený, **kar** ledovcový kotel, **kára, karát** jednotka ryzosti zlata, **karbanátek, karfiol, karmín** sytě červené barvivo, **káro** kostka na látce; kosočtverce v kartách, **karotka, kartáč, kartel** forma monopolu, **karton** tuhý papír, **kartoun** druh bavlněné látky, **kasa** ob. pokladna, **kasárna/kasárny, kasematy/kasemata** chodby a sklepení v hradbách pevnosti, **kasta** uzavřená společenská skupina, **kastlík** ob. skříňka, schránka (na dopisy), **kašna, kašpárek, katafalk** podstavec na vystavení rakve, **katastr** soupis pozemků, **katr** ob. mřížové dveře, slang. rámová pila; prohazovačka, **kavalec** prosté lůžko z prken, **kavalír** ušlechtilý a dvorný muž, rytíř, **kaviár** konzervované jeseteří jikry, **kazajka** lehký krátký kabát, **kebule** zhrub. hlava, **kedluben/ kedlubna, kejklad** hov. viklat, **kejkle** kouzelnické kousky, triky, **kepr** druh tkaniny se zvláštní vazbou, **keser** malá rybářská síť – dněm., **ket'as** zast. šmelinář, **kibic** ob. kdo přihlíží a radí při hře v karty, **kiks** ob. vydat nepodařený tón, **kino, kiosk** stánek, **klacek, klandr** ob. zábradlí, **klapka, klasa** ob. zast. třída, **klášter, klavír, klempírovat** ob. zast. postonávat, **klempíř, klencák** slang. vojenský cvik leh – vztyk, **klient** zákazník (advokáta, peněžního ústavu apod.), **klika** ³ ob. štěstí, **klima** podnebí, **klimpr** hov. expr. klavír, **klinika** nemocnice při lékařské fakultě, **klystýr** nálev k vyprázdnění střev, **kmán** zast. prostý člověk (zvláště voják), **kment** jemné lněné plátno, **knajpa** slang. krčma, hospůdka, **knajpovat** otužovat se studenou vodou, **knap** přísl. zast. ob. těsně, taktak, **knedlík, knoflík, knot, kobalt** kovový prvek podobný

niklu, **kobka** malá tmavá místnost, **kocovina** stav po (alkoholickém) opojení, **koflík**,
kóje (lodní) kabina, **kokarda** svinutá stužka jako ozdoba či odznak, **kokos**, **kokrhel**
 druh byliny, hanl. ženský klobouk, **koks**, **komando** bojůvka, malý oddíl se
 speciálními úkoly, **kombi** ob., **komnata**, **kompanie** zast. vojenská jednotka,
kompars sbor statistů, **kompas**, **kompletní**, **komplíc** spolupachatel, **kompliment**
 lichotka, poklona, **komplot** spiknutí, **komponent** složka, součást, **kompost**,
kompot, **komtur** hodnostář rytířského řádu, **komuna** sdružení lidí se společným
 vlastnictvím, **komunální** obecní, **komunismus**, **koncert**, **kondom** prezervativ,
konfekce hromadné vyrábění oděvů; takto vyrobené oděvy, **konformní**
 přizpůsobený něčemu, **koníček**, **konjunktura** příznivé podmínky (vývoje ap.),
konstantní stálý, neměnný, **kontinent** (souvislá) pevnina, světadíl, **kontingent**
 pevně stanovené množství, **kontrabas** basa (největší smyčcový nástroj), **kontrast**
 protiklad, opak, **kontrola**, **kontryhel** bylina s okrouhlými zubatými listy, **kontura**
 obrys, **konzola/konzole** nosník, podpěra záclonových tyčí, **kopa** ² (*veselá kopa*)
 veselý člověk, **kopírovat**, **kor/kór** přísl. zast. ob. obzvlášť, (**korba**) ohrazený vršek
 vozu; ob. expr. urostlý, podsaditý člověk, **korbel** dřevěná nádoba na pivo, **korek**,
koridor chodba, průchod, **korund** tvrdý nerost, **korveta** menší válečná loď,
korzár námořní lupič, **kostival** polokalk podle Beinwell, **kostým**, **koštovat** zast. ob.
 ochutnávat, **kozlík** druh léčivé byliny, **krab**, **krach** úpadek, bankrot, **krakorec**
 nosný dřevěný trám s ozdobným zakončením, **kraksna** ob. starý opotřebovaný stroj
 apod., **králík**, **krám** hov. obchod; stará bezcenná věc, **kramflek** ob. podpatek, **kramle**
ob. tesařská skoba, **kravál** ob. hluk, povyk, **kravata**, **kredenc**, **kredit** úvěr, **krejcar**,
krejzl zast. ob. široký nabíraný límec, **krempa** ob. okraj klobouku, **kremrole** trubička
 plněná šlehačkou, **krchov** ob. hřbitov, **kriminál**, **kripl** ob. mrzák, idiot, **kritický**
 přísně hodnotící; vážný, rozhodný, **krize** těžká situace; rozhodný, vážný okamžik,
kruchta kostelní kůr, **krumpáč**, **krunýř**, **krusta** kůra, povlak, **krůta**, **křída**,
křížmo svěcený olej, **křížník** velká válečná loď, **ksicht** ob. zhrub. obličej, **ksindl** ob.
zhrub. sebranka, luza, **kšaft** zast. závěť, **kšeft** ob. obchod, **kšilt** ob. štítek čepice, **kšíry** ob.
 popruhy, **kubatura** krychlový objem, **kufr**, **kujón** ob. expr. prohnáný chytrák,
kulinární týkající se kuchařského umění, **kulma**, **kumpán** hov. (veselý) společník,
kumšt hov. umění, **kunčoft** zast. ob. zákazník, **kunda** vulg. ženské pohlavní ústrojí,
kuplíř kdo zprostředkovává nemanželský pohlavní styk, **kurát** vojenský kněz,
kurfiřt kníže oprávněný volit císaře (něm. říši), **kuriózní** zvláštní, neobvyklý,
kurýr spěšný posel, **kurýrovat** ob. léčit, **kuš** citosl. ticho, **kušna** ob. huba, **kutálka** hov.

pochodující dechová kapela, **kutloch** ob. brloh, pelech, **kutna** mnišský oděv, **kuť** druh plachetního člunu, **kvádr** druh čtverhranu, **kvalt** ob. spěch, **kvartýr** ob. byt, **kvedlat**, **kvelb** zast. ob. (klenutá) komora, spižirna, **kvér** zast. ob. puška, **kverulant** kdo si stále stěžuje, vyhledává malicherné spory, **kvinde** zast. ob. odmítnutí, **kvit** (*být si kvit*) přísl. hov. vyrovnán, **kvitovat** brát na vědomí, přijímat; potvrdit příjem, **kýbl**, **kýč** líbivý, umělecky bezcenný výtvar, **kýl** osová výztuž ve dně plavidla, **kyrys** plátové ochranné odění, **kysna** ob. bedna, **kyt** tmel, **kytlice** zast. prostý hrubý oděv, **kyz** sirník kovového vzhledu

L

lacl zast. ob. náprsní část zástěry, **ládovat** cpát (do kamen, do pusy), nabíjet, **lafeta** podstavec děla, **lágr** ob. (koncentrační) tábor, **lajntuch** zast. ob. prostěradlo, **lajsna** ob. lať, **lajs(t)nout si** ob. dovolit si (udělat), **lajtnant** zast. ob. poručík, **lak**, **lák** konzervační roztok, **lakmus** barvivo z lišejníků, **lakýrník**, **lampa**, **lampas** široký pruh na švu kalhot uniformy, **lampion** barevná papírová svítlna, **lán**, **langusta** velký mořský korýš, **lano**, **lapálie** bezvýznamná maličkost, **/larva/**, **láryfáry** citosl., **laso**, **lať**, **/latentní/** skrytý, **latrína** primitivní záchod, **lauf** ob. hlaveň; běh, (rychlý) chod, **láva**, **lavina**, **lavírovat** manévrovat, kolísat, **lavor** ob. umyvadlo, **laxní** nedbající povinností, uvolněný, vlažný, **lazaret** polní vojenská nemocnice, **lážo** (**plážo**) ob. expr. přísl. nedbale, lenošivě, **ledňáček**, **leguán** druh ještěra, **leitmotiv** vůdčí motiv, **lempl** ob. hanl. nešika, mamlas, **léno** pozemky, výsady apod. propůjčované vlastníkem za určitých podmínek, **lenoch** líný člověk; opěradlo u židle, **/leták/**, **letovat** pájet, **leukoplast** lepivá náplast (vespod bílá), **levhart**, **levity** (*číst levity*) kárat, **ležerní** nenucený, nedbalý, **libeček** léčivá bylina (též jako koření), **libido** pohlavní pud, **licousy**, **lifrovat** ob. expr. dopravovat, expedovat, **liga** spolek; sezonní sportovní soutěž, **líh**, **likér** slazená lihovina s přísadami, **lila** fialový, **lilek** bylina příbuzná bramboru, **limonáda**, **linie** čára, směr, **lišta**, **litr**, **livrej**, **lógr** kávová sedlina, **loch** slang. vězení, **lokaj** sluha, přísluhovač, **lokál** hostinská místnost; šestý pád, **lokální** místní, **lokna** pramen vlasů na konci stočený, **loktuše** zast. velký šátek, plachetka, **los** ² prostředek k náhodnému rozhodnutí něčeho; poukázka loterie, **loterie**, **loto**, **lotr**, **loubí** zahradní stavba porostlá rostlinami, besídka, **louh**, **loutna**, **lůže**, **/lucerna/**, **luft** ob. vzduch, **lumík** druh severských hlodavců, **lump**, **lunt** (*hubený jako lunt*) zast. doutnák, **lupa** zvětšovací sklo, **lupina**

vlčí bob, **lustr** stropní svítidlo, **luterán** člen jedné z protestantských církví, **luxus** přepych

M

maceška druh květiny, **magazín** obrázkový časopis, **magistrála** hlavní dopravní tepna, **magma** žhavá tekutá hmota v zemském nitru, **magnát** velmož, **magnet**, **mahagon** cenné tropické hnědočervené dřevo, **machr** ob. odborník, šikovný člověk, **majlant** ob. expr. množství peněz, bohatství, **major** vyšší důstojník, **majoránka** drobná aromatická bylina užívaná jako koření, **majzlík** hov. sekáč, /majznout/ ob., **maklér** obchodní zprostředkovatel, **makrela** druh mořské ryby, **makulatura** odpadový popsáný či potištěný papír, **malátný**, **mamon** bohatství, majetek, **mamut**, **man** vazal, **mana** pokrm seslaný Bohem Izraelcům na poušti, **mančaft** slang. mužstvo, **mandant** příkazce, kdo někoho pověřil, **mandarín** feudální čínský hodnostář, **mandarinka**, **mandát** pověření, **mandelinka** druh brouka (škůdce), **mandl** stroj k uhlazování tkanin, **mandle**, **mandolína** strunný trsací nástroj, **manekýn**, **manévr** taktický postup či úkon; větší vojenské cvičení, **mangan** kovový prvek, **mango** tropické ovoce, **manifest** veřejné slavnostní programové prohlášení, **maník** ob. muž, chlapík; řadový voják, **manufaktura** velká řemeslnická dílna, **manýra** ustálený způsob tvorby; chování, **manžeta** zakončení rukávu, **mapa**, **marast** bahno, **marcipán**, **marína** námořnictvo, **marioneta** loutka, **marka** měnová jednotka; středověké pohraniční území, **markantní** výrazný, nápadný, **markrabě** zástupce panovníka v marce, **markýrovat** ob. předstírat, naznačovat, **markytánka** někdejší prodavačka zboží ve vojsku, **marmeláda**, **marod** hov. nemocný, **marš** zast. ob. pochod; citosl. pryč, alou, **maršál** nejvyšší vojenská hodnost, **máry** pohřební nosítka, **masa** hmota; množství lidí, **masakr** hromadné krveprolití, **masáž**, **masiv** mohutný celek, **maska**, **masochismus** pohlavní úchylka projevující se potřebou být trýzněn, **mašina**, **mašírovat** zast. ob. pochodovat, **mašle**, **maštal**, **mat** konec šachové hry, **materiál**, **matný**, **matrace** žíněnka, spací podložka, **matrice** forma, tiskařský negativ, **maturita**, **máz** stará objemová míra (asi 1,4 l), **medaile**, **medikament**, **médium** prostředník (při spiritistické seanci apod.); sdělovací prostředek, **melírovaný** různobarevný, kropenatý, **melouch** hov. pokoutní práce, **meloun**, **meluzína** skučivý vítr, **memorovat** učit se nazpaměť, /menopauza/, **mentalita** způsob myšlení, **mentol** silice z máty peprné, **merčit** ob. pozorovat, **mergle** zast. ob. peníze, **mešita** muslimská modlitebna, **mešuge/ mišuge** expr. potrhlý

(člověk), **/metastáza/** rakovinný nádor vzniklý rozšířením z prvotního ložiska do jiného orgánu, **meteor** kosmické tělísko, které shoří při vniknutí do atmosféry, **metoda** vědecký postup, **metropole** hlavní město, **metyl** jednomocná skupina odvozená od metanu, **mezulán** hlupák, **migréna** prudké bolesti hlavy, **miliarda** tisíc miliónů, **milice** bezpečnostní sbor, **milion**, **militarismus** nadměrné zdůrazňování vojenství v státní soustavě, **mimikry** ochranné zbarvení živočichů, **mina** výbušná nálož, **minaret** věž mešity, **mince**, **mindrák** hov. komplex méněcennosti, **minerál** nerost, **/miniatura/** drobnomalba, zmenšenina, **minimax** hov. ruční hasicí přístroj, **ministr** člen vlády, **ministrant** přísluhující při bohoslužbě, **minorita** ¹ menšina, **minuta**, **mirabelka** drobná žlutá slíva, **míšeň** míšeňský porcelán, **mišmaš** hov. expr. směsice, **mišuňk** zast. hov. míchanice, **mlok**, **mnich**, **mobilní** pohyblivý, přenosný, **móda**, **model** vzor, předloha; zmenšenina, **moderátor** kdo řídí diskusi, **/moderní/**, **mohamedán** muslim, **moka** silná černá káva, **moment** okamžik, **monarchie**, **monokl** sklíčko na jedno oko, **/monolog/** promluva jednoho mluvčího, samomluva, **/monopol/** výhradní právo na výrobu a prodej něčeho; typ sdružení podniků, **monotónní** jednotvárný, **monstrum** něco nestvůrně neobvyklého velikostí či tvarem, **montovat** sestavovat, mechanicky připojovat, **monzun** občasný vítr vanoucí v jihových. Asii, **mopslík** druh malého psa, **morče**, **mord** zast. ob. vražda, **morek** hmota vyplňující duté kosti, **moréna** nános vytvořený ledovcem, **morytát** jarmareční písnička o vraždě, **moskyt** tropický komár, **mošt**, **motiv** pohnutka; tématický prvek, **motor**, **moula** ob. hlupák, **mozaika** plošná výzdoba z barevných střípků, kamínků apod., **moždír/hmoždír** kovová nádoba na roztloukání koření apod., **/mramor/**, **mul** ² řídká tkanina, **gáza**, **mulat** míšenec bílé a černé rasy, **mulda** hov. terénní prohlubeň, **mumie**, **mumraj** shon, ruch, maškarní rej, **mundúr** ob. (vojenská) uniforma, **munice** střelivo, **mustr** ob. vzor, **mušelín** druh jemné látky, **muškát** druh koření, **mušketa** stará, zepředu nabíjená puška, **mušle**, **múza**, **muzeum**, **muzika** hov., **myriáda** nesčíslné množství, **myrta** středomořský stále zelený keř, **mýval** druh amerického medvídky

N

náboj střed kola, **nacionální** národní, **nacismus** nacionální socialismus (něm. forma fašismu), **nádhera**, **nafta**, **naivní** prostoduchý, dětinský, **námět** kalk podle Anwurf, Aufwurf, **narcis** ozdobná zahradní květina, **narcis(is)mus** zamilování (muže) do sebe samého, do svého vzhledu, **/narkóza/** umělé usnutí pomocí

omamných látek, **narval** druh kytovce, **nátura** hov. povaha, **návladní** státní zástupce (u soudu) – kalk z něm. (Rechts)anwalt, **nazála** nosovka, **neandrtálec** pravěký člověk, **negr** hanl. černochoch, **nerv**, **nervózní**, **nikl** stříbrobílý kovový prvek, **nikotin** alkaloid obsažený v tabáku, **nivelizovat** vyrovnávat rozdíly (směrem dolů), **nok** knedlíček do polévky, **nordický** severský, **normální**, **nosorožec** kalk podle Nashorn, **notář** právník oprávněný sepisovat a ověřovat určité listiny apod., **noticka** drobná zpráva v novinách, **notorický** pověstný, **nudle**, **numizmatika** nauka o mincích, **nýt** ¹ součástka ke spojování kovových částí napevno

O

oáza místo v poušti s vodou a vegetací, **obelisk** vysoký čtyřboký kamenný sloup, **obskurní** podezřele nejasný, pochybný, mající špatnou pověst, **oceán**, **óda** oslavná píseň, **odkráglivat** vulg. odpravit, zlikvidovat, **ofenziva** rozsáhlá útočná akce, **/oficiální/** mající úřední ráz, **oficír** zast. ob. důstojník, **okr** žlutohnědá barva, **oktrojovat** kniž. bez souhlasu (parlamentu apod.) vnucovat, **okulár** oku bližší strana optické soustavy přístroje, **oleandr** cizokrajný okrasný keř, **oliva**, **/opál/** duhově zářící polodrahokam, **opat** představený kláštera, **operovat** provádět chirurgický zákrok; provádět (bojovou) činnost, **optimální** relativně nejlepší, nejpříhodnější, **optimismus** sklon vidět skutečnosti, vyhlídky apod. z lepší stránky, **/oranžový/**, **ordinérní** hov. všední, nízký, sprostý, **orgán** část živočišného těla s určitou funkcí; složka řídicího aparátu, **organizovat** (účelně) pořádat, **/orgasmus/** vrcholné pohlavní vzrušení, **, orgie** bezuzdné hýření, orchestr, **/orchidej/**, **/orientovat se/** určovat (svou) polohu, zaměřovat (se), **originál** původní exemplář, **orkán** větrná smršť, **ortel** rozsudek, **oř** zast. kůň, **ostentativní** okázalý, nápadný, **ošlejš** druh česneku, **ová** uzavřená vejčitá křivka, **oxid** kyslíčník, **/ozon/** vzduch zvláštní vůně, bohatý kyslíkem

P

pádlo, **paf** citosl., adj. zůstat paf, být zaražen, **paginace** označování stránek, **pagoda** orientální věžovitá chrámová stavba, **pacht** zast. nájem pozemku k hospodářské činnosti, **pajšl** ob. zhrub. plíce, žaludek, **pajzl** ob. hanl. krčma, putyka, **pakatel** hov. nepatrná finanční částka, **pakáž** hanl. sebranka, **pakl** ob. balík, balíček (karet apod.), **pako** ob. hanl. hlupák, blázen, **pakovat** balit, **/pakt/** smlouva, **paleta** polodlouhý dámský plášť, **palisáda** hradba z kůlů, **pancíř**, **pančovat** ředit vodou, slévat (pivo,

víno), **panel**, **pánev**, **panchart/parchant** zhrub. dítě, **panika** nepřiměřené zděšení působící zmatek, **panoptikum** sbírka různých zvláštních předmětů (např. voskových figur) k pobavení diváků, **panoráma** široký celkový pohled, **pant** hov. dveřní či okenní závěs, **panter** levhart, **pantofel**, **pantomima**, /papá/, **papír**, **papoušek**, **papundekl** ob. tuhý lepený a lisovaný papír, **pár**, **paráda** hov. nádhera, okrasa, **paraфа** podpisová značka, **parafin** druh vosku, **paragon** pokladní blok, **parciální** částečný, /park/, **parkán** hradební příkop, prostor mezi vnitřním a vnějším opevněním, /parlament/, **parma** druh ryby, **parodie** posměšné napodobení, **part** notový zápis jednoho hlasu skladby, **parta** (zájmová) skupina, **partaj** ob. zast. (politická) strana, **parte** úmrtní oznámení, **partie** část (knihy, těla ap.); jedna hra v karty, šachy apod.; výhodný sňatek, **partikulární** částečný, **pas**¹ cestovní doklad, **pasát** pravidelný (sub)tropický vítr, **pasírovat** protlačovat (strojkem apod.), **pasivní** trpný, nečinný, **pasovat**² padnout, hodit se, **pasta** polotuhá těstovitá hmota, **pastel** barevná malířská křída; obraz vytvořený touto technikou, **pastilka** tabletky, **pašerák**, **paštika**, **pat** nerozhodné zakončení šachové hry, kdy hráč nemůže táhnout žádnou figurou a jeho král přitom není v šachu, **patent** výlučné právo k využití vynálezu; právní norma vydaná panovníkem, **páternoster** výtah s nepřetržitým pohybem, oběžný výtah, **patka**³ klop, kousek látky zakrývající kapsu, **patos** vzrušení, vzletné nadšení, **patriot** vlastenec, **patrola** hlídka, **patron** ochránce, **patrona** náboj střelné zbraně, **paušál** předem stanovená částka k úhradě výloh, **pauza** přestávka, **pauzovat** rozmnožovat obkreslením na průsvitný papír, **páv**, **pavián** velká africká opice s protáhlými čelistmi, **pavilon** budova ke speciálnímu účelu, **pedál**, **pedant** puntičkář, **pediatr** dětský lékař, **pedikúra** odborné ošetření nohou, **pech** ob. smůla, /pelargonie/, **pelest** čelní či postranní prkno postele, **pelikán**, **pemza** lehká sopečná vyvřelina, **penál** pouzdro na psací potřeby, **pendlovat** ob. chodit, jezdit sem a tam, **pendrek** obušek; cukrářský výrobek z lékořice, **penicilin** základní antibiotikum získávané z některých plísní, **pentle** stužka, **penze** důchod; denní poplatek za stravu v hotelu, **perfektní** dokonalý, **periferie** okrajová část, okraj, /perioda/ období, opakující se časový úsek, **perla**, **permanentní** trvalý, stálý, **permoník** důlní skřítek, **peron** hov. (železniční) nástupiště, **perplex** hov. zmatený, popletený, **personál** zaměstnanci (jako celek), **perspektiva** zorný úhel; výhled (do budoucna), /perverze/ zvrácenost, **perzián** kožešina z jehňat karakulské ovce, **pesimismus** škarohlidství, **pešunk** zast. ob. násep, svah železniční trati či silnice, **petarda** malá ruční bomba, dělbuč, **petice** mnoha podpisy opatřená žádost

k veřejným orgánům, **petrolej** zemní, skalní olej, **petržel**, **piano**, **piglovat** zast. ob. zehlit, **pigment** barvivo živočišného těla, **píka** stará bodná zbraň s dlouhou násadou, **pikantní** chuťově výrazný, dráždivý, /**piknik**/ svačina v přírodě, **piksla** ob. (kovová) krabička, **piky** (pl.) barva v kartách, **pilot** řidič letadla, kosmické lodi, závodního automobilu apod.; zpevňovací kůl zaráženy do země, **pilulka**, **pimprle** zast. loutka, **pinč(l)** plemeno malých psů, **pind'our** ob. expr. penis, **pingl** ob. ranec, hanl. číšník, **pinta** stará dutá míra, **pinzeta** jemné pružné klíšťky, **pionýr** průkopník, **pípa**, **pirát**, **pistole**, **pišingr** (rak.-něm.) oplatkový dort, řez, **piškot** (rak.-něm.), **píštěl** kanálek, jímž ústí chorobné ložisko na povrch, **pižmo** páchnoucí výměšek žláz některých živočichů, **plac** ob. místo, **placírka** slang. vnitřní plochá část nohy; kop touto částí nohy, **placka**, **plagiát** literární krádež, nepřiznané napodobení či doslovné přejetí díla, **plakát**, **plaketa** pamětní kovová destička s reliéfem, **plameňák** druh růžového tropického ptáka, **plán**, **planeta**, **plaňka** lat', tyčka plotu, **plankton** drobné rostliny a živočichové vznášející se ve vodě, **planýrovat** hov. urovnávat (půdu), **plast** umělá hmota, **plastelína** hmota k modelování, **plastický** provedený prostorově; názorný; tvárný, poddajný, **plát** ¹ kovová deska; souvislá tenčí vrstva něčeho, **platan** mohutný cizokrajný strom, **plátek** hanl. špatný časopis, **platforma** (názorová) základna, **platýs/platejs** druh ploché mořské ryby, **plebejec** příslušník lidových vrstev, /**plebiscit**/ hlasování lidu, **plenta** zástěna, **plexisklo** umělé netříštivé sklo, **plezír** hov. radost, zábava, **plichta** nerozhodný výsledek, **plomba** ochranná kovová pečeť, **plonk** ob. bez peněz, **plotna**, **plundrovat** expr. plenit, ničit, **plyš** tkanina s delším vlasem, **pódium** vyvýšené místo pro veřejné vystoupení, **podroušený**, **poezie** básnictví, **pól**, **polemika** útočně vyhrocený názorový spor, **policajt** ob. , /**policie**/, /**poliklinika**/, **polír** zast. dozorce na stavbě, **politika**, **politura** hladká lesklá vrstva bezbarvého laku, **polstrovat** vycpávat (čalouněné části nábytku, vozidel apod.), **polštář**, **pomáda** mast na vlasy, **pomeranč** z rak.-něm., **ponton** ploché plavidlo k převážení vojska a stavění mostů, **popelín** jemná hustá látka, /**populace**/ obyvatelstvo, **pór** druh zeleniny ; drobný průduch (na povrchu těla apod.), **porce** dávka, **porcelán**, **portál** architektonické nebo plastické orámování dveří nebo vrat, **portrét**, **portýr** zast. ob. vrátný, /**post**/ místo, funkce, postavení, **pošta**, **potaš** draselná sůl k výrobě mýdla, skla apod., **potenciální** možný, **potentát** hov. expr. vysoký hodnostář, **póvl** ob. hanl. nehodnotná věc, nehodnotný člověk – rak. něm., **póza** postoj, **pozitivní** kladný; bezpečně zjištěný, jistý, **pozoun** druh žesťového nástroje, **pracka**, /**pragmatický**/ dbající užitečnosti,

/praktický/ , **pralinka** druh bonbónů, **pranýř** místo, kde byli provinilci vystavováni veřejné potupě, **praxe** konání, jednáním zběhlost, ***pré** (*mít pré mít volnost, zvůli*), **precizní** přesný, **preclík**, **pregnantní** výstižný, hutný, **prejt** náplň do jitrnic a jelit, **prejz** oblá (vypouklá nebo vydutá) taška na střechu, **prekérní** nepříjemný, choulostivý, **/prémie/** (mimořádná) odměna, **/premiéra/** první představení, **preparát** přípravek; preparovaný předmět, **preparovat** konzervovat (pro vědecké účely), **prérie** severoamerická step, **pres** ob. tlak; lis, **/prezident/**, **prim** první housle; vedoucí úloha, **prima** ² dobrý, výborný, **primární** prvotní, základní, původní, **primitivní** jsoucí na nejnižší úrovni, **princ**, **princezna**, **princip** obecný zákon; základní zásada, způsob, **principál** majitel kočovného divadla či cirkusu, **privátní** soukromý, **prizma** hranol (rozkládající světelné paprsky), **problém**, **probošt** představený kapituly, **procedura** (složitější) postup, **procento** setina celku, **proces** soudní řízení; postup, vývoj, **produkce** výroba, vytváření; předvádění uměleckých výkonů, **profesor**, **profil** boční obrys obličeje; obrys příčného řezu (terénem apod.); typ, charakter, **profit** zisk, prospěch, **prognóza** odhad vývoje, předpověď, **program**, **progresivní** pokrokový, vzestupný, **prohnaný** ^{expr.} mazaný, vychytralý – kalk podle durchtrieben, **projekt** návrh, plán, **projektíl** střela, **proklamovat** (veřejně) prohlašovat, vyhlašovat, **prokurátor** státní zástupce v soudním řízení, **prokurista** úředník pověřený plnou mocí při provozování podniku, **/proletář/** příslušník nejnižší společenské třídy, chudák, **/prolog/** úvod, předmluva, **promenáda** hromadné procházení se; místo pro ně určené, **promile** tisícina celku, **prominent** čelný činitel, **promoce** slavnostní udílení akademické nebo vědecké hodnosti, **promptní** pohotový, okamžitý, **propaganda** veřejné šíření názorů s cílem získat masy, **/proporce/** rozměry, **prospekt** informační a propagační tiskovina, **prostata** předstojná žláza, **/prostitute/** poskytování pohlavního styku za úplatu, **prošustrovat** ^{ob.} neohospodárně utratit, **/protekce/**, **protest**, **protéza** umělá náhrada končetin, zubů apod., **protokol** zápis z úředního jednání; soubor pravidel pro styk státníků a diplomatů, **provenience** původ, **proviand** potraviny (pro vojsko, na cestu apod.), **provize** odměna za zprostředkování obchodu, služby apod., **provizorní** dočasný, prozatímní, **proza** neveršovaná literární tvorba, **průba** ^{ob.} zkouška, **pruch** ^{ob. zast.} kýla, **prýčna** lůžko sbité z prken, **prýmek** točená plochá šňůra (na uniformě apod.), **přednáška** kalk podle něm. Vortrag, **překvapit**, **pseudonym** krycí (umělecké) jméno, **/psychiatr/** lékař zabývající se duševními chorobami, **/psychóza/** duševní choroba; duševní nerovnováha většího počtu lidí,

pštros, **publikovat** uveřejňovat (tiskem), **publikum** obecnost, veřejnost, **pucovat** ob. zast. čistit, **puč** spiknutí, politický převrat, **pudl** druh psa, **pudr**, **pugét** ob. kytice, **puk** ¹ přehyb (na kalhotách), **pukrle** ob. zast. (někdejší) způsob ženského pozdravu, poděkování, vyjádřený úklonou a pokrčením kolen, **pulírovat** ob. leštit, **puls** tep, **pult**, **puma** ² bomba, **pumpa**, **pumpky** pánské sportovní kalhoty podkasané pod kolena, **punc** značka pravosti, **punč** horký aromatický nápoj, **punčocha**, **punktovat** (se) tajně smlouvat, spolčovat se, **puntík**, **purkmistr** (dříve) starosta města, **purkrabí** (dříve) správce hradu, **purpur** sytě rudá barva, **pusa**, **puška**, **puškvorec**, **putna** kád', džber, **putyka** ob. hospoda, kořalna, **pyramida**, **pytel**, **pyžamo**

R

rabat srážka z obchodní ceny poskytovaná dodavatelem obchodníkovi, **rabiák/rabiát** hanl. neurvalec, surovec, **rabovat**, **rada**, /radiace/ záření, /radiální/ jdoucí ve směru poloměru, **radikální** usilující o důkladné a rychlé změny od základu, **rádio** rozhlas, **radioaktivní** schopný vysílat záření při rozpadu (u některých prvků), **rafat** expr. chňapat, štekát, **ráfek** obvodová část kola pro nasazení pneumatiky, **ráhno** tyč na lodním stožáru pro plachtu, **rajcovat** ob. dráždit, **rajče**, **rajka** druh exotického ptáka, **rajtovat** ob. skotačit, dovádět, **raketa** pyrotechnický náboj způsobující světelný a zvukový efekt; pálka s pružným výpletem, **rám**, **rampa** vyvýšená plošina s různým účelem, **randál** ob. expr. hluk, rámus, **rande** hov. (milostná) schůzka, **ranec**, **rantl** ob. okraj, **rapidní** rychlý, překotný, **rapír** druh bodné a sečné zbraně, **rapl** ob. expr. potřeštěnec, **raport** zast. hlášení, **rasa**, **rastr** mřížka; linkovaný papír s vyznačenými sloupci, **rašple**, **ratlík** druh psa, **raubíř** hov. expr. darebák, uličník, **razantní** prudký, průbojný, **razie** náhlý vpád, zásah bezpečnostních orgánů, **reagovat** odpovídat na vnější popud, **reakce** odezva na vnější popud; odpor proti pokroku, **reálný** skutečný, věcný, **rebarbora** reveň, **rebel** buřič, **rébus** hádanka naznačující slovo či větu obrázkou a písmeny, **recenze** posudek, kritika, **recepce** oficiální přijetí hostů s pohoštěním; přijímací místnost, **recept** předpis, recitovat, **redakce** zpracovávání textu pro publikování; kolektiv pracovníků vykonávajících tuto činnost, **redigovat** zpracovávat text pro publikování, **redukce** omezení, snížení, **referát** (hodnotící) zpráva; odbor, úsek působnosti, **reference** posudek, dobrozdání, doporučení, **reflektor** světlomet, **reflektovat** mít zájem, ucházet se; odrážet, **reflex** reakce organismu na zevní podnět, **reflexe** rozjímání, úvaha, /reforma/ změna, úprava směřující ke zlepšení nějakého stavu,

/refundovat/ nahradit (peněžní částku), **regál** police s přihrádkami; přihrádka, **regent** dočasný zástupce panovníka, **regiment** ^{zast.} pluk, **region** kraj, **regulérní** pravidelný, odpovídající pravidlům, **recht** ^{ob.} pravda, **rej** rychlé víření, **rejda** vnější část přistavu, **rejdovat** řídit směr vozidla (ze strany na stranu), **rejnok** druh paryby, **rejtar** ^{zast.} jízdní voják, **rek** ^{kniž.} hrdina, **reklama**, **rekonvalescence** zotavování (po přestálé chorobě, úrazu apod.), **rekrut** ^{zast.} odvedenec, **/relace/** vztah, poměr; pořad, vysílání, **relativní** poměrný, podmíněný, **/relaxovat/** uvolňovat napětí, **relief** plastika vystupující z plochy, **reminiscence** vzpomínka, **remíza** nerozhodný výsledek, **remplovat** vrážet do protihráče (při kopané apod.), **remuláda** druh pikantní majonézové omáčky, **rendlík** menší kastrol, **renegát** odpadlík, odrodilec, **reneta** druh jablek, **renta** pravidelný bezpracný důchod, **rentgen** prosvěcovací přístroj, **rentovat se** ^{hov.} vyplatit se, **/reparace/** náhrada válečných škod, **replika** odpověď, promluva jednoho mluvčího v dialogu; napodobenina výtvarného díla, **/reportáž/**, **reportér** zpravodaj, **represálie** odvetná opatření, **reprezentovat** oficiálně zastupovat, **/reprodukovat/** podávat vlastními slovy (něco vyslechnutého apod.); přenášet (hudbu ap.) technickými prostředky; napodobovat a rozmnožovat, **/republika/**, **reputace** dobrá pověst, **resort** obor úřední působnosti, **respekt** vážnost, úcta, **rest** ^{hov.} co zbývá dodělat, **restaurace** hostinec, **restaurovat** obnovovat (umělecké dílo, svržený režim apod.), **restovat** dusit na tuku, **/retrográdní/** zpětný; řazený zpětně (podle pořadí písmen od konce slova), **retušovat** dodatečně poopravovat (snímek apod.), **réva**, **revanš** odplata, **revers** závazné písemné prohlášení, **revír** okrsek, poleší, **revize** kontrola, přezkoumání, **revma** onemocnění svalů, kloubů a srdce, **revolta** vzpoura, **revoluce**, **rezeda** druh zahradní byliny, **rezerva** zásoba, záloha; opatrnost, výhrada, **rezidence** sídelní budova (vysokého hodnostáře), **/rezignovat/** zříkat se (funkce); trpně přijímat osud, **rezoluce** zásadní usnesení, **rezultát** ^{kniž.} výsledek, **/režie/** soubor nutných nákladů; umělecké řízení, **/režim/** způsob vlády; přesně určený rozvrh života; provoz, **rikša** lehký dvoukolový vozík tažený člověkem, **riskovat** odvažovat se něčeho nebezpečného, nejistého; dávat v sázku, **rituál** ustálený, obřadně provedený úkon, **rival** soupeř, sok, **riziko**, **róba** slavnostní dámské šaty, **robustní** silný, hmotný, **rokle**, **rokoko** umělecký sloh vyznačující se přemírou drobných příkras, **role** ¹ svitek; úloha, **roleta**, **rolovat** svinovat, **romadúr** druh sýra, **román**, **romance** kratší lyricko-epická báseň, **romantický** silně citově působící svou nevšedností apod., **rorys/rorejs** druh ptáka s dlouhými křídly, **rošáda** přesun věže a krále

v šachách, **rošt**, **rota** vojenská jednotka, **roup** hlíst cizopasící ve střevech, přen. vrtoch, **roura**, /**routa**/ druh aromatické byliny, **rozinka**, **rozmarýn(a)** jihoevropský okrasný polokeř, **rozšafný**, **rozšmelcovat** ob. expr. rozmačkat, rozdrtit, rozjezdit, **rubín** červený drahokam, **rubrika** oddíl v tiskopisu, novinách, časopisu, **ruina** zřícenina, troska, **rukovat** nastupovat na vojnu, **ruksak** hov. batoh, **rulanda** druh vína, **rulička**, **rum** stavební odpad; druh alkoholického nápoje, **rumpál** ruční naviják, **rumplovat** ob. (hřmotně) lomcovat, **rumraj(ch)** zast. ob. vřava, rozruch, **runa** litera starogermánského rytého písma, **runda** ob. pohoštění společnosti kolem stolu sklenkou alkoholického nápoje, **rustikální** kniž. venkovský, selský, **růže**, **růženec** modlitební pomůcka z kuliček na řetízku, **rybíz** z rak.-něm., **rýha**, **rychtář** (za feudalismu) zástupce vrchnosti ve správě obce, **rým**, **ryn(e)k** zast. náměstí, **ryngle** druh slívy, **rys** ² charakteristický tah, vlastnost; výkres, **rytíř**, **rytmus**, **ryzlink** druh vína, **rýže**, **rýžovat**

Ř

římsa, **říše**

S

sáček, **safír** druh drahokamu, **sága** severský hrdinný epos, **ságo** moučka z dřeně kmenů některých palem, **sacharin** druh umělého sladidla, **sajrajt** ob. expr. špína, nepořádek, něco nepříjemného, páchnoucího apod., **sajtna** slang. postranice (nákladního auta), **sako**, **sakrální** posvátný, bohoslužebný, **sakumprásk** přísl. ob. expr. se všim všudy, **sál**, **salamandr** mlok, **salát**, **saldo** zůstatek na účtě, **salmiak** chlorid amonný, **salutovat** zdravit po vojensku přiložením prstů k čepici, **salva** hromadný výstřel (obvykle k počtě), **sámek** prošíty záhyb na látce, **samet** druh tkaniny, /**sanace**/ ozdravení, náprava (finančních poměrů podniku ap.), **sanatorium** léčebný ústav pro určité choroby, **sandál**, **sangvinik** živý, rozhodný, přizpůsobivý typ člověka, **sanitární** zdravotnický, **sankce** trestní donucovací opatření, **sanskrt** starý spisovný indický jazyk, **sardel** drobná mořská rybka, **sarkasmus** kousavý výsměch, vtip, **sarkofág** kamenná schránka k uložení mrtvého, **sarkom** zhoubný nádor pojivové tkáně, /**satelit**/ družice; vazalský stát podřízený jinému státu, **sediment** usazenina, **segment** úsek, část, **sekce** oddělení, odbor, **sekretář** tajemník; skříň s přihrádkami a psací deskou, **sekt** šumivé víno, **sekta** náboženské nebo politické společenství odštěpené od oficiální církve nebo politického hnutí,

sektor úsek, část, **sekundant** svědek při souboji; osoba pomáhající sportovci (v boxu, šachu apod.), **sekundární** druhotný, odvozený, podružný, **sekundovat** přizvukovat, pomáhat, **sekýrovat** ob. sužovat nemístnými požadavky, komandovat, **selekce** výběr, **semafor** přes rak.-něm., **/sémantika/** nauka o významu slov, **semestr** pololetí (na vysokých školách), **seminář** druh vysokoškolské výuky; ústav vychovávající kněze, **/sémiotika/** nauka o znakových systémech, **semiš** kůže či její napodobenina s jemně drsným povrchem, **/senát/** horní komora parlamentu; sbor (soudců), **sentence** průpověď, výrok, **senzace**, **/senzibilní/** citlivý, vnímavý, **/senzitivní/** citlivý, vnímavý, **seps** otrava krve, **serenáda** lyrická instrumentální skladba; večerní milostná píseň, **série**, **seriózní** solidní, vážný, **serpentina** točitá, klikatá cesta (ve svahu), **sérum** součást krve vznikající z plazmy, používaná (po obohacení o protilátky), **servilní** podlézavý, **servírovat** obřadně podávat (jídlo apod.); podávat (v tenise, odbíjené apod.), **servítek** ubrousek, **servus** citosl. zast. hov., **sezam** druh olejnaté rostliny, **sezona** období (pro něco příhodné), **schéma** nárys, zjednodušující konstrukce, **sifon** sodovka (z tlakové láhve), **signál**, **sígr** ob. expr. lump, **syčák**, **sichr** zast. ob. jistý, **siláž** konzervování zelené píce, **/silikon/** organická sloučenina křemíku, **/sinus/** druh goniometrické funkce, **siréna** signalizační zařízení vydávající pronikavý zvuk, **sirup**, **situace**, **skalice** sírany některých kovů (mědi, olova, zinku, železa), **skandál** veřejná ostuda, **skandovat** provolávat s rytmičtým důrazem, **skelet** kostra, **skepse** pochybovačnost, **skica** náčrt, přípravná kresba, **/skleróza/** chorobné tvrdnutí tkáně, kornatění, **skřítek**, **skulptura** plastika, **sociální** společenský, týkající se vztahu ke společnosti, **sociologie** věda zabývající se společenskými jevy, **soda**, **sofa** zast. druh pohovky, **sokl** podstavec, **soldateska** vojenská lůza, žoldnéři, **solidární** vzájemně se podporující, vedený vědomím sounáležitosti s určitým celkem, **solidní** spolehlivý, řádný, důkladný, **solventní** schopný platit, **/somatický/** vztahující se k tělu, **somrovat** ob. žebrat (obcházením), **sonda**, **sonorní** zvučný, **sos** ob. omáčka, **soumar** zvíře sloužící k nošení břemen, **speciální** zvláštní, zaměřený k určité věci, **/specifický/** příznačný, osobitý, **spinet** menší druh cemballa, **/spiritismus/** víra v možnost styku s dušemi zemřelých, duchařství, **spíž**, **/spontánní/** samovolný, živelný, **sporadický** vzácný, řídký, **sporák**, **stabilní** stálý, **/stacionární/** nepohyblivý, setrvávající na místě, **stadion**, **stafáž** doplňující součást pozadí, **/stagnovat/** váznout, nepokračovat ve vývoji, **/standard/** obvyklá úroveň, ustálená podoba, **standarta** praporec; transparent, **staniol** tenký cínový list, **stát** ¹, **statista** kdo vystupuje (na divadle apod.)

v hromadných scénách, **statistika** obor zabývající se číselnou charakteristikou hromadných jevů, **stativ** stojan (fotoaparátu), **/statut/** souhrn předpisů pro činnost určité instituce, **stereotyp** navyklý, ustálený způsob konání něčeho, **sterilní** prostý choroboplodných zárodků; neplodný, **stodola**, **/stoik/** stoupenec starořecké filozofické školy, **stolice**, **/stomatologie/** nauka o chorobách ústní dutiny a zubů, **striktní** strohý, přísný, **/strofa/** sloka, **studio** místnost pro přípravu pořadů, úpravu filmů apod., **/styl/**, **substrát** základ jako nositel určitých vlastností, podklad, **subtilní** útlý, jemný, **subvence** podpora (z veřejných prostředků), **sufix** přípona, **sulc** hov. huspenina, **/sultán/** panovník v islámských zemích, **sumírovat (si)** zast. hov. dávat (si) dohromady, **suplovat** náhradně vyučovat za jiného učitele; nahrazovat, **suplika** zast. žádost, prosba, **/sutana/** klerika, dlouhý černý šat duchovních, **svastika** hákový kříž, **/svita/** družina, doprovod; skladba s několika volně řazenými větami, **symbol**, **symfonie** orchestrální skladba (zpravidla se čtyřmi větami), **sympatie** kladný citový poměr, **sympozium** (mezinárodní) vědecká konference, **symptom** příznak, **syndikát** forma monopolního sdružení; název některých odborových organizací, **syndrom** soubor charakteristických příznaků (nemoci apod.), **/synchronní/** současný, **synkopa** přesunutí přízvuku z těžké doby na lehkou, **/synonymum/** souznačné slovo, **syntagma** větná skladební dvojice, **syntax** skladba (nauka o větě), **/syntéza/** shrnutí, organické spojení, **systém** soustava

Š

šablona vzor, pomůcka pro výrobu či kontrolu shodných předmětů, **šábnout se** ob. rozdělit se (o zisk), **šacovat** ob. prohledávat někomu oděv; odhadovat, **šafář** (dříve) dozorce na velkostatku, **šafrán** druh jarní byliny, **šach**, **šachta**, **šajn** ob. světlo; zdání, **šajtle** slang. (ve fotbale) kop vnější částí nártu, **šakal**, **šál/šála**, **šálek**, **šalmaj** pastýřská píšťala, **šalotka** bylina příbuzná cibuli, **šalovat** slang. obkládat, bednit, **šaltovat** slang. řadit (rychlost u auta), **šaltr** zast. ob. přepážka, **šalupa** menší námořní loď, **šalvěj** druh léčivé rostliny, **šamot** práškovitý žáruvzdorný materiál, **šampon**, **šamstr** ob. nápadník, milenec, **šance** příležitost, naděje na úspěch; zast. opevnění, hradby, **šanon** pořadač pro ukládání listin – z rak.-něm., **šanovat** zast. ob. šetřit (někoho), **šar(a)mantní** okouzlující, **šarlatán** dryáčník, nevěrohodný lékař, vědec apod., **šarvátka** potyčka, srážka, **šarže** služební hodnost, **šatlava** (obecní) vězení, **šéf**, **šek** druh peněžní poukázky, **šelma**, **šenk** zast. ob. výčep, nálevna, **šermovat**, **šerpa** širší pruh tkaniny kolem pasu či šikmo přes prsa, **šíbovat** ob. posunovat,

šibřinky masopustní maškarní zábavy, **šidit**, **šíf** zast. ob. loď, **šifra** tajná značka,
šichta ob. směna, expr. dřina, **šik** uspořádaný, semknutý útvar; hov. elegantní, módní,
šikana zlovolné obtěžování, týrání, pronásledování (podřízeného, slabšího apod.),
šikmý, **šiknout se** ob. přijít vhod, **šikovný**, **šilhat**, **šilink** druh peněz, **šiml** hov. zast.
bělouš, **šimpanz**, **šina** zast. ob. kolejnice, **šindel** úzké prkénko k pokrývání střechy,
škála stupnice, **škamna** zast. školní lavice, **škapulíř** ochranný předmět (příslušníků
mnišských řádů), **škeble**, **škopek**, **škorpion** štír, **šlágr** (dočasně) velmi populární
písnička, módní novinka, **šlajfka** nář. kravata, **šlajsna** slang. propust, splav, **šlak** ob.
mrtvice, **šlamastyka** hov. expr., **šlauch** ob. hadice, **šlechta**, **šlem** hlen, vazká látka, sliz,
šlendrián hov. expr. nepořádek, **šlichta** expr. řídké, špatné jídlo, **šlofik** ob. expr. krátký
(odpolední) spánek, **šlukovat** hov. vtahovat kouř při kouření, **šlus** ob. expr. konec,
šmajchlovat se ob. expr. lísat se, mazlit se, **šmak** ob. expr. chuť, **šmejd** ob. hanl. bezcenná
věc, brak; ničema, **šmelit** nelegálně obchodovat s nedostatkovým zbožím, **šminka**
hov. líčidlo, **šmíra** hanl. špatná divadelní společnost, **šmirgl** ob. smírek, **šmírovat** ob. hanl.
(potají) pozorovat, sledovat, **šmolka** modré barvivo k bělení prádla, **šmudla** hov. expr.
špinavý, nepořádný člověk, **šmuk** zast. šperk, ozdoba, **šnaps** zast. ob. kořalka, **šnek**,
šněrovat, **šnorchl** slang. potápěčská trubice k dýchání pod vodou, **šňorit (se)** expr.
fintit se, **šňupat** vtahovat nosem, **šňůra**, **šnytlik** ob. pažitka, **šofér**, **šos** cíp kabátu,
***šoufek** ob. zast. (*dělat si šoufky*) dělat si legraci, /šoufl/ přísl.ob. špatně, nevolno, **špacír**
ob. zast. procházka, **špaček**, **špagát** ob. provaz, **špagety**, **špachtle** nářadí k roztírání,
uhlazování (barvy, sádry apod.), **špajz**, **špalda**, **špalír** dvě řady lidí tvořící uličku,
špás hov. žert, legrace, **špediér** ob. kdo stěhuje nábytek, **špehovat**, **špejchar** zast.
sýpka, **špek**, **špeluňka** ob. malá, nevzhledná místnost; malá, špatná krčma, **špenát**,
špendlík spínací pomůcka; druh slívy, **šperhák** ob. paklíč, **šperk**, **špice**, **špicl** hov.
druh psa, hov. udavač, tajný, **špikovat** prokládat špekem, **špion**, **špirit** ob. líh,
špitál hov. nemocnice, **špíz** ob. kousky masa proložené cibulí apod. a upečené na
rožni, rožnici, **šponovat** ob. napínat, **šprajcovat se** ob. vzpírat se, **šproch** zast. ob. řeč,
povídačka, **šprot** mořská ryбка příbuzná sledi, **šprým**, **špulka** hov. cívka,
špumpnádle zast. ob. expr. žertovné kousky, **špunt** hov. zátka, ob. expr. malé dítě,
šrafovat, **šrajtofle** ob. expr. peněženka, náprsní taška, **šrám**, **šraňky** ob. závory,
šrapnel dělová střela, která se před dopadem roztrhne, **šrot** nahrubo umleté zrno
(jako krmivo); kovový odpad, **šroub**, **šrůtka** část skopového mezi krkem a bedry;
větší odřezek (uzeného) masa, **štáb** sbor vyššího vojenského velitele; (dočasná)
skupina spolupracovníků, **štace** ob. expr. místo zastavení, působiště, **štafeta** závod či

slavnostní akce, při níž členové družstva postupně absolvují určitý úsek trasy, **štafl** slang. stanoviště taxíků, **štafle**, **štajf** ob. expr. strnulý, nehybný, **štajgr** slang. důlní dozorce, **štamgast** ob. stálý host, **štamprle** ob. sklenička, panák, **štangle** ob. tyč, **štelovat** ob. seřizovat, připravovat (k použití), **štempl** ob. razítko, **štepovat** prošívat ozdobným stehem, **štoček** tisková deska s kresbou pro knihtisk, **štok** hov. chmelový keř, **štokrle** zast. ob. čtvercová sedačka bez opěradla, **štola** vodorovná chodba v kopci, **štóla** pruh látky kolem krku a ramen (součást liturgického oděvu kněze), **štolba** dřive podkoní, ***štorc** zast. ob. (ve spojení *na štorc*) napříč, na stojato, **štos** ob. sloupek, halda, **štoudev** větší dřevěná nádoba, menší kád', **štráf** ob. pruh, **štráchy** ob. expr. okolky, **štramák** ob. expr. fešák, zdatný člověk, **štrapáce** zast. ob. námaha, trmácení, **štrejchnout** ob. expr. lehce zasáhnout, lehce přejet, **štreka** ob. (dlouhá) cesta, dráha, **štrozok** ob. zast. slamník, **štrúdl** hov. (jablkový) závin, **štrykovat** ob. plést, **štuk** směs sádry, písku a vápna k provádění jemných omítek, ozdob apod., **štulpna** punčocha pod kolena bez chodidel jako součást sportovní výstroje, **štupovat** hov. zašívát, látat, **šturmovat** hov. expr. překotně dokončovat na poslední chvíli, **štych** ob. steh; zdvih (v kartách), **štytovat** zast. ob. ladit, souhlasit, **šuba** zast. kožich, **šufan** nář. naběračka, **šumař** potulný či špatný hudebník, **šunka**, **šunt** ob. hanl. bezcenná věc, šmejd, **šupák** ob. expr. trhan, pobuda, **šupina**, **šuple** hov. zásuvka, **šus** ob. expr. potřestětec, blázen; slang. sjezd (na lyžích) bez brzdění, **šuspajtl** ob. expr. potřestětec, blázen, **šutr** ob. kámen, **šváb**, **švabach** německé pozdně gotické písmo, **švagr**, **/švanda/** hov. legrace, **švenknout** slang. sjet, uhnout (kamerou), **švindl** hov., **švorc** ob. expr. bez peněz, **švunk** ob. expr. švih

T

tabák, **tableta**, **tabu** něco nedotknutelného, zapovězeného, **tác** podnos – z bav. či rak.-něm., **taft** lesklá hedvábná látka, **tágo** kulečnicková hůl – přes vídeňskou něm., **/tajfun/** jihoasijská větrná smršť, **tajle** zast. ob. pás; linie těla, **tajtrlík** ob. expr. směšná postavička, šasek, **tatrman**, **takt** rytmický celek; rytmus; ohleduplné společenské chování, **taktika** způsob vedení boje, **talár** obřadní oděv soudců, akademických hodnostářů apod., **talent**, **talíř**, **talisman** předmět pro štěstí, ochranu, **tamaryšek** cizokrajný okrasný keř či strom, **tambor** zast. vojenský bubeník, **tamburína** plochý bubínek s chřestíci plíšky na obvodě, **tampon** svitek gázy k zastavování krvácení, vysoušení ran apod., **/tamtam/** buben k dorozumívání se na dálku, **tandem** jízdní kolo pro dva jezdce za sebou, **tapeta**, **/tapír/** druh tropického lichokopytníka,

tarantule druh pavouka, **tarasnice** těžší ruční protitanková zbraň, **tarif** sazba, **taroky** druh karet; druh karetní hry, **taška** kabel; střešní krytina, **tatman** hanl. komediant, šašek, **taxa** sazba, cena, **taxi**, **té/thé** zast. čaj, odvar z bylin, **teatrální** vypočtený na vnější efekt, okázalý, **technika**, **techtle mechtle** ob. expr. plotky, **/telefon/**, **/telegraf/**, **/telegram/**, **/telepatie/**, **/teleskop/** (hvězdářský) dalekohled, **téma** základní myšlenka, námět, **temperament** lidská povaha, **temperatura** teplota, **tempo** stupeň rychlosti; větší rychlost; rytmický pohyb při plavání, **tendence** sklon; směr vývoje, **tenor** vysoký mužský hlas, **teorie**, **tepich** zast. ob. koberec, **tér** zast. ob. dehet, **terapie** léčba, **terárium** ohraničený prostor či nádoba k chování plazů, **terasa** stupeň ve svahu; plošina se zábradlím, **terč** malý kruhový štít, **/terén/** část krajiny ve své členitosti; venkovní pracoviště k sledování určitých jevů, **/teriér/** druh loveckého psa, **/teritorium/** území, **termální** vztahující se k teplu, **termika** nauka o tepelných jevech a zákonitostech jejich vztahů, **termín** stanovený den, lhůta; odborná pojmenovací jednotka, **/termit/** všekaz (druh hmyzu), **/teror/** kruté násilí, **terpentýn** pryskyřicové rozpouštědlo laků, **tetovat**, **text** jazykový projev (zvláště psaný), **textil**, **/tezaurus/** slovník zachycující veškerou slovní zásobu jazyka, **teze** stručně formulovaná zásadní myšlenka, **tingltangl** zast. ob. šantán, **tinktura** (alkoholový) roztok k dezinfekci, **tiráda** mnohomluvná (oslavná) řeč, **tobogan** točitá skluzavka, **tolar** stará evropská mince, **tolerovat** snášet, dovolovat, **tomatový** rajčatový, **tón**, **topas/topaz** průhledný žlutý polodrahokam, **torna** (obdélníkový) batoh, **tornádo** větrná smršť, **torpédo** (podmořská) střela s vlastním pohonem, **totální** úplný, naprostý, **totem** kůl s reliéfem a plastikami zvířat, květů apod., **tradice** ustálené zvyklosti, **trafika**, **trajekt** větší přívoz, plavidlo k přepravě aut, vlaků apod., **trakař**, **trakt** křídlo budovy; ústrojí, **traktor**, **trám**, **tramín** druh vína, **trampolína**, **trans** hypnotický, extatický stav, **transakce** peněžní, obchodní operace, **transparent** pruh látky či papíru s heslem, **/transplantace/** operativní přenesení tělesného orgánu, tkáně apod., **transport** doprava, přeprava, **/transvestit/** osoba s pohlavní úchylkou, oblékají si šaty druhého pohlaví a napodobující způsob jeho života, **tranzistor** polovodičová zesilovací součástka; tranzistorové rádio, **tranzit** průjezd, přeprava přes cizí území, **trap** hov. klus spěch, **trapéz** lichoběžník; co tvarem lichoběžník připomíná, **trasa** vytyčený směr, cesta, trať, **trauma** (duševní či tělesné) poranění, **traverza** železný nosník, **trefit (se)**, **trepka** domácí střevíc, **tretka** drobný bezcenný ozdobný předmět, **tretra** speciální běžecká obuv, **trezor**, **triangl** kovový bicí hudební nástroj trojúhelníkového tvaru, **/tribuna/** vyvýšené

místo pro řečníka; stupňovité hlediště stadionu, **tribunál** soud, soudní dvůr, **trimestr** část studijního roku rozděleného na tři části, **tripl** ob. zast. kapavka, **triptych** trojdílný umělecký výkon, **tristní** skličující, smutný, trapný, **triumf**, **triviální** obyčejný, banální, jednoduchý, **trofej** vítězná kořist, znamení vítězství, **/trombóza/** chorobné ucpání cévy krevní sraženinou, **tropy**, **trotl** zhrub. hlupák, pitomec, **troufat si**, **truc** hov. vzdor, **truhla**, **trulant** ob. expr. hlupák, moula, **trumf** barva (karta) přebíjející ostatní karty; pádný argument, **trumpeta**, **trůn**, **trychtýř**, **tuba** válcovitá schránka; žesťový hudební nástroj, **/tuberkulóza/** druh infekční nemoci, **tucet**, **tuha**, **tulipán**, **tůlpas** ob. expr. hlupák, nešika, **tumpachový** ob. expr. zaražený, zmatený, **tuna**, **tuňák** velká mořská ryba s chutným masem, **tunel**, **tupírovat** načechrávat vlasy hřebenem, **tuplovaný** ob. dvojitý, **túra**, **turban** orientální pokrývka hlavy, **turbína** rotační lopatkový motor, **turbulence** nepravidelné atmosférické proudy, **turnus** běh, pravidelné návazné opakování nějaké akce, **tuřín** druh krmné řepy, **tuš** nesmazatelná (černá) barva; krátká slavnostní fanfára, **tutlat**, **tuzér** hov. spropitné, **tygr**, **tyl** jemná síťová látka, **tým** sportovní družstvo; pracovní kolektiv, **tymián** druh koření, **/tympán/** kotel, laděný bicí nástroj, **typ**, **tyran**, **tyrkys** modrý či zelený polodrahokam

U

/ultimátum/ poslední výzva spojená s hrozbou, **ultramarín** sytě modré barvivo, **unce** anglická váhová jednotka, **/unie/** spojení organizací států, svaz, **uniforma**, **unikát** jedinečný exemplář, **unikum** jedinečný jev, předmět, případ, **univerzální** obecný, všestranný, **uran** radioaktivní prvek, **/utilitarismus/** princip hodnocení z hlediska užitečnosti; prospěchářství, **utopie** nereálná, fantastická představa, **utrech** otrušík, arzenik, jed vůbec, **/úzus/** zvyk, obyčej

V

váček, **vafle** oplatka s plastickými čtverečky na povrchu, **vagabund** hov. hanl. tulák, otrapa, **vágní** neurčitý, nepřesný, **vagon**, **váha**, **vachrlatý** ob. nejistý, pochybný, vratký, **vakát** prázdná stránka v knize, **/vakcína/** očkovací látka, **vakuum** vzduchoprázdný prostor, **val** ochranný násep, **valčík**, **valdhorna** zast. ob. lesní roh, **válec**, **valence** mocenství, vazba; schopnost slov spojovat se s jinými slovy, **valcha** deska se zvlněným povrchem na ruční praní, **/validita/** platnost, **valorizovat** zhodnotit měnu znehodnocenou inflací, **valuta** cizí měna, **vana**, **/vandal/**,

vandrovat hov. expr. cestovat, trampovat, **vanilka**, **Vánoce**, **vantroky** zast. a nář. koryto vedoucí vodu nad zemí (na mlýnské kolo), **/variabilní/** proměnlivý, **variace** obměna, **varianta** obměněná podoba, **varovat**, **varta** zast. ob. strážní služba, hlídka, **vata**, **váza**, **vazal** kdo má propůjčeno léno; osoba či instituce na někom závislá a přinucená k poslušnosti, **vegetace** rostlinstvo, růst (rostlin), **vehementní** rázný, prudký, silný, **vehikl** hov. expr. staré, chatrné vozidlo, **veka** podlouhlý chléb, **veksl** ob. ilegální směna peněz, výměna vůbec, **/vektor/** veličina určená velikostí, směrem a smyslem, **velryba**, **ventil**, **veranda**, **/verbální/** slovní, **verbovat** expr. najímat (vojáky apod.), **vercajk** ob. nářadí, **verdikt** (rozhodující) výrok, **vermut** dezertní kořeněné víno, **verpánek** třínohá obuvnická stolička, **verš**, **věrtel** stará dutá míra, **/vertikální/** svislý, **verzál(k)a** velké písmeno, **verze** jedna z rozdílných podob (textu apod.), **vesta**, **vestibul** velká vstupní místnost veřejných budov, dvorana, ***veta** přísl. (*být veta po někom, po něčem* být konec s někým, něčím), **veterán** (vojenský) vysloužilce, **veterinář** zvěrolékař, **/veto/** projev nesouhlasu, který umožňuje zmařit určitý záměr i proti přesile hlasů, **viadukt** železniční (případně silniční) mostní stavba překlenující údolí, ulici apod., **/vibrovat/** chvět se, kmitat, **vidrholec** ob. větrné místo na výšině, stráni apod., **vikev/vika** druh píciny, **viklat (se)**, **vikslajvant** ob. voskované plátno, **vikýř**, **vila**, **vindra** hov. nepatrný peníz, **/víno/**, **/vinohrad/**, **vinšovat** zast. ob. přát, **virbl** slang. víření na buben, **/virtuální/** možný, potenciální; domnělý, zdánlivý, **virtuos** vynikající hráč na hudební nástroj; člověk vynikající v určitém oboru, **/virus/** mikroorganismus vyvolávající choroby, **virvál** ob. expr. hluk, zmatek, **/viskózní/** vazký, **vitální** životní; živý, temperamentní, **vitřina**, **vitriol** zast. ob. kyselina sírová, **/vivisekce/** operační zákrok na živém zvířeti bez znecitlivění, **vizáž** hov. tvář, vzhled, **vize** umělecká představa; vidění do budoucnosti, **vizita** pravidelná obchůzka lékařů a prohlídka nemocných v léčebném zařízení, **vizitka** navštívenka, **vizmut** těžký lesklý kovový prvek, **vizuální** týkající se zrakového vnímání, **vízum** povolení opravňující k vstupu do cizího státu či pobytu v něm, **vločka**, **vlys** ozdobný pruh na stěně stavby, **vokál** samohláska, **vokální** týkající se zpěvu, **volán** skládaný nebo nabíraný proužek látky jako ozdoba, **vole** struma, **vorvaň** druh velkého kytovce, **votivní** postavený, darovaný apod. na znamení díků, záslibný, **vrak**, **vrhcáby** staročeská hra v kostky, **vulgární** hrubý, sprostý, **/vulkán/** sopka

W

wolfram těžký kovový prvek

X

/xenofobie/ nepřátelství, nedůvěra ke všemu cizímu; strach z cizinců, **xylofon** bicí hudební nástroj tvořený soustavou dřevěných destiček rozeznívaných dvěma paličkami

Z

zámek zamykací zařízení; šlechtické sídlo, **zašantročit** ob. expr. zastrčit, začachrovat, **/zebra/**, **zebu** zdomácnělý tur indický, **zednář** člen tajné společnosti (vzniklé v 18.st.), **zemák** nář. brambor, **zenit** nadhlavník; vrchol, **zhurta** přísl. expr., **zinek**, **/zóna/** pásma

Ž

žalm, **žaluzie**, **/žampion/**, **žandarm** zast. četník přes rak.-něm., **žehnat**, **žejdlík** stará dutá míra, **žemle**, **žert**, **židle**, **žinantní** zast. hov. trapný, nemilý, obtížný, **žinýrovat se** zast. hov. ostýchat se, rozpakovat se, **/žirafa/**, **žiro** bezhotovostní převod peněz, **žok** velký široký pytel, **žold**, **žonglér**, **žoviální** bodrý, blahosklonně přívětivý, **žumpa**, **/žurnál/** (ilustrovaný) časopis

Tato příloha byla zpracována podle: Rejzek, 2001

Závěr

Cílem mé diplomové práce byla analýza práce s internacionalismy ve výuce němčiny na základní škole. Snažila jsem se přispět k prohloubení znalostí o mezinárodní slovní zásobě a germanismech, hledala jsem možnosti osvojení a využití internacionalismů ve výuce.

Abych se mohla věnovat internacionalismům, popř. germanismům, potřebovala jsem si je nejdříve zařadit a charakterizovat. Vyšla jsem z několika publikací, např. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache* od Thea Schippiana. K přesnější charakteristice internacionalismů mi nejlépe posloužila publikace P. Brauna, B. Schaedera a J. Volmerta *Internationalismen* (1990). K vymezení pojmů internacionalismy, germanismy a faux amis jsem používala i slovníky jazykovědných termínů. Cenné informace o obecných didaktických otázkách, včetně vymezení pojmu lexikální minimum, jsem čerpala ze starších didaktik J. Hendricha (1988) a E. Lazara (1980).

Mimo mezinárodních slov jsem se rozhodla věnovat část své práce tzv. germanismům, tedy slovům německého původu, které jsou v češtině stále hojně zastoupeny díky dřívějšímu poněmčování života u nás. Většina z nich již byla sice vytlačena z běžného užívání do nespisovného českého jazyka, některá jiná slova ale zcela zdomácněla a jako přejatá je uživatelé našeho jazyka vůbec necítí. Vlivu poněmčování života u nás na slovní zásobu češtiny věnuji rovněž jednu kapitolu v teoretické části, kterou jsem zpracovala na základě skript Václava Boka Úvod do germanistiky.

Často se setkáváme s tím, že žáci sice vědí, co se mají naučit, ale už jim dělá problémy najít způsob, jak si danou látku osvojit. K tomu, aby se mohli učit efektivně, je dobré, aby žáci byli vedeni k vědomému pozorování svého procesu poznávání, k uvědomování si kroků, které používají k vypracování nějakého úkolu a také k vyhodnocování, zda použité postupy byly pro řešení dané úlohy výhodné či nikoliv. Monitorování procesu učení je základem pro to, aby si žáci mohli osvojit dovednost, jak se mají učit a řídit své učení. Žák se tedy má postupně stát aktivním aktérem svého vlastního procesu učení. Měl by si tedy osvojit a umět používat tzv. strategie učení, které mu napomáhají k zefektivnění procesu učení. V poslední kapitole teoretické části jsem se z tohoto důvodu podrobně zabývala strategiemi učení, jejich rozdělením a funkcemi. Pro lepší představu jsem jednotlivé strategie doplnila o konkrétní příklady

využití. Dále jsem zařadila dotazník, v němž žáci i učitelé mohou zjistit, k jakému učebnímu typu patří., resp. jaké typy výuky jim nejvíce vyhovují a jak mohou popř. svůj způsob učení se cizímu jazyku zlepšit.

V praktické části diplomové práce jsem se snažila spojit získané poznatky s reálnou výukou němčiny na základní škole. Na pomoc jsem si vzala učebnice němčiny, které se na základní škole používají: *Start mit Max*, *Heute haben wir Deutsch*, *Wer? Wie? Was?* a *Das Deutschmobil*. Nejdříve jsem se věnovala slovní zásobě jako celku, až poté jsem se zaměřila na internacionalismy a germanismy zvlášť.

Zkoumala jsem tématické okruhy, které se v učebnicích objevují, protože se výběr slovní zásoby velkou měrou podílí na probuzení zájmu o jazyk. Témata musí být blízká věku i osobnosti dítěte, odpovídat jeho zkušenostem a dosavadním vědomostem. Ve všech učebnicích se vyskytovala témata jako představování se, pozdravy, škola, rodina, bydlení, sport, zájmy a činnosti, cestování, jídlo, počasí, příroda apod., tedy všechny okruhy slovní zásoby, které jsou nutné znát pro základní komunikaci v cizím jazyce. Jsou to také okruhy, které by měly odpovídat mentální vyspělosti dětí na základní škole. Zda jsou tato témata pro děti i zajímavá, to už bychom se měli zeptat jich samých.

Dále jsem se zabývala typy lexikálních cvičení, přičemž jsem vyšla z publikace G. Neunera, M. Krügera a U. Grewera *Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht*. Autoři publikace rozdělují typy cvičení do čtyř fází, přičemž za výchozí bod vždy berou text. Jednotlivé fáze osahují cvičení, které se zaměřují na rozvoj a překontrolování porozumění, na položení základu sdělovací schopnosti, dále pak na rozvoj sdělovací schopnosti a konečně na rozvíjení nezávislého vyjadřování. Pokud to bylo možné, snažila jsem se dokreslit typy cvičení příklady z učebnic němčiny. V učebnicích německého jazyka jsme mohli najít příklady pro všechny fáze, nejvíce však pro první tři. Cvičení na rozvoj nezávislého vyjadřování jsme mohli najít až v posledních, většinou rozšiřujících dílech učebnicových souborů, což je pochopitelné, neboť vyjadřovací schopnosti žáků na základní škole jsou přeci jenom ještě silně omezeny.

Část kapitoly o slovní zásobě jsem věnovala praktickým tipům pro její nacvičování bez pomoci učebnice.

Mým úkolem také bylo zaměřit se na význam internacionalismů pro osvojování si cizího jazyka. V této souvislosti jsem provedla analýzu čtyř již zmiňovaných učebnicových souborů z hlediska zastoupení mezinárodních slov. Z vyhodnocení

analýzy vyplývá, že internacionalismy tvoří přibližně 9 – 19% z celkové slovní zásoby jednotlivých dílů, a to už je myslím celkem vysoké číslo. Proto by se měla věnovat pravidlům osvojení a nácvičku mezinárodních slov přiměřeně velká pozornost jako je tomu u jiných jevů, např. při nácvičku skloňování přídavných jmen, osvojování číslovek apod.. I u mezinárodních slov se dají totiž vypořádat pravidelnosti, díky nimž mohou být internacionalismy nacvičovány cíleně se zaměřením na určitý aspekt (např. nacvičovat po skupinách internacionalismy určitého rodu s pro něj typickými koncovkami nebo se zaměřit na typické zakončení sloves, jejich časování, tvoření perfekta apod.). Když se vrátím k analýze učebnic, je možné vypořádat určitý rozpor mezi procentuálním zastoupením internacionalismů a jejich skutečným počtem v jednotlivých učebnicových souborech. Uvedu to na příkladě učebnice Wer? Wie? Was?, kde se zastoupení internacionalismů pohybovalo pouze okolo 9 procent, skutečný počet mezinárodních slov však až několikanásobně převyšoval počet internacionalismů v českých učebnicích. To je dáno velkým rozdílem mezi celkovou slovní zásobou, kdy německá učebnice (Wer? Wie? Was?) obsahovala ve 2. a 3. díle 1305 a 1481 slovíček, zatímco česká učebnice (Heute haben wir Deutsch) obsahovala ve stejných dílech slovíček pouze 257 a 421. Z procentuálního zastoupení, stejně jako ze skutečného počtu mezinárodních slov v jednotlivých dílech učebnic je možné vypořádat, že je na konci výuky výskyt internacionalismů vyšší než je tomu na začátku a v polovině výuky - výjimku tvoří pouze Wer? Wie? Was?.

V praktické části jsem se věnovala rovněž germanismům a tzv. falsche Freunde v českoněmeckém kontextu. V přehledné formě jsem vypsala slova, která se v Česku a Německu liší v použití, tzn. že k jejich správnému užití nestačí znát pouhý překlad do cílového jazyka, je nutné mít i povědomí o tom, za jakých okolností / v jakých situacích je mohu, resp. nemohu použít a jaké asociace vyvolává jejich špatné použití u rodilého mluvčího.

Na závěr práce jsem zařadila přílohy. První příloha obsahuje abecedně seřazené internacionalismy z každého dílu jednotlivých učebnic. Práci uzavírám abecedním seznamem slov německého původu ve slovní zásobě češtiny podle Českého etymologického slovníku Jiřího Rejzka. Obdobný seznam, resp. slovníček internacionalismů nebo germanismů mohou vytvářet i žáci a studenti při výuce němčiny, samozřejmě v mnohem menším rozsahu.

Svou prací jsem se snažila přispět k bádání o slovní zásobě se zaměřením na internacionalismy a germanismy. Doufám, že se mi to alespoň trochu podařilo.

Zusammenfassung

Das Ziel meiner Diplomarbeit war es, eine Analyse der Arbeit mit Internationalismen im Unterricht an der Grundschule durchzuführen. Ich habe mich bemüht, zur Vertiefung der Kenntnisse über den internationalen Wortschatz und Germanismen beizutragen und nach Möglichkeiten der Aneignung und Verwendung der Internationalismen zu suchen.

Um mich mit Internationalismen, bzw. Germanismen befassen zu können, musste ich sie zuerst einordnen und charakterisieren. Ich bin von mehreren Publikationen ausgegangen, z.B. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache* von Thea Schippan. Zur genaueren Charakteristik von Internationalismen hat mir die Publikation *Internationalismen* der Autoren P. Braun, B. Schaefer und J. Volmert am besten gedient. Die Definitionen von Grundbegriffen wie Internationalismen, Germanismen und falsche Freunde habe ich auch in Lexika der linguistischen Termini festgestellt. Wertvolle Auskünfte über die allgemeinen didaktischen Fragen habe ich in didaktischen Handbüchern geschöpft. Mit Hilfe von ihnen habe ich auch den Terminus „Wortschatzminimum“ definiert und seine Arten unterschieden.

Außer Internationalismen habe ich mich entschieden, einen Teil der Arbeit Germanismen zu widmen, also Wörtern deutscher Herkunft, die im tschechischen Wortschatz immer ziemlich häufig vorkommen, dank der früheren Germanisierung des Lebens in unserem Land. Die meisten Germanismen waren schon aus dem alltäglichen Gebrauch an den Rand der Sprache verdrängt, manche von ihnen werden weiterhin im alltäglichen Leben benutzt, ohne dass sie die Anwender der tschechischen Sprache als nicht tschechisch empfinden. Den Einfluss der Germanisierung des Lebens bei uns wird auch in einem Kapitel des theoretischen Teils behandelt. Das Kapitel ist nach dem Skriptum von Václav Bok *Úvod do germanistiky* bearbeitet worden.

Häufig stellen wir fest, dass Schüler zwar wissen, was sie lernen sollen, aber es macht ihnen Probleme, den Weg zu finden, mit dem sie sich den Stoff aneignen könnten. Um effektiv lernen zu können, müssen die Schüler zur bewussten Beobachtung ihres Erkennungsprozesses geführt werden. Sie müssen sich der Schritte bewusst sein, die sie zur Ausführung und zur Auswertung einer Aufgabe benutzen sowieso dessen, ob die benutzten Verfahren für die Lösung der Aufgabe vorteilhaft waren oder nicht. Die Lernprozessüberwachung von Schülern führt zur Aneignung der Fertigkeit, wie zu lernen und wie das eigene Lernen zu steuern. Der Schüler soll

allmählich zum aktivem Akteur des eigenen Lernprozesses werden. Er sollte sich also sogenannte Lernstrategien aneignen, die ihm zum effektiveren Lernen helfen können. Aus diesem Grund habe ich mich in dem letzten Kapitel des theoretischen Teils ausführlich mit den Lernstrategien, deren Gliederung und Funktionen befasst. Für die bessere Vorstellung habe ich die einzelnen Lernstrategien mit konkreten Gebrauchsbeispielen beschafft. Ich habe auch einen Fragebogen zur Selbsteinschätzung zur Verfügung gestellt, wo Lehrer und Schüler feststellen können, zu welchen Lerntypen sie gehören und was sie besser machen können, um effektiver zu lernen.

Im praktischen Teil der Diplomarbeit habe ich mich bemüht, die erworbenen Kenntnisse mit dem realen Deutschunterricht zu verbinden. Zu Hilfe habe ich vier Lerngänge genommen, die an der Grundschule im Deutschunterricht benutzt werden: *Start mit Max*, *Heute haben wir Deutsch*, *Wer? Wie? Was?* und *Das Deutschmobil*. Zuerst habe ich mich dem Wortschatz als Ganzheit gewidmet, erst dann habe ich mich auf Internationalismen und Germanismen konzentriert.

Ich habe Themenkreise erforscht, die in den Lehrwerken vorkommen, denn die Auswahl des Wortschatzes beteiligt sich bedeutend an der Ermunterung von Interesse an der Fremdsprache. Die Themen müssen dem Alter und der Persönlichkeit der Kinder nah sein und ihren Erfahrungen und bisherigem Wissen entsprechen. In allen Lehrwerken treten Themen wie Vorstellung, Begrüßung, Schule, Familie, Wohnen, Sport, Hobbys und Aktivitäten, Reisen, Essen, Wetter, Natur usw. auf. Alle genannten Wortschatzkreise braucht man zur Grundkommunikation in der Fremdsprache. Sie sollten auch dem mentalen Reifestand der Schüler an der Grundschule entsprechen. Ob die Schüler die Themen auch interessant finden, danach müssten wir schon sie selber fragen.

Ich habe mich auch mit verschiedenen Typen von lexikalischen Übungen beschäftigt, wobei ich von der Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht von G. Neuner, M. Krüger und U. Grever ausgegangen bin. Die Autoren der Publikation teilen die Übungen in vier Phasen - der Ausgangspunkt ist immer ein Text. Die einzelnen Phasen enthalten Übungen, die sich auf folgendes konzentrieren: Entwicklung und Überprüfung von Verstehensleistungen, Grundlegung von Mitteilungsfähigkeit, Entwicklung von Mitteilungsfähigkeit und Entfaltung von freier Äußerung. Wo es möglich war, habe ich die Übungstypen mit Beispielen aus den Lehrwerken beschafft. In den Lehrwerken, die im Deutschunterricht an der Grundschule benutzt werden, konnten wir Beispiele für jede Phase finden, am meisten aber für die

ersten drei. Die Übungen zur Entfaltung von freier Äußerung konnten wir erst in den letzten Bänden finden (wenn überhaupt), was begreiflich ist, weil die Ausdrucksfähigkeit der Schüler an der Grundschule immer noch stark begrenzt ist.

Einen Teil des Kapitels habe ich praktischen Tips für das Einüben des Wortschatzes vorbehalten.

Meine Aufgabe war es auch, mich auf die Bedeutung der Internationalismen für die Aneignung der Sprache zu konzentrieren. In diesem Zusammenhang habe ich eine Analyse der vier schon erwähnten Lehrgänge aus der Sicht der Vertretung von Internationalismen durchgeführt. Aus der Auswertung der Analyse ergibt sich, dass Internationalismen ungefähr 9-19% des gesamten Wortschatzes in einzelnen Bänden bilden. Und das ist schon meiner Meinung nach eine hohe Zahl. Deshalb sollte der Aneignung und dem Einüben von Internationalismen gebührende Aufmerksamkeit gewidmet werden wie es bei anderen grammatischen Erscheinungen ist, z. B. beim Einüben der Deklination von Eigenschaftswörtern oder bei der Aneignung von Zahlwörtern und dergleichen. Es lassen sich nämlich auch bei Internationalismen Regelmäßigkeiten bemerken dank deren sie gezielt mit der Konzentration auf einen Aspekt eingeübt werden können (Einüben von Internationalismen eines Geschlechts mit für das Geschlecht typischen Endungen, Konzentration auf die typische Endung von Verben - Konjugation und Perfektbildung usw.). Wenn ich auf die Analyse der Lehrwerke zurückkomme, ist es möglich zu bemerken, dass die procentuale Vertretung der Internationalismen mit ihrer wirklichen Zahl in einzelnen Lehrgängen im Widerspruch steht. Als Beispiel führe ich das Lehrbuch Wer? Wie? Was? an, wo sich die procentuale Vertretung nur um 9 % bewegt hat aber die reale Zahl von Internationalismen die Zahl von Internationalismen in den tschechischen Lehrwerken einigemal überholt hat. Es wird durch den großen Unterschied im gesamten Wortschatz verursacht: im zweiten und dritten Band von Wer? Wie? Was? (deutsches Lehrwerk) gab es 1305 und 1481 Wörter, während in dieselben Bänden von Heute haben wir Deutsch (tschechisches Lehrwerk) nur 257 und 421 Wörter. Sowohl aus der procentualen Vertretung, als auch aus den wirklichen Zahlen von Internationalismen in den einzelnen Bänden ließ sich bemerken, dass das Vorkommen von internationalen Wörtern am Ende des Unterrichts an der Grundschule größer ist als am Anfang oder in der Mitte. Eine Ausnahme bildet wieder das Lehrbuch Wer? Wie? Was?.

Im praktischen Teil habe ich mich gleichfalls mit Germanismen und sogenannten falschen Freunden im tschechisch-deutschen Kontext befasst. In

übersichtlicher Form habe ich Wörter aufgeschrieben, die sich in Tschechien und in Deutschland im Gebrauch unterscheiden, das heißt, dass es zu ihrer richtigen Verwendung nicht genügt, nur die Übersetzung in die Zielsprache zu kennen. Man muss auch wissen, unter welchen Bedingungen / in welchen Situationen man sie benutzen, respektive nicht benutzen darf und welche Assoziationen ihr schlechter Gebrauch bei Muttersprachlern hervorruft.

An das Ende der Arbeit habe ich Anlagen eingereiht. Die erste Anlage enthält alphabetisch geordnete Internationalismen aus jedem Band der einzelnen Lehrbücher. Die Arbeit schließe ich mit der alphabetischen Liste der Wörter deutscher Herkunft im tschechischen Wortschatz nach Český etymologický slovník von Jiří Rejzek ab. Eine ähnliche Liste, bzw. ein ähnliches Wörterbuch von Internationalismen oder Germanismen können auch Schüler oder Studenten im Deutschunterricht gestalten, natürlich im geringeren Umfang.

Ich habe mich bemüht, mit meiner Diplomarbeit zur Forschung über den Wortschatz mit Konzentration auf Internationalismen und Germanismen beizutragen. Ich hoffe, dass es mir wenigstens ein bisschen gelungen ist.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bimmel, P. – Rampillon, U.: Lernautonomie und Lernstrategien. München: Goethe-Institut 2000.

Bok, V.: Úvod do studia germanistiky. 2., České Budějovice: PF JU 1995.

Braun, P.: Internationalismen – gleiche Wortschätze in europäischen Sprachen. In: Braun, P. – Schaeder, B. – Volmert, J., Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie. Tübingen: Max Niemeyer Verlag 1990, s.13-33

Braun, P. – Schaeder, B. – Volmert, J.: Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie. Tübingen: Max Niemeyer Verlag 1990.

Hauser, P. a kol.: Slovník jazykovědné terminologie. Brno: nakladatelství Nová škola 2001.

Hendrich, J. a kol.: Didaktika cizích jazyků. Praha: SPN 1988.

Hlavsa, Z. a kol.: Český jazyk pro I.-IV. ročník středních škol. Praha: SPN 1995.

Holub, J. – Lyer, S.: Stručný etymologický slovník jazyka českého. 2., Praha: SPN 1978.

Hunold, J.: Falsche Freunde I, II, III. In: Cizí jazyky, 97-98/5-6, s.97 - 98, 97-98/7-8, s. 131 - 132, 98-99/1-2, s.15-16.

Lazar, E.: Didaktika německého jazyka. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství 1980.

Lotko, E.: Slovník lingvistických termínů pro filology. 2., Olomouc: Univerzita Palackého 2000.

Mareš, J.: Styly učení žáků a studentů. Praha: Portál 1998.

Kadlecová, Jana: Internacionalismy a cizí slova jako jedna z možností efektivního rozšiřování slovní zásoby při vyučování němčině. DP. České Budějovice: PF JU 2003.

Rejzek, Jiří: Český etymologický slovník. Voznice: Leda 2001.

Schaefer, B.: Versuch einer theoretischen Grundlegung der Internationalismenforschung. In: Braun, P. – Schaefer, B. – Volmert, J., Internationalismen. Studien zur interlingualen Lexikologie und Lexikographie. Tübingen: Max Niemeyer Verlag 1990, s. 34-46

Schippan, Thea: Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer 1992.

Volmert, J. : Das Eigene im Fremden. Neue didaktische und pädagogische Einstellungen im Umgang mit sprachlichen Austauschprozessen. In: Der Deutschunterricht 3/1999, s. 3-16

Widimský, František: Německo-český slovník. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1970.

Učebnicové soubory:

Das Deutschmobil

Douvitsas-Gamst, J. – Xanthos, E. – Xanthos-Kretzschmer, S.: Das Deutschmobil. Deutsch als Fremdsprache für Kinder. Lehrbuch 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.

Douvitsas-Gamst, J. – Xanthos, E. – Xanthos-Kretzschmer, S.: Das Deutschmobil. Deutsch als Fremdsprache für Kinder. Lehrbuch 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.

Douvitsas-Gamst, J.– Xanthos, E. – Xanthos-Kretzschmer, S.: Das Deutschmobil. Deutsch als Fremdsprache für Kinder. Lehrbuch 3. Praha: Scientia 1994.

Douvitsas-Gamst, J. – Xanthos, E. – Xanthos-Kretzschmer, S.: Das Deutschmobil. Deutsch als Fremdsprache für Kinder. Arbeitsbuch 1. Lektion 1 – 6. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.

Douvitsas-Gamst, J. – Xanthos, E.– Xanthos-Kretzschmer, S.: Das Deutschmobil. Deutsch als Fremdsprache für Kinder. Arbeitsbuch 1. Lektion 7 – 10. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992.

Heute haben wir Deutsch

Kouřimská, M. – Jelínek, S.– Kettenburg, U.– Kučerová, L. – Nöbauer, I.: Heute haben wir Deutsch. Lehrbuch 1. 5., Agentur JIRCO 1997.

Kouřimská, M. – Jelínek, S. – Kučerová, L. – Kettenburg, U. – Kratochvílová-Ziegert, Ch.: Heute haben wir Deutsch. Lehrbuch 2. 2., Agentura JIRCO 1996.

Kouřimská, M. – Jelínek, S. – Kučerová, L. – Kettenburg, U. – Kratochvílová-Ziegert, Ch.: Heute haben wir Deutsch. Lehrbuch 3. 6., Strakonice: Agentura JIRCO 2001.

Start mit Max

Fišarová, O. – Zbraňková, M.: Start mit Max. Učebnice 1. Plzeň: Nakladatelství Fraus 2000.

Fišarová, O. – Zbraňková, M.: Start mit Max. Učebnice 2. Plzeň: Nakladatelství Fraus 2001.

Fišarová, O. – Zbraňková, M.: Start mit Max. Pracovní sešit 2. Plzeň: Nakladatelství Fraus 2001.

Wer? Wie? Was?

Seeger, H.: Wer? Wie? Was? 1. Schülerbuch. Praha: KVARTA 1992.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 2. Schülerbuch. Praha: KVARTA 1992.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 3. Schülerbuch. Praha: KVARTA 1996.

Seeger, H.: Wer? Wie? Was? 1. Schülerarbeitsheft. Praha: KVARTA 1992.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 2. Schülerarbeitsheft 1. Praha: KVARTA 1993.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 2. Schülerarbeitsheft 2. Praha: KVARTA 1993.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 3. Schülerarbeitsheft 1. Praha: KVARTA 1996.

Vieth, T.: Wer? Wie? Was? 3. Schülerarbeitsheft 2. Praha: KVARTA 1996.